

Univerzita Karlova
Filosofická fakulta
Ústav translatologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jana Sojáková

**Postavení soudního tlumočníka v České republice
(teoreticko-empirická studie)**

Status of Court Interpreters in the Czech Republic

2012

vedoucí práce: Prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc.

Ráda bych poděkovala Prof. PhDr. Ivaně Čeňkové, CSc., za velmi vstřícný přístup při vedení diplomové práce. Dále chci poděkovat Komoře soudních tlumočnicků ČR, Soudcovské unii ČR a Unii státních zástupců ČR, JUDr. Františku Novotnému a plk. JUDr. Daně Tulové za zprostředkování dotazníkového šetření. Poděkování patří také všem soudním tlumočnickům, soudcům a policistům, kteří mi velmi ochotně poskytli rozhovor o soudním tlumočení, a v neposlední řadě těm, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. 4. 2012

---

podpis

Anotace

Diplomová práce se zabývá postavením soudních tlumočnicků v České republice jako strany spolupracující se státními orgány (soudy a policií) především v trestním řízení. Cílem práce je zjistit, jaké podmínky mají pro výkon své činnosti tlumočníci v ČR. Práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části jsou popsány obecné rysy soudního tlumočení, právní rámec soudního tlumočení v ČR, situace soudního tlumočení v ČR a úloha jednotlivých účastníků trestního řízení. Empirická část sleduje postavení soudních tlumočnicků v ČR prostřednictvím dotazníkového šetření a rozhovorů se soudními tlumočníky, zástupci soudů a policisty. Výzkumné šetření ukázalo, že státní orgány si plně neuvědomují náročnost soudního tlumočení a nevytváří zcela příhodné podmínky pro soudní tlumočení. Postavení soudního tlumočnicka v ČR je dosti problematické také s ohledem na velmi nízké odměny za tuto činnost. Diplomová práce zčásti vznikla v rámci evropského projektu IMPLI (Improving Police and Legal Interpreting).

Klíčová slova: soudní tlumočení, trestní řízení, soud, policie, zákon o znalcích a tlumočnících.

Abstract

The thesis focuses on the status of court interpreters in the Czech Republic as a party cooperating with state authorities (courts and police) mainly in criminal proceedings. It aims to explore the work conditions of court interpreters in the Czech Republic. The thesis consists of two parts. The first part describes general features of court interpreting, the legal framework of court interpreting in the Czech Republic, the settings of court interpreting and the role of different participants of criminal proceedings. The second part examines the status of court interpreters in the Czech Republic through a questionnaire-based survey and interviews with court interpreters, representatives of courts and police officers. The survey showed that state authorities are not fully aware of the difficulty of court interpreting and do not create entirely suitable conditions for its practice. Considering also the low compensation of court interpreters, their status in the Czech Republic is rather problematic. The thesis was partly written in connection with the European project IMPLI (Improving Police and Legal Interpreting).

Key-words: court interpreting, criminal proceedings, courts, police, act on experts and interpreters.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1. Základní charakteristiky soudního tlumočení.....	10
1.1 Vymezení soudního tlumočení.....	10
1.2 Definice soudního tlumočení.....	11
1.3 Rysy soudního tlumočení.....	12
1.4 Role soudního tlumočnicka.....	16
1.4.1 Náplň role soudního tlumočnicka.....	16
1.4.2 Vnímání role soudního tlumočnicka.....	18
2. Právní aspekty soudního tlumočení.....	20
2.1 Právo na spravedlivý proces.....	20
2.1.1 Mezinárodní prameny.....	20
2.1.2 České prameny.....	22
2.2 Právní úprava činnosti soudních tlumočnicků.....	22
2.2.1 Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnickách.....	23
2.2.2 Novela zákona č. 36/1967 Sb. (zákon č. 444/2011 Sb.).....	26
2.2.3 Nový zákon.....	28
2.3 Role Komory soudních tlumočnicků ČR.....	31
3. Soudní tlumočení v ČR.....	33
3.1 Situace soudního tlumočení v ČR.....	33
3.1.1 Tlumočení u soudu.....	33
3.1.2 Tlumočení na policii.....	34
3.1.3 Tlumočení při uzavírání sňatku.....	35
3.2 Trestní řízení v ČR a jeho účastníci.....	35
3.2.1 Soud.....	36
3.2.2 Státní zástupce.....	37
3.2.3 Policejní orgán.....	37
3.2.4 Osoba, proti které je řízení vedeno.....	38
3.2.5 Obhájce.....	39
3.2.6 Svědek.....	39
3.2.7 Tlumočnick.....	40

EMPIRICKÁ ČÁST	42
4. Zaměření výzkumu	42
4.1 Hypotézy	43
4.2 Metodika.....	43
5. Dotazníkové šetření.....	45
5.1 Organizace dotazníkového šetření.....	45
5.2 Výsledky dotazníkového šetření.....	47
5.2.1 Profil respondentů	47
5.2.2 Uvědomění významu zachování specifických prvků promluvy	53
5.2.3 Podmínky tlumočení u soudu.....	56
5.2.4 Role tlumočnicka	65
5.2.5 Spokojenost se spoluprací stran	66
5.3 Závěry dotazníkového šetření.....	69
6. Rozhovory.....	71
6.1 Organizace rozhovorů.....	71
6.2 Výsledky rozhovorů.....	71
6.2.1 Profil respondentů	71
6.2.2 Přípravenost soudních tlumočnicků, soudců a policistů na vzájemnou spolupráci ...	72
6.2.3 Přibrání soudního tlumočnicka státním orgánem	74
6.2.4 Příprava na úkon soudního tlumočení	77
6.2.5 Průběh soudního tlumočení	81
6.2.6 Spokojenost se vzájemnou spoluprací.....	87
6.2.7 Zpětná vazba	89
6.3 Závěry vyplývající z rozhovorů.....	91
7. Doporučení pro praxi.....	93
ZÁVĚR.....	94
Shrnutí	96
Summary.....	98
Bibliografie	100
Přílohy	Chyba! Záložka není definována.

Seznam zkratek

Česká republika	ČR
Komora soudních tlumočnicků ČR	KST ČR
Listina základních práv a svobod	LPS, Listina
Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů	TŘ
Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů	ZZT
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů	TZ

ÚVOD

Postavení a role soudního tlumočnicka v soudním řízení, faktický stav soudního tlumočení a nutnost jeho profesionalizace jsou hlavní témata soudního tlumočení, kterými se zahraniční publikace zabývají přibližně od přelomu 80. a 90. let 20. století. V České republice doposud žádná monografie věnující se soudnímu tlumočení nevznikla, i když jsou zde tyto otázky také považovány jako velmi aktuální. Proto jsme se rozhodli diplomovou práci zaměřit právě na postavení soudního tlumočnicka v ČR.

Oblast soudního tlumočení se začala profesionalizovat mnohem později než konferenční tlumočení. Přitom historie profesionálního tlumočení se začala psát právě v soudní síni: jednou z prvních historických událostí pro vývoj tlumočení (především simultánního tlumočení) byla poválečná zasedání Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku v letech 1945 až 1946 či procesech v Tokiu v letech 1946 až 1948 (Čeňková, 2008). Obrovský rozvoj, ke kterému po skončení války v oblasti tlumočení došlo (vznik tlumočnických škol, certifikace tlumočnicků, výzkum), se ovšem týkal pouze konferenčního tlumočení, které profesionální scénu zcela ovládalo až do 90. let 20. století (Pöchhacker, 2010: 155).

Soudní tlumočení se začalo prosazovat teprve v 90. letech minulého století, poté co se objevily první studie věnující se soudnímu tlumočení. Byly jimi nepublikovaná diplomová práce Ruth Morrisové *The Impact of Court Interpretation on Legal Proceedings* z roku 1989 a monografie Susan Berk-Seligsonové *The Bilingual Courtroom: The Role of the Court Interpreter* z roku 1990. Studie byly motivovány potřebou zodpovědět některé teoretické a praktické otázky soudního tlumočení a reflektovat zkušenosti z praxe. První příspěvky podnítily odborný zájem o tuto problematiku a od počátku devadesátých let až do dnešního dne vzniklo několik monografií a řada článků, které se zabývají situací soudního tlumočení v různých zemích. Texty upozorňovaly na neexistující kodifikaci oblasti soudního tlumočení a nutnost zabývat se otázkami, jež se týkají role a kvalifikace a statusu soudních tlumočnicků. Právě ze zahraničních poznatků budeme čerpat v teoretické části.

Také v České republice došlo v 90. letech k jedné významné události z hlediska profesionalizace soudního tlumočení. V roce 1997 byla založena profesní organizace sdružující soudní tlumočnický v ČR – Komora soudních tlumočnicků České republiky. Započaté úsilí o zvyšování úrovně soudního tlumočení a kvality soudních tlumočnicků je však zpomalováno znatelnými nedostatky ve více než čtyřicet let téměř neaktualizované

právní úpravě soudního tlumočení. Potřeba změn v soudním tlumočení v České republice je vnímána jako palčivý problém jak samotnými tlumočníky, tak i právníky (Dörfl, 2009, Telec, 2009, Schovancová, 2011). V závěru loňského roku vyvrcholily přípravy novely zákona o znalcích a tlumočnících z roku 1967 (na rozdíl od několika pokusů se zmařeným výsledkem v posledních šesti letech). Ale ani tato novela nepřinesla natolik významné změny v úpravě soudního tlumočení.

Postavení soudního tlumočnicka je ovlivňováno celou řadou faktorů, z nichž nemalou váhu má spolupráce s jednotlivými orgány, pro něž soudní tlumočnick svou činnost vykonává. V první kapitole diplomové práce se budeme snažit nejprve postihnout všechny teoretické aspekty soudního tlumočení. Budeme se zabývat definicí a vymezením soudního tlumočení, které se v jednotlivých zemích liší a v náhledu na něj zastávají odborníci rozdílné názory. Popíšeme charakteristické rysy soudního tlumočení, jež vyplývají z povahy komunikační situace v soudní síni či na policii. A dále se budeme věnovat roli soudního tlumočnicka a rolovým očekáváním na něj kladeným zúčastněnými stranami. Ve druhé kapitole budeme soudní tlumočení nahlížet v kontextu práva na spravedlivý proces a představíme dříve platnou, aktuální, jakož i nově připravovanou českou právní úpravu (nový zákon), jež výkon této profese vymezuje. Zmíníme také privilegovanou roli, kterou v této oblasti hraje Komora soudních tlumočnicků ČR. Ve třetí kapitole představíme situace, v nichž soudní tlumočení v ČR probíhá. Popíšeme specifika tlumočení u soudu a na policii, ale také při sňatcích. Zaměříme se na nejdůležitější strany trestního řízení a jejich úlohu v trestním řízení.

V empirické části diplomové práce budeme mapovat postavení soudního tlumočnicka v ČR prostřednictvím dotazníkového šetření mezi soudními tlumočníky, zástupci soudů a policisty, které doplníme kvalitativními rozhovory s několika zástupci těchto tří profesí. Jak v kvantitativním, tak v kvalitativním výzkumném šetření se budeme zabývat vnímáním soudního tlumočnicka soudy a policií a podmínkami pro výkon činnosti soudního tlumočnicka, jako rovněž spokojeností všech tří stran se vzájemnou spoluprací. Na základě výsledků těchto šetření se pokusíme vyvodit doporučení pro praxi.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Základní charakteristiky soudního tlumočení

1.1 Vymezení soudního tlumočení

Soudní tlumočníci se od 90. let 20. století snaží pro svou profesi získat srovnatelné uznání a dosáhnout stejně vysokých standardů, jakým se těší konferenční tlumočení. Přestože je dnes soudní tlumočení uznáváno jako tlumočnická disciplína *sui generis*, vyznačující se specifickými rysy, názory akademiků na vymezení tohoto typu tlumočení vzhledem k dalším tlumočnickým disciplínám se rozcházejí.

Soudní tlumočení bývá tradičně považováno za jednu ze tří základních oblastí tlumočení společně s tlumočením konferenčním a komunitním (Roberts, 2002). Tato klasifikace vychází z rozdílnosti prostředí, v nichž je tlumočení zajišťováno. Zatímco konferenční tlumočení se odehrává převážně v konferenčních či přednáškových sálech, prostředí soudu či policie je typické pro soudní tlumočení. Komunitního tlumočení se využívá spíše v neformálním styku se státními úřady nebo institucemi.

Výše uvedené rozdělení současně odráží také míru profesionalizace jednotlivých odvětví tlumočení. Jestliže konferenční tlumočení je zajišťováno vysoce kvalifikovanými tlumočníky, v soudním tlumočení je míra odborné přípravy na profesi nižší, a zdaleka ne ve všech zemích je kodifikována nutností získat určité oprávnění pro výkon profese. Pro specializaci komunitní tlumočení povětšinou odborná kvalifikace vůbec neexistuje.

Požadavek na srovnatelnou kvalitu tlumočnických služeb ve všech prostředích, kde se tlumočení vyskytuje, vede některé odborníky k odklonu od striktního rozlišování mezi různými disciplínami tlumočení (Gentile, 1997, Mikkelson, 2010). Mikkelsonová (2010), která má profesní zkušenost ve všech třech oblastech tlumočení, zdůrazňuje, že všichni tlumočníci nehledě na prostředí, v němž se pohybují, by měli mít stejné schopnosti. Poté není důvod tlumočníky rozlišovat různými adjektivy¹.

Někteří autoři klasifikují druhy tlumočení z hlediska typu komunikační situace a pak rozlišují pouze dvě hlavní oblasti tlumočení: tlumočení konferenční a komunitní (Wadensjö, 1998, Hale, 2004, 2008). Komunitní tlumočení je v pojetí Haleové (2007, in Pöchhacker, 2010) společným jmenovatelem pro jakékoli tlumočení, které je určeno méně početné skupině zúčastněných než při konferenčním tlumočení (s. 155). Wadensjö (1998)

---

¹ http://aiic.net/ViewPage.cfm?page_id=3356

jako rozlišující prvek zdůrazňuje formu komunikace v obou prostředích. Na rozdíl od monologické produkce typické pro konferenční tlumočení se komunitní tlumočení vyznačuje komunikací ve formě dialogu. Z těchto pozic pak autorky soudní tlumočení řadí do komunitního tlumočení.

Ať už je soudní tlumočení formálně zařazováno do jakékoli kategorie tlumočení, nebo je nutnost rozlišovat mezi jednotlivými druhy tlumočení na základě požadavku stejné kvality u všech tlumočnicků popírána, soudní tlumočení se odehrává v určitém konkrétním rámci, který se níže pokusíme postihnout.

1.2 Definice soudního tlumočení

Soudní tlumočení bývá nejčastěji ztotožňováno s tlumočením, které probíhá v soudní síni (Benmaman, 1997). Svědčí o tom také to, že většina článků a monografií o soudním tlumočení se zaměřuje právě na prostředí soudů (Edwards, 1995, Fenton, 1997, Berk-Seligson, 2002). Soudní řízení je ovšem v mnoha zemích pouze jedním kontextem, v němž figurují soudní tlumočníci. Vyšetřování prováděné policejními orgány bývá obvykle v teoretických i výzkumných studiích opomíjeno (Krouglov, 1999), ačkoli soudní tlumočníci zde nehrají menší úlohu než v samotném řízení u soudu. Prvotní fáze vyšetřování, v níž je využíváno soudního tlumočnicka, nutně ovlivňuje následující vývoj během řízení před soudem.

Benmamanová (1997) omezuje soudní tlumočení na prostředí soudní síně, i když do něj zahrnuje výsledky, které v rámci řízení probíhají i mimo soudní síň. Jelikož tlumočníci vystupují také v jiných situacích právního styku s orgány nebo institucemi dané země, zavádí širší pojem *legal interpreting*, neboli tlumočení v právní oblasti, který má zastřešovat nejrůznější situace tlumočení, kromě soudního tlumočení také tlumočení na policii, tlumočení při kontaktu advokáta se svým klientem, tlumočení v azylovém řízení a celou řadu dalších situací (1997: 181). Mikkelsonová (2010) ovšem uvádí výraz *legal interpreting* nebo např. *forensic interpreting* jako synonymum k soudnímu tlumočení.

Ze zmíněných definic soudního tlumočení je zřejmé, že soudní tlumočení může být vymezováno odlišně. Stanovení jedné obecně platné definice soudního tlumočení se ukazuje jako problematické, jelikož soudní tlumočení se v jednotlivých zemích rozvíjí a profesionalizuje po nanejvýš dlouhou dobu a v různé míře. Každá země si definuje své vlastní standardy soudního tlumočení. Také podmínky pro výkon soudního tlumočení a rozsah využití soudních tlumočnicků se napříč zeměmi vzájemně liší.

V některých zemích je výkon soudního tlumočení podmíněn získáním určitého oprávnění, které mimo jiné slouží jako rozlišující znak, jenž vymezuje soudní tlumočení vůči komunitnímu tlumočení, jako je tomu např. v Kanadě nebo Švédsku a dalších zemích (Benmaman, 1997: 180), včetně České republiky. Naopak ve Velké Británii jmenovaní soudní tlumočníci neexistují a tlumočení pro soudy, policii, ovšem také pro různé veřejné instituce, je zajišťováno komunitními tlumočníky (Roberts, 1997).

Soudní tlumočení je proto nutné vždy studovat v právním kontextu i zavedené praxi dané země a při obecném pohledu je zapotřebí odhlédnout od různých označení, která mohou být pro soudní tlumočení používána.

V České republice je soudní tlumočení zajišťováno pro státní orgány, převážně pak pro soudy a policii. V této práci se budeme soustředit právě na tato dvě prostředí, která pod souhrnným výrazem soudní tlumočení budeme mít na mysli.

Jak uvidíme podrobněji v druhé kapitole, označení soudní tlumočení dle české právní úpravy nabývá dvojího významu. Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, s tímto označením operuje jako se zastřešujícím výrazem pro ústní převod sdělení z jednoho jazyka do druhého, ale současně do něj zahrnuje vyhotovování soudních překladů pro státní orgány. V naší práci se ovšem zaměřujeme pouze na soudní tlumočení ve smyslu ústního zprostředkování mezikulturní mezijazykové komunikace v souladu s tím, jak je toto sousloví běžně chápáno i v zahraničí.

1.3 Rysy soudního tlumočení

Komunikační situace, která nastává ve styku se státními orgány, se vyznačuje některými specifickými rysy. Dle Štefčíka (2010: 27) je povaha komunikační situace v soudním tlumočení dána pěti různými aspekty: místem, kde se komunikace odehrává (lokální aspekt), záměrem komunikace (pragmatický aspekt), použitými výrazovými prostředky (obsahový aspekt), vzájemným postavením zúčastněných stran (subjektivní aspekt) a tématem (objektivní aspekt). Všechny tyto aspekty se promítají do výsledné podoby soudního tlumočení, a proto se budeme níže podrobněji zabývat významnými charakteristikami soudního tlumočení.

1.3.1 Povaha komunikační situace

Komunikační situace nastolená mezi stranami v soudním tlumočení je značně odlišná od situace v konferenčním tlumočení, které je svým založením spíše monologické

(Wadensjö, 1998, Angelelli, 2000). Komunikace stran v soudní síni nebo na policejní služebně se naopak odehrává v podobě dialogu, který s sebou přináší určité specifické rysy dané interakce.

Wadensjö v takovémto kontextu hovoří o dialogickém tlumočení (1998). Dialogické tlumočení probíhá v dialogické interakci, v níž je tlumočnick přítomen tváří v tvář komunikujícím stranám (nikoli v kabině), zajišťuje tlumočení v obou směrech a nachází se v prostředí nějaké instituce (Wadensjö, 1992, in Roberts, 2002). Wadensjö konstatuje, že tlumočení v soudním prostředí zde nelze chápat jako pouhou produkci textu, jelikož na výsledném významu sdělení se podílejí všechny zúčastněné strany (Wadensjö, 1998: 8).

Soudní tlumočení má nepochybně povahu dialogu, kdy soudce/obhájce/žalobce/státní zástupce/policista klade otázky a svědek/obviněný/poškozený odpovídá. Přítomní jsou tak při něm v bezprostředním kontaktu. Soudní tlumočnick rovněž pracuje rovnoměrně z jednoho i druhého jazyka oběma směry podle aktuálního sdělení (otázka z mateřského do cizího jazyka, odpověď z cizího do mateřského jazyka) a pohybuje se v institucionalizovaném prostředí soudů či policie.

Rysy zmiňované Wadensjö mohou být doplněny zjištěními Angelelliové (2000), která se také zabývala tlumočením jako komunikačním aktem. Angelelliová se sice primárně zaměřila na komunikační situaci v komunitním a konferenčním tlumočení, ovšem identifikované distinktivní rysy mohou být diskutovány také pro soudní tlumočení. Mezi komunitním a konferenčním tlumočením Angelelliová (2000: 582-583) shledává následující rozdíly:

<i>komunitní tlumočení</i>	<i>konferenční tlumočení</i>
dialogické	převážně monologické
rovnoměrně v obou směrech	převážně do jednoho jazyka (do tlumočnickova aktivního jazyka)
možnost ovlivnit rychlost mluvčího	nemožnost ovlivnit rychlost mluvčího (vyjma speciálního signalizačního tlačítka)
účast stran v komunikačním aktu nemusí být dobrovolná (např. pacient)	účast stran v komunikačním aktu může být dobrovolná (např. publikum)
maximální pravděpodobnost výskytu stran s různým sociálním postavením	minimální pravděpodobnost výskytu stran s různým sociálním postavením
maximální pravděpodobnost výskytu různých variant stejného kódu (v obou jazycích)	minimální pravděpodobnost výskytu různých variant stejného kódu (pouze u jazyka, kterým hovoří mluvčí)
maximální pravděpodobnost výskytu odlišných jazykových rejstříků	minimální pravděpodobnost výskytu odlišných jazykových rejstříků

Tabulka 1. Rozdíly mezi komunitním a konferenčním tlumočením (Angelelli, 2000: 582-583).

Rysy uvedené v tabulce 1 velmi dobře vystihují také soudní tlumočení. Ani v soudním tlumočení nemusí být účast stran v komunikaci dobrovolná, neboť ty o své účasti nemohou vždy rozhodovat (např. svědek, obviněný). Sociální zázemí stran, a s tím související používání forem jazyka (dialekty, regionalismy, různé rejstříky), může být maximálně rozdílné (např. zloděj, zámožný poškozený). Pokud jde o rychlost promluvy, také soudní tlumočnick má do jisté míry možnost ji ovlivnit (požádat o mírnější tempo, požádat o zopakování), jelikož je v přímém kontaktu se stranami.

Jeden z dalších významných rysů komunikační situace v soudním tlumočení zdůrazňuje Pöchhacker (2010: 155), který hovoří o nerovném rozdělení moci mezi účastníky soudního řízení, kdy státní orgán přirozeně vykonává autoritu nad osobami, jež s ním přicházejí do styku, a tudíž je staví do podřazené pozice. Situaci v soudním řízení lze dle Štefčíka (2010) charakterizovat okolnostmi jako je stres, nedůvěra, nejistota nebo napětí. Zmíněné faktory hrají značnou roli a u osob, které se v této situaci nacházejí, mohou vést k nekonsistentní a nekoherentní výpovědi (Edwards, 1995: 67). O to náročnější je úloha soudního tlumočnicka.

1.3.2 Jazyková podoba komunikace

Jazyková podoba komunikace při vyšetřování nebo v soudním řízení se zcela logicky odvíjí od rozličnosti stran zúčastněných v soudním řízení. Různé sociální i situační postavení jednotlivých stran významně ovlivňuje jejich způsob vyjadřování. Komunikace při výslechu na policii či u soudu se vyznačuje nerovným postavením jednotlivých stran, kdy vyslyšající strana uplatňuje na vyslychané svou autoritu a z obdržených informací vyvozuje určité závěry. Proto je velmi důležité nejen to, co je sdělováno, ale také jakou formou. To Haleová ilustruje tvrzením, že „nikde nehraje jazyk důležitější roli než v konfliktním prostředí soudní síně“ (1997: 201).

Vyjadřování zúčastněných stran, pro něž se tlumočí, může být velmi rozmanité, jak jsme již viděli ve srovnání Angelelliové (2000). Vyslychaná osoba může mít různé sociální zázemí a v závislosti na geografické oblasti, z níž pochází, může používat různé formy jazyka (dialekt, regiolekt, různé rejstříky). Vyslyšající zde vystupuje jako zástupce zákona, a proto používá formální, exaktní a odborné formulace (Štefčík, 2010). Schweda-Nicholsonová (2005) vypočítává rozličné podoby jazyka, které jsou běžnou součástí soudního řízení:

- tajuplný právnícký žargon (včetně latinských výrazů),

- kultivovaný jazyk (soudci, právníci, svědci, oběti),
- slang, sprostá slova, idiomatické výrazy, slovní hříčky, regionalismy a dialekty,
- specializovaná terminologie znalců z oboru,
- vyjadřování méně vzdělaných lidí (může se týkat svědků, obětí).

Jak uvádí Haleová (1997), vyjadřování právníků se navíc vyznačuje pečlivým výběrem slov a jejich promyšleným spojováním, volením výrazů s určitými konotacemi, záměrným opakováním a dalšími prvky, které obsah výpovědi manipulují a staví je do určitého světla. Fentonová dokonce přirovnává soudní řízení k bitvě, v níž „bojová umění byla nahrazena lingvistickými strategiemi“ (1997: 32).

Přesně vystihnout jazykovou produkci je v soudním tlumočení velice důležité, jelikož na jejím základě si osoby zúčastněné na jednání utvářejí svou představu o vyslychaném. Krouglov (1999: 286) identifikuje několik klíčových faktorů, které mohou do značné míry ovlivnit výsledek šetření:

- pozměnění/zachování mluvních stylů,
- vynechání, přidání nebo změnění zdvořilostních prvků, oslabujících výrazů, oslovení, deminutiv nebo výrazů typických pro určité seskupení osob,
- uvedení do situačního kontextu,
- tlumočnickova znalost jazykových i kulturních jevů obou jazyků.

Kromě jazykové složky při jednání hraje nemalou roli také složka mimojazyková, která předpokládá, že tlumočnick umí dobře číst gesta, výrazy tváře dané kultury, zná pravidla očního kontaktu nebo přípustné osobní vzdálenosti (Schweda-Nicholson, 2005). Tyto znalosti pak tlumočnickovi umožňují vyhnout se kulturně nevhodnému chování, případně předem informovat ostatní účastníky o zvyklostech, které mohou budít zavádějící dojem v přijímající kultuře, protože nejsou správně interpretovány (oční kontakt, přípustnost spolupráce se soudním tlumočnickem opačného pohlaví, aj.).

Když uvažujeme, že soudní tlumočnick by měl zachovat všechny výše uvedené faktory, jsou nároky na dosažení pragmatické ekvivalence v soudním tlumočení opravdu vysoké (Hale, 1997: 205). Soudní tlumočnick musí ovládat na vysoké úrovni nejen oba jazyky, mezi nimiž tlumočí, a to ve všech jejich podobách, ale také velmi dobře znát kulturu příslušné oblasti (Edwards, 1995, Hale, 2004, Lee, 2009). Mimoto se musí skvěle orientovat v obou právních systémech, mít na paměti zásadní úlohu jazyka u soudu a jeho

strategické používání na straně právníků, ovládat procesní pravidla a znát s nimi spojené praktiky (Hale, 2004: 2).

Soudy si však obvykle neuvědomují, jak komplexní úkol soudní tlumočnick ve skutečnosti plní (Fenton, 1997).

1.4 Role soudního tlumočnicka

Soudní tlumočnick je článkem komunikační situace, díky němuž se průběh komunikace mezi státním orgánem a vyslychanou osobou stává možným. Představy osob zúčastněných na jednání o tom, jakou roli by měl soudní tlumočnick při zajišťování komunikace sehrávat, značně ovlivňují podmínky pro výkon soudního tlumočení. Představy o soudním tlumočnickovi se však mohou více či méně rozcházet a každá zainteresovaná strana může na soudního tlumočnicka klást jiná očekávání.

1.4.1 Náplň role soudního tlumočnicka

Role soudního tlumočnicka a její realizace v praxi je velmi diskutovaným tématem. (Hale, 2008). Soudní tlumočnick má ve svých rukou velkou moc, neboť právě na jeho tlumočení závisí výsledek řízení. Jasné vymezení role soudního tlumočnicka je vzhledem důsledkům, které mohou plynout z postoje, jež soudní tlumočnick ke své roli zaujme, zásadní.

Haleová (2008) diskutovala pět možných rolí, se kterými se soudní tlumočnicki mohou potenciálně ztotožňovat. V prvním případě se jednalo o soudního tlumočnicka jako osobu, která prezentuje věc v nejlepším světle pro vyslychaného, ve druhém případě o pomocníka státní instituce, ve třetím o aktivního účastníka, který rozhoduje o tom, co bude a nebude zprostředkováno, ve čtvrtém o osobu, která zajišťuje efektivní komunikaci a zároveň původní sdělení v různých ohledech uhlazuje, a v posledním případě o osobu, jež odstraňuje jazykovou bariéru a staví vyslychaného do stejné pozice, v jaké by byl i rodilý mluvčí. Jednotlivé role posuzuje z hlediska požadavků na přesnost a nestrannost soudního tlumočnicka, které u prvních čtyř postojů k roli nejsou splněny vůbec nebo pouze částečně, a dochází k závěru, že jedinou rolí slučující se s výkonem soudního tlumočení je role věrného zprostředkovatele komunikace, který osobu hovořící cizím jazykem staví do pozice srovnatelné s pozicí rodilého mluvčího (2008: 119).

Stejný názor sdílí také Hewitt, který zdůrazňuje nutnost zajistit osobě, jež nehovoří jazykem dané země, stejný přístup ke spravedlnosti, jakého požívá osoba, jež není jazykovou bariérou omezena (Hewitt, 1995, in Mikkelson, 2008: 81).

Soudní tlumočník by proto měl vždy vystupovat jako neutrální zprostředkovatel komunikace. Mnozí akademici se shodují, že aby byla dodržena neutralita tlumočnickovy role, tlumočník by neměl výpovědi žádným způsobem měnit či zkreslovat, jelikož to ovlivňuje vnímání vyslychaného (Mikkelson, 1998, Hale, 2004, 2008, Krouglov, 1999). Dle názoru Haleové (2004) by proto soudní tlumočník neměl ani vysvětlovat a zjednodušovat výroky soudu. Vyjadřování v právnickém jazyce v situaci vládnoucí u soudu či na policii totiž nemusí být zcela pochopitelné ani pro rodilého mluvčího (Mikkelson, 1998).

Soudní tlumočník by se měl při výkonu své profese řídit základními etickými zásadami. Většina autorů mezi základními etickými závazky soudního tlumočnicka uvádí zachování věrnosti a úplnosti sdělení, mlčenlivost a nezaujatost (Edwards, 1995, Mikkelson, 1998, Štefčík, 2010).

Požadavek na přesnost či věrnost odvedeného tlumočení je zásadním požadavkem, který zaručuje právo na spravedlivý proces. Tlumočník musí vyřčené tlumočit v jeho úplnosti, aniž by výpověď svévolně upravoval. To současně předpokládá, že ovšem nebude svými jazykovými ani věcnými znalostmi limitován, aby nedocházelo k nijak vychýlenému tlumočení.

Požadavek nestrannosti soudního tlumočnicka předpokládá, že soudní tlumočník neupravuje výroky ani jedné ze stran do podoby, v níž by vyznívaly v něčí prospěch. Edwardsová (1995) uvádí, že soudní tlumočník rovněž nesmí před ostatními účastníky jednání nijak verbálně ani neverbálně dávat najevo, zda chová k osobě, pro niž tlumočí, sympatie či antipatie. Požadavek mlčenlivosti znamená, že tlumočník nebude s třetími osobami hovořit o tom, co se při výkonu tlumočení dozvěděl.

Požadavek nezaujatosti soudnímu tlumočnickovi ukládá morální povinnost nezajišťovat tlumočení pro osobu, s níž je nějakým způsobem spřízněn a hrozí riziko neobjektivního tlumočení. Tento princip je kodifikován také v české právní úpravě, která soudním tlumočnickům ukládá tuto skutečnost neprodleně oznámit.

1.4.2 Vnímání role soudního tlumočnicka

Vnímání role soudního tlumočnicka jednotlivými účastníky komunikace je pro výkon soudního tlumočení zcela zásadní. To, jak zainteresované strany roli soudního tlumočnicka definují, má vliv na očekávání, která na něj kladou (jak by měl vystupovat, co je jeho úkolem). Proto je klíčové, aby měly všechny zúčastněné strany reálnou představu o procesu tlumočení.

Požadavek soudů na roli soudního tlumočnicka lze velmi dobře ilustrovat rozsudkem australského nejvyššího soudu z roku 1960 v kauze *Gaio v R (1960) 104 CLR 419*, který definoval tlumočnicka jako *translation machine*, tedy jako pouhý stroj na překlad (Lee, 2009). Ačkoli soud přistoupil k tomuto řešení proto, aby byla výpověď učiněná skrze tlumočnicka uznána za platný důkazní prostředek (Fenton, 1997), rozsudek poměrně realisticky vystihuje představu o soudních tlumočnicích.

Představa o soudním tlumočnickovi jako o „odosobněném mechanickém nástroji“ je mezi soudními profesemi běžně rozšířená (Wadensjö, 1998: 74). Za účasti soudní tlumočnicka totiž narůstá komplexita komunikace, a tím je do situace vnášen „prvek nepředpověditelnosti“. Právě to je dle Fentonové důvodem, proč je role soudního tlumočnicka snížena na úroveň stroje (1997: 31).

Soudní tlumočnick je nahlížen jako jakýsi kanál, příp. potrubí (*conduit pipe*), jímž probíhá převod sdělení z výchozího do cílového jazyka, aniž by na výsledném produktu zanechal jakýkoli otisk. Představu soudních profesí, že tlumočnick vytváří rovnítko mezi jazykem výchozím a cílovým, Morrisová označuje za právní fikci, *legal fiction* (1993, in Wadensjö, 1998). Tento pohled na soudní tlumočení ovšem prozrazuje neznalost a značný idealismus (Berk-Seligsonová, 1990, in Wadensjö, 1998). Jedná se o pohled značně zkreslující, jelikož podává proces tlumočení jako čistě mechanickou činnost (Morris, 1993, in Lee, 2009).

V logice uvažování soudů je nepřipustné, aby tlumočnick hrál aktivní roli a vyslyšené nějak interpretoval (z angl. *interpret*), vlastně tlumočil, protože tato výsada přináleží pouze soudci, a soudní tlumočnick se má přidržovat doslovného překladu. Soudní tlumočnicki jsou tak povětšinou soudci nabádáni, aby tlumočili doslovně (Mikkelsen, 2008: 81).

Nutnost obeznámenosti právních profesí s rolí tlumočnicka potvrdila v kurzu uspořádaném pro obhájce v Dánsku také Schweda-Nicholsonová (2005), jelikož se ukázalo, že účastníci považovali tlumočení za „automatický a robotický proces, který nevyžaduje nic jiného než nahrazení jednoho slova slovem jiným“ (s. 180).

Fowlerová (1997) v jiném výzkumu, který se zaměřoval na očekávání soudců směřované na soudní tlumočníky, došla ke zjištění, že v převážné většině soudci akcentovali nenápadnost soudního tlumočnicka, jeho snahu splynout s prostředím a nepřítahovat na sebe pozornost. Nesourodá byla také představa, že tlumočnick by měl být nestranný, ale chovat „vřelý“ vztah k obžalovanému (s. 195).

Jedním z dalších velmi častých požadavků na výkon role soudního tlumočnicka je jeho „neviditelnost“ (Mikkelson, 1998). Ovšem tlumočnick k sobě nejen v soudní síni, ale i ve vyšetřování přitahuje neustále pozornost už ze samé povahy tlumočení, které si vyžaduje jisté přízpůsobení ze strany soudu. (Berk-Seligson, 1990, in Fenton, 1997).

I novější výzkumy ukazují, že představa tlumočnicka jako určité kanálu, kterým komunikace probíhá, nadále převládá (Angelelli, 2004: 14), přestože Fentonová (1997) již hovoří o postupném vývoji postoje k soudnímu tlumočnickovi od kanálu, jímž komunikace samovolně prochází, směrem k osobě znalce (1997: 33).

Ovšem i na straně osob, které mají právo na zajištění soudního tlumočnicka, jsou představy o jeho roli mylné. Soudního tlumočnicka velmi často vnímají jako někoho, kdo stojí na jejich straně a jehož úkolem je poskytnout jim pomoc či podporu (Hale, 2004).

Je zřejmé, že na soudního tlumočnicka je kladeno očekávání, které je ze strany soudů či policie zcela nereálné, pokud jde o samotný proces tlumočení, a ze strany osob nehovořících daným jazykem se neslučuje s etickými požadavky na profesionální výkon této role. Proto se ukazuje jako klíčové, aby měly strany spolupracující se soudním tlumočnickem nezkreslenou představu o náplni jeho role (Hale, 2004).

2. Právní aspekty soudního tlumočení

2.1 Právo na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces tvoří jedno ze základních práv každého člověka a je také důležitým znakem právního státu. Toto právo poskytuje každému jedinci vymahatelnou záruku, že v probíhajícím řízení jsou respektována ústavní a zákonná kritéria spravedlnosti, jejichž dodržování je závazné po celou dobu procesu a vede ke spravedlivému rozhodnutí (Jelínek a kol., 2011: 41). Právo na spravedlivý proces předpokládá posouzení věci nezávislým a nestranným soudem a zároveň zahrnuje právo na seznámení s důvody obvinění, právo na obhajobu a celou řadu dalších práv². Zde se jako klíčové ukazuje zajištění soudního tlumočení, protože právo na spravedlivý proces má každá osoba nehledě na to, jakým jazykem hovoří. Při soudním řízení, v němž vystupují účastníci hovořící cizí řečí, proto musí být dodrženo právo na tlumočnicka.

V České republice definují právo na spravedlivý proces jednotlivé články národní legislativy (Ústava ČR, Listina základních práv a svobod), ale také mezinárodní smlouvy, které ČR v minulosti ratifikovala, a tudíž se pro ni staly závazné. Z pozice členského státu Evropské unie je ČR vázána také evropskými právními předpisy. Jelikož právní ustanovení na nadnárodní úrovni mají aplikační přednost před českými zákony, je ČR povinna respektovat obsah mezinárodních smluv a evropského práva a průběžně jej implementovat do platné legislativy.

Jednotlivými prameny práva na spravedlivý proces v souvislosti se zajištěním práva na soudní tlumočení se budeme postupně zabývat v následující části.

2.1.1 Mezinárodní prameny

Historicky prvním dokumentem, který definuje právo na spravedlivé soudní řízení (a vymezuje základní lidská práva vůbec), je Všeobecná deklarace lidských práv, jež byla přijata Valným shromážděním OSN roku 1948. Právo na spravedlivý soud je obsaženo v jejím osmém článku, dle něž má být každý člověk chráněn před porušováním svých základních práv definovaných v ústavě nebo příslušných zákonech dané země, konkrétněji pak v čl. 10 a 11, které každému člověku garantují „řízení, v němž mu byly zajištěny

---

² srov. Jelínek a kol., 2011: 42.

všechny možnosti obhajoby“, a právo na nezávislý a nestranný soud³, čehož nemůže být dosaženo bez soudního tlumočení. Ustanovení Všeobecné deklarace však představovala pouze doporučení, nikoli závazný dokument, a teprve později byla přenesena do mnohých ústav a mezinárodních smluv závazného charakteru. Závazným protějškem Všeobecné deklarace je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, k němuž Česká republika přistoupila, a proto může v případě porušování některého z ustanovených práv podat stížnost.

Na evropské úrovni je právo na spravedlivý proces obsaženo v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) z roku 1950, která představuje velmi důmyslný systém ochrany práv. Česká a Slovenská Federativní Republika ji ratifikovala roku 1992. Právo na spravedlivý proces jak v trestním, tak civilním řízení se v ní řadí k jednomu z nejdůležitějších práv, která definuje. Je zakotveno v šestém článku Úmluvy, jenž garantuje spravedlivé a veřejné projednání věci nestranným a nezávislým soudem v přiměřené lhůtě. Odstavec 3 tohoto článku pak explicitně stanoví právo každého člověka „být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu“⁴ a definuje právo dotčené osoby na „bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví“⁵. Obdobně je právo na spravedlivý soudní proces formulováno také v Listině základních práv Evropské unie (čl. 47)⁶.

Nejnovějším nástrojem, který zajišťuje právo na spravedlivý soud, je Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení (dále jen „Směrnice“). Právo na tlumočení a překlad je Směrnicí zaručováno po celou dobu trestního řízení, tj. počínaje vyrozuměním o trestném činu přes předběžná řízení a policejní výslechy až po skončení řízení (čl. 1 a 2 Směrnice). Mimo to má podezřelý či obviněný možnost vznést námitku, pokud mu bylo tlumočení odepřeno, a rovněž je oprávněn podat stížnost na kvalitu tlumočení. Směrnice vstoupila v platnost dne 15. 11. 2010 a členské státy Evropské unie disponují tříletou lhůtou, před jejímž uplynutím ji musí implementovat do národních legislativ. Evropský parlament podporuje zapojení evropských a národních profesních organizací soudních tlumočnicků do procesu implementace této směrnice (Šprcová, 2010: 60, in Gorgolová, Šprcová, 2010).

---

³ <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

⁴ http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf

⁵ *ibid.*

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303CS.01000101.htm>

2.1.2 České prameny

Ustanovení, která v českých pramenech práva odpovídají právu na spravedlivý soud, nalezneme především v ústavním pořádku České republiky, tj. v Listině základních práv a svobod a Ústavě ČR, a dále také v trestním řádu nebo v jednotlivých zákonech (např. v zákoně o soudech a soudcích). Součástí ústavního pořádku České republiky jsou rovněž mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, které Česká republika ratifikovala a které se aplikují přednostně před zákonem⁷.

České prameny práva přímo s pojmem spravedlivý proces nepracují (Jelínek a kol., 2011: 40), přesto však obsahují zásady, které tvoří základ spravedlivého soudního řízení. Ústava ČR v čl. 90 definuje roli soudů jakožto ochránce práv v mezích zákona a pouze soudu přiznává právo rozhodovat o vině a trestu v otázce trestných činů.

Konkretizaci práva na spravedlivý proces skrze právo na soudní ochranu nalezneme v páté hlavě Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). V čl. 36 Listiny stojí, že „[K]aždý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“⁸. Neomezenou aplikovatelnost tohoto článku můžeme doložit čl. 3 Listiny, jenž garantuje základní práva a svobody „všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení [...]“⁹ (podtrženo autorkou).

Přestože český právní řád určuje, že jazykem jednání v ČR je čeština, vyhrazuje stejné právo na spravedlivé soudní řízení všem osobám nezávisle na jimi ovládaném jazyku. Toto právo je obsaženo v článku 37 odstavec 4 Listiny, který stanoví, že „[k]do prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočnicka“¹⁰.

2.2 Právní úprava činnosti soudních tlumočnicků

Legislativní rámec upravující výkon činnosti soudního tlumočnicka je nezanedbatelnou složkou soudního tlumočení. Vymezuje mantinely, v nichž se bude výkon dané profese pohybovat, a tím rovněž určuje postavení soudního tlumočnicka.

Soudní tlumočníci měli vždy zákonem definované nezávislé procesní postavení, které si vyžaduje jejich nestrannost v soudním řízení. Výjimkou z tohoto pravidla byl

---

⁷ Pouze v případě, že mezinárodní smlouva skýtá menší míru ochrany, se použije vnitrostátní právní úprava (Jelínek a kol., 2011: 39).

⁸ <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

⁹ ibid.

¹⁰ ibid.

pouze socialistický zákon č. 47/1959 Sb., o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků, který z ideologických důvodů odňal znalcům i tlumočnickům jejich nezávislost a postavil je do pozice pomocníka socialistických organizací. I předchozí, *de facto* první právní předpis, který na našem území reguloval tlumočnickou činnost, zákon č. 167/1949 Sb., o stálých přísežných znalcích a tlumočnících (Dörfl, 2009), zachovával nezávislost soudních tlumočnicků, ačkoli byl odhlasován až po politickém převratu v roce 1948. Byl však připravován ještě právníky s ideologicky nepoznamenaným právnickým vzděláním, z toho důvodu byl na velice dobré úrovni a ještě dnes by mohl tvořit předlohu pro nové úpravy znalecké a tlumočnické činnosti (Telec, 2009). Institucionálně nezávislé postavení a nestrannost soudním tlumočnickům a znalcům opět přiznal zákon č. 36/1967 Sb. (Dörfl, 2009: VII).

Zákon z roku 1967 je stále platný a doposud nebyl nahrazen žádným novým zákonem upravujícím tlumočnickou nebo znaleckou činnost, ačkoli věcné, právní, technické i ekonomické podmínky výkonu těchto činností se za necelé půlstoletí zásadně změnily. Proto budeme dále diskutovat nedostatky déle než čtyřicet let platné právní úpravy, nedávno schválené novely a také připravovaný nový zákon.

2.2.1 Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

Právní úpravu, jež stanoví práva a povinnosti osoby vykonávající soudně tlumočnickou činnost v ČR, nalezneme v zákoně č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, a ve vyhlášce č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.

Zákon o znalcích a tlumočnících pochází z roku 1967 a jedná se o původní československý zákon¹¹. Ačkoli za dobu jeho více než čtyřicetileté existence několikrát proběhly snahy jej novelizovat nebo vytvořit zákon nový, celým legislativním procesem až po schválení prošly novely z roku 2006 a 2009 (zákon č. 322/2006 Sb. a zákon č. 227/2009 Sb.). Tyto novely nicméně přinesly jen drobné úpravy původního zákona z r. 1967. Etrych (2011) zanesené úpravy označuje za „kosmetické“¹², jelikož se nijak nedotkly obsahového záměru zákona. Šlo pouze o doplnění týkající se daně z přidané hodnoty a systému přidělování identifikačních čísel znalcům a tlumočnickům (Ullrich, 2011).

---

¹¹ Společný oběma federativním republikám Československa. Na Slovensku byl ovšem tento zákon v roce 2004 zrušen a nahrazen zákonem novým č. 382/2004 Sb., o znalcích, tlumočnících a překladatelích.

¹² <http://www.epravo.cz/top/clanky/znalci-pod-drobnohledem-aneb-co-prinasi-novela-zakona-o-znalcich-a-tlumocnicich-76836.html>

Příslušná vyhláška, ač byla novelizována čtyřikrát, se vždy dotýkala jen vymezení výše odměn (Ullrich, 2011). Některé významnější změny byly prosazeny teprve v poslední novele zákona z roku 2011. Nicméně lze tedy tvrdit, že za téměř čtyřicet pět let, kdy je zákon v oběhu, nebyl důsledně revidován. To je také důvodem, proč odborná veřejnost z řad právníků i soudních tlumočnicků považuje současnou úpravu za již zastaralou a nevyhovující (Dörfl, 2009, Telec, 2009, Schovancová, 2011, Ullrich, 2011). Zákon o znalcích a tlumočnících totiž „plně neodpovídá aktuálním věcným ani právním požadavkům.“ (Telec, 2009)¹³.

Některé konkrétní nedostatky právní úpravy platné do konce roku 2011 budeme diskutovat v následujících oddílech.

Jmenování soudních tlumočnicků a přibírání ad hoc tlumočnicků

Zákon č. 36/1967 Sb. nestanovoval a stále nestavuje žádné konkrétní požadavky na doložení tlumočnickovy odbornosti, naopak se spokojuje s velmi vágním požadavkem „potřebných znalostí a zkušeností z jazyka“ (§ 4 ZZT). K tomu, aby uchazeč tzv. „získal razítko“ a stal se soudním tlumočnickem, není třeba prokazovat kvalitu svých znalostí a dovedností. Jedinými dvěma soudy, které při výběru kandidátů na jmenování soudním tlumočnickem provádějí nějakou formu přezkušování (a to ve spolupráci s Komorou soudních tlumočnicků ČR) jsou Krajské soudy v Ústí nad Labem a v Plzni¹⁴.

Jak zjistila Juráková (2007), krajské soudy evidují nijak neobvyklé případy, kdy tlumočníci zapsaní do seznamu soudních tlumočnicků ČR za období kalendářního roku neprovedli ani jeden tlumočnický úkon (tlumočení nebo překlad) pro státní orgán, což lze konstatovat na základě kontroly tlumočnických deníků. Při některých krajských soudech jsou seznamy tlumočnicků tzv. „plné“, v praxi se však ukazuje, že soudy jsou v některých případech nuceny obracet se na tlumočnický bez soudního razítka. Tuto běžnou praxi, ke které se soudy či policie musí uchýlovat, potvrzuje také několik nesoudních tlumočnicků, již mají zkušenost s opakovaným povoláním k jednání u soudu nebo na policii. Nejmenované osoby musí být za účelem provedení tlumočnického úkonu pro státní orgán pokaždé ustaveny jako tlumočníci *ad hoc*. Soudy však nepřikračují k jejich regulárnímu jmenování (Juráková, 2007: 5-6).

Dle znění právní úpravy před přijetím novely z roku 2011 se o jmenování soudním tlumočnickem mohly ucházet pouze osoby s československým občanstvím (§ 4 odst. 2

¹³ <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-38730880-pravni-postaveni-znalcu-a-tlumocniku>

¹⁴ <http://www.kster.cz/zajemce-o-clenstvi>

ZZT) a výjimku z této podmínky mohl udělit ministr spravedlnosti pouze v odůvodněných případech. Nedostatek soudních tlumočnicků především pro minoritní jazyky je vzhledem k otevřenosti našich hranic a rostoucí migraci do ČR zvláště z východní Evropy nebo Asie silně pociťován.

Nerozlišování soudních tlumočnicků a soudních překladatelů

Zákon o znalcích a soudních tlumočnících platný do roku 2011 nerozlišuje mezi soudním překladatelem a soudním tlumočnickem. Pracuje pouze s pojmem soudní tlumočnick, který pojímá jako zastřešující kategorii označující jak ústní, tak i písemné zprostředkování mezijazykové mezikulturní komunikace. Přitom profese tlumočnicka a překladatele si vyžadují dosti odlišné dovednosti a schopnosti a příprava na ně je značně odlišná. Zatímco překladatelé mohou kdykoli během vypracování překladu pracovat s různými slovníky nebo odbornou literaturou a jednou přeložený text mohou ještě následně korigovat, tlumočnick musí být ve své profesi pohotový a velmi dobře připravený, nemá možnost se k vyslovenému vracet. V praxi někteří „soudní tlumočnicki“ vypracovávají pro státní orgány pouze překlady.

Odměňování

Odměňování za tlumočnické úkony upravuje vyhláška č. 37/1967, k provedení zákona o znalcích a soudních tlumočnících. Odměny jsou stanoveny formou tarifních sazeb, které se pohybují v rozmezí 100 až 350 Kč za tlumočení¹⁵ mezi cizím jazykem a češtinou a 150 až 350 Kč za tlumočení mezi dvěma cizími jazyky. Rozpětí sazeb¹⁶ nejenže se dnes jeví jako nevhodná forma stanovení odměny (KST ČR), ale jeho výše nereflektuje současný vývoj na trhu práce. KST ČR proto tento bod připomínkovala již v dříve připravované novele zákona č. 36/1967 (březen 2003, posléze jí ovšem nebylo dosaženo) a navrhovala odměnu 450 Kč při tlumočení mezi cizím jazykem a češtinou a 900 Kč při tlumočení mezi dvěma cizími jazyky (Juráková, 2007: 9). Navýšení odměn je vzhledem k náročnosti úkonu zcela adekvátní. Navrhovaná výše odměny v případě tlumočení mezi dvěma cizími jazyky vychází z běžné praxe, kdy jsou ke zprostředkování komunikace povoláváni dva tlumočnicki (první pracuje z 1. cizího jazyka do češtiny a druhý z češtiny do 2. cizího jazyka). Mimoto by KST ČR ráda prosadila, aby byly odměny soudních

¹⁵ Samotný zákon v případě tlumočení nesprávně hovoří o „ústním překladu“.

¹⁶ V původním zákoně neexistovalo, zavedeno bylo až pozměňovací vyhláškou č. 77/1993 Sb. (Juráková, 2007: 9).

tlumočnicků podrobeny valorizaci, která by mohla být vázána na inflaci nebo probíhat shodně s valorizací platů poslanců.

2.2.2 Novela zákona č. 36/1967 Sb. (zákon č. 444/2011 Sb.)

Současná novela zákona o znalcích a tlumočnících není prvním pokusem novelizovat starý zákon z roku 1967. Od jeho schválení se již vystřídal několik snah o vytvoření nového zákona nebo o novelizaci. Dva předložené návrhy novel ZZT z let 2000 a 2008 ovšem schváleny nebyly (Telec, 2009). K jediným úpravám v původním zákoně došlo schválením novel z roku 2006 a 2009 (zákon č. 322/2006 Sb. a zákon č. 227/2009 Sb.), jejichž přínos je nicméně téměř zanedbatelný, jelikož aktualizovaly pouze podružné body zákona. Ke změnám ve věcném obsahu zákona tehdy nedošlo.

Novela, která by lépe odpovídala aktuálnímu stavu tlumočení, byla očekávána jak tlumočníky, tak i zástupci právnických profesí již dlouho. Po desítkách let stagnace jde o první skutečný posun směrem k lepšímu právnímu rámci pro soudní tlumočení i soudní tlumočníky a překladatele. Poslední novela by měla odstranit některé nedostatky zákona z roku 1967 a vytvořit lepší podmínky pro výkon znalecké a tlumočnické činnosti po přechodnou dobu, než budou dokončeny práce na novém zákoně, který už by měl mezi oběma profesemi rozlišovat.

V očích zákonodárců hlavním motivem a motorem pro vypracování v nyní již schválené novely nicméně byly především reálné mezery v úpravě výkonu znalecké činnosti, až druhotně nedostatky v úpravě soudního tlumočení¹⁷. Jedná se o tzv. rychlou novelu (paralelně k ní v současné době probíhají jednání o podobě zcela nového zákona, který v platnost vstoupí později), jež by měla po překlenovací období nastavit jasnější pravidla pro výkon soudně tlumočnické činnosti, než tomu bylo v dříve platném znění zákona. Z toho ovšem vyplývá, že novela ještě nepřinesla komplexní změny v zákonné úpravě soudního znalectví a tlumočení.

Předmětem novely je stanovení přísnějších objektivních podmínek pro jmenování znalcem a tlumočnickem a podmínek pro výkon jejich činností, definování podmínek pro pozastavení výkonu činnosti soudního tlumočnicka nebo znalce a zániku práva vykonávat znaleckou nebo tlumočnickou činnost, dále zavedení centrálního seznamu soudních tlumočnicků a zakotvení systému přestupků znalců a tlumočnicků (Ullrich, 2011).

Zmíněné změny budeme diskutovat v následujících odstavcích.

---

¹⁷ <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=2375&d=314689>

Jmenování soudních tlumočnicků a výkon činnosti

Věcný záměr novely zákona (zákon č. 444/2011 Sb.) stanovuje tři nové podmínky pro získání oprávnění soudního tlumočnicka. Jsou jimi bezúhonnost osoby, způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu a předpoklad, že daná osoba nebyla během posledních tří let vyškrtuta ze seznamu znalců, protože porušila ustanovení zákona o znalcích a tlumočnících. Novela už také neomezuje výkon funkce soudního tlumočnicka na československé občany, naopak se profese otevře také občanům Evropské unie s přechodným nebo trvalým pobytem v ČR, popř. občanům ostatních států, již mají v ČR trvalý pobyt. Odstraní tak podmínku československého občanství pro uchazeče o jmenování, kterou lze vnímat jako odporující normám Evropské unie. Při jejím aplikování navíc hrozilo faktické omezení výběru kandidátů především u méně obvyklých jazyků na kandidáty s nižší odborností.

Zatímco doposud byl soudní tlumočnick vázán mlčenlivostí o sdělených skutečnostech pouze po dobu výkonu tlumočnického aktu, novela zavádí povinnost mlčenlivosti i po jeho skončení. Pokud tlumočnick přibírá k případu konzultanty, mlčenlivost se vztahuje i na ně, o čemž je tlumočnick musí písemně zpravit. Závazku mlčenlivosti může soudního tlumočnicka zprostit pouze orgán veřejné moci nebo osoba, která s tlumočnickem uzavřela smlouvu.

Beze změny zůstává označení dvou odlišných profesí jedním generickým názvem soudní tlumočnick, rozlišení na soudní tlumočnicky a soudní překladatele bude předmětem až nového zákona.

Pozastavení a zánik činnosti

K pozastavení činnosti soudního tlumočnicka může dojít, pokud je proti němu vedeno trestní stíhání ve věci úmyslného trestného činu, je zpochybněna jeho způsobilost k právním úkonům nebo pokud byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. O pozastavení činnosti může požádat také sám soudní tlumočnick, maximálně však na čtyři roky.

Právo vykonávat tlumočnickou činnost pro veřejné orgány soudnímu tlumočnicku zaniká, pokud některá z podmínek pro jmenování soudním tlumočnickem nebyla splněna. Stejně jako při pozastavení činnosti soudního tlumočnicka výkon soudně tlumočnické činnosti zaniká, jestliže u soudního tlumočnicka došlo ke zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, odsouzení za úmyslný trestný čin nebo nedbalostní trestný

čin během výkonu jeho činnosti. Soudnímu tlumočnickovi rovněž zaniká právo vykonávat tuto činnost, pokud byl vyškrtnut ze seznamu soudních tlumočnicků v důsledku spáchání nějakého správního deliktu v rámci své činnosti.

Správní delikty

Správní delikty představují oddíl, který je do znění zákona vkládán nově. Mají jím být řešeny přestupky, kterých se znalci nebo tlumočníci při výkonu své činnosti dopouštějí.

Soudní tlumočnick může spáchat přestupek, když nevykonává svou činnost řádně a ve stanovené lhůtě, odmítne provést tlumočnický úkon a nemá pro to závažné důvody, nedodrží podmínky pro přibrání konzultanta nebo povinnost mlčenlivosti, když si nevede tlumočnický deník, resp. když zápisy v něm nejsou řádně zaznamenané, když předloží nesprávné vyúčtování odměny za tlumočnický úkon nebo když je jeho činnost soudního tlumočnicka pozastavena.

Sankce postihující soudní tlumočnicky při spáchání správního deliktu dosahuje od 50 000 Kč do 100 000 Kč dle závažnosti přestupku. Pokud tlumočnickovo pochybení nelze kvalifikovat jako správní delikt, nabízí se možnost řešit pochybení písemnou výstrahou ze strany ministerstva spravedlnosti nebo předsedy krajského soudu.

2.2.3 Nový zákon

Záměr vypracovat nový zákon, který by nahradil starý československý zákon z roku 1967, se poprvé zrodil v roce 1996. Toho roku byla také založena Komora soudních tlumočnicků ČR, jež chtěla být legislativního procesu přípravy nového zákona účastna, aby mohla na jednáních prosazovat zájmy soudních tlumočnicků. Soudní tlumočnicky do té doby nesdružovala žádná profesní organizace a právě rozhodnutí o vytvoření nového zákona dalo zásadní podnět k jejímu vzniku (Vykoupilová, 2001: 6). Již první pokus o zpracování nového zákona z roku 1996 počítal se dvěma samostatnými zákony. Byly vypracovány oddělené úpravy pro výkon činnosti soudních tlumočnicků a znalců, vláda však ministerstvu spravedlnosti nařídila oba projednávané zákony sloučit, ale ani tak k odhlasování zákona nedošlo. Další pokus o vypracování a schválení nové úpravy znalectví a soudního tlumočení proběhl v roce 2001, ovšem také bezvysledně. Příprava nového zákona byla doposud několikrát přerušena.

Ministerstvo spravedlnosti ČR nyní projednává věcný záměr nejnovějšího návrhu nového zákona o znalcích a soudních tlumočnickích. Již dlouho se hovoří o vytvoření dvou

samostatných zákonů, které by upravovaly činnost obou profesí odděleně – zákona o zapsaných znalcích a zákona o zapsaných tlumočnících. Ve věcném záměru je nicméně jako vhodnější doporučována varianta společného zákona, v níž by byly části znalecká tlumočnická striktně odděleny, protože u varianty dvou samostatných návrhů hrozí riziko, že by ve výsledku nebyl přijat ani jeden z plánovaných zákonů, pokud by se nepodařilo schválit oba současně¹⁸. S tímto řešením ovšem nesouhlasí KST ČR, která prosazuje, aby právní úprava činnosti soudních tlumočnicků a překladatelů byla vložena do samostatného zákona odděleně od právní úpravy znalecké činnosti. Zásadní výhodou takového kroku by bylo, že struktura zákona by se tím výrazně zjednodušila (neobsahovala by specifika vázaná na znalce) a bylo by možné snáze aktualizovat jeho jednotlivá ustanovení v souladu s vývojem situace v soudním tlumočení zcela nezávisle na problematice znalců (Gorgolová, Šprcová, 2010: 10).

Předpokládá se, že paragrafované znění nového zákona by mělo vzniknout v první polovině roku 2012 a že nový zákon by mohl nabýt účinnosti v březnu roku 2013¹⁹. Přestože není v tuto chvíli zřejmé, zda budou všechny body věcného záměru zákona schváleny v navrhované podobě, představíme nyní změny, o něž se bude usilovat.

Jmenování soudních tlumočnicků a výkon činnosti

Nový zákon by mohl nahradit vágní podmínky pro výkon soudně tlumočnické činnosti přísnými objektivními pravidly, které by znamenaly vyšší požadavky na soudní tlumočnický. Ve věcném záměru nového zákona se navrhuje, aby všichni uchazeči o jmenování soudním tlumočnickem či překladatelem museli doložit vysokoškolské vzdělání v rozsahu magisterského studijního programu a také pět let praxe v oboru.²⁰ Mimoto by všichni uchazeči museli skládat vstupní zkoušku, která by sestávala ze zkoušky z jazyka a ze znalosti právních předpisů, jež jsou k výkonu profese potřebné (ZZT, občanský soudní řád, trestní řád, správní řád). O jmenování tlumočnickem by měla rozhodovat komise, jejíž členy budou kromě zástupců krajských soudů a ministerstva spravedlnosti také odborní zástupci pro daný jazyk. Navrhované přísnější podmínky pro získání oprávnění reagují na potřebu objektivně stanovit pravidla pro výkon tlumočnické činnosti a měly by také

¹⁸ www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=3727

¹⁹ <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-53404040-mela-by-se-cr-inspirovat-slovenskou-pravni-upravou-znalecke-tlumocnicke-a-prekladatelske-cinnosti>

²⁰ www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=3727

zabránit jmenování kandidátů, již tlumočnického razítka „využívají převážně pro zlepšení své pozice na trhu v rámci své vlastní komerční činnosti“²¹.

Nový zákon by dále zaváděl povinnost celoživotního vzdělávání. Celoživotní vzdělávání by mělo probíhat formou účasti na terminologických seminářích či kurzech práva, jež by zaštiťovalo profesní sdružení tlumočnicků. Soudní tlumočnick by si o účasti v těchto kurzech vedl záznam, který by se zobrazoval ve veřejné části nově zřízeného centrálního registru soudních tlumočnicků a překladatelů. Tím by byla umožněna „faktická kontrola“ plnění této povinnosti²².

Nový zákon mimo jiné zamýšlí nahradit vedení listinných tlumočnických deníků, které se ukazuje pro účely kontroly a dohledu neefektivní, novým registrem tlumočnických a překladatelských úkonů *online*. Tento registr by tvořil neveřejnou součást centrálního registru zapsaných tlumočnicků a překladatelů.

Věcný záměr definuje také různé sankce za kárné provinění při výkonu činnosti (napomenutí, pokuta nebo vyškrtnutí z registru).

Centrální registr tlumočnicků a překladatelů

Věcný záměr nového zákona navrhuje vytvořit centrální registr zapsaných tlumočnicků a překladatelů²³, který by měl soustředit data o soudních tlumočnicích do jednoho seznamu a zpřehlednit tak poskytované informace. Seznamy tlumočnicků dosud vedly jednak jednotlivé krajské soudy, jednak Ministerstvo spravedlnosti ČR. Centrální registr by byl veřejně přístupný na internetu a měl by také usnadnit dohled nad činností těchto profesí. Dle zveřejněných informací by registr mohla spravovat profesní komora soudních tlumočnicků a překladatelů, v níž by členství bylo povinné²⁴.

V okamžiku, kdy bude zákon z roku 1967 nahrazen novým, který bude zohledňovat rozdílné nároky a potřeby znalecké a tlumočnické činnosti ve dvou oddělených právních úpravách, začne Česká republika konečně směřovat k větší kvalitě a profesionalizaci v oblasti znalectví a soudního tlumočení.

---

²¹ www.komora.cz/download.aspx?dontparse=true&FileID=3727

²² *ibid.*

²³ Odděleně bude veden také centrální registr soudních znalců.

²⁴ <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-52649910-legislativa-v-pohybu>

2.3 Role Komory soudních tlumočnicků ČR

Komora soudních tlumočnicků ČR se velmi významným způsobem podílí na utváření podmínek soudního tlumočení v České republice. Klíčová je její aktivita ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti ČR na přípravě a vypracování právních předpisů, jež upravují výkon tlumočnické činnosti České republiky.

Komora je profesní organizací, která sdružuje soudní tlumočnický v České republice. Její působnost se datuje od roku 1997 a v letošním roce oslavila patnácté výročí svého založení. Hlavním smyslem veškeré činnosti Komory tak, jak jej tato profesní organizace definuje, je „prosazovat a obhajovat profesní, pracovní právní a sociální zájmy svých členů“.²⁵ Členství v Komore je dobrovolné a otevřené pouze jmenovaným soudním tlumočnickům ČR, přičemž ke dni 3. 11. 2011 Komora sdružovala celkem 594 členů.²⁶

Založení Komory bylo motivováno jednak všeobecnou snahou profesionalizovat oblast soudního tlumočení, ale také zcela konkrétním záměrem podílet se na přípravě nového zákona o znalcích a tlumočnících, jehož návrh Ministerstvo spravedlnosti ČR zamýšlelo předložit na přelomu let 1996 a 1997. Právě příležitost zúčastnit se legislativního procesu s možností vznášení připomínek k připravovanému zákonu byla zásadním podnětem pro vznik Komory (Vykoupilová, 2001: 6).

Komora je velmi aktivní v různých oblastech soudního tlumočení. Nejenže se angažuje v legislativní oblasti, ale také přispívá k dalšímu vzdělávání soudních tlumočnicků v České republice. Organizuje specializované jazykové semináře zaměřené na terminologii dle jednotlivých témat a vedle toho také odborné semináře o různých právních odvětvích. Prostřednictvím seminářů umožňuje svým členům vyměňovat si praktické zkušenosti a poznatky v oboru či navázat nové pracovní nebo osobní kontakty. Komora rovněž pořádá praktický seminář pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem, který je velmi cennou přípravou na budoucí profesi, jelikož postihuje všechny náležitosti výkonu činnosti soudního tlumočnicka.²⁷

O veškerých aktivitách Komory a dění v oblasti soudního tlumočení se lze dočíst v bulletinu *Soudní tlumočnick*. Bulletin se věnuje aktuálním otázkám soudního tlumočení, referuje o nadcházejících a uskutečněných akcích, připravovaných seminářích a také otiskuje glosáře na různá témata.

---

²⁵ <http://www.kstcr.cz/>

²⁶ <http://www.kstcr.cz/clenove-vyhledavani>, cit. 2011-11-03

²⁷ <http://www.kstcr.cz/>

Komora je rovněž členem některých mezinárodních tlumočnických nebo překladatelských organizací, jako např. Mezinárodní federace překladatelů (FIT) nebo také evropské asociace EULITA. Právě asociace EULITA se podílela na přípravě směrnice Evropského parlamentu a Rady o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení v platformě EU Justice Forum, která byla schválena dne 26. října 2010.

Komora soudních tlumočnicků již dlouhodobě usiluje o odstranění všech zásadních nedostatků původního zákona ze šedesátých let, řeší konkrétní problémy soudních tlumočnicků ve vztahu ke státním orgánům a celkově se zasazuje o profesionalizaci soudního tlumočení v ČR.

3. Soudní tlumočení v ČR

3.1 Situace soudního tlumočení v ČR

Soudní tlumočení ve smyslu ústního zprostředkování mezikulturní mezijazykové komunikace se v ČR vyskytuje ve třech základních situacích: při policejním vyšetřování, v soudním řízení a při uzavírání sňatku. Případně může být využito také při jiných právních situacích jako je např. uzavírání smluv (Rozsypal, 2009).

Nyní se podíváme, za jakých okolností se soudní tlumočení v jednotlivých situacích odehrává. Jelikož dvě z těchto situací odpovídají různým fázím trestního řízení, v němž je soudní tlumočení zajišťováno nejčastěji, vymezíme níže také procesní postavení nejdůležitějších účastníků trestního řízení.

3.1.1 Tlumočení u soudu

Soudní řízení představuje situaci styku s úřady, v níž panují rigidní pravidla a velmi formální atmosféra. Běžně se zde proplétají mnohdy nejasná dikce zákonů a právníký žargon na straně soudu a právníků s různě formální, spisovnou, zdvořilou, dialekticky nebo slangově zabarvenou mluvou na straně předvolaných účastníků (obžalovaný, svědci atd.). V případě, že je pro hladký průběh soudního řízení zapotřebí tlumočení, na soudním tlumočnickovi spočívá nelehký úkol všechny tyto různé prvky a vrstvy jazyka věrně převést do cílového jazyka. Náročnost tlumočení u soudu je proto značně vysoká a velmi dobrá příprava je nutností.

Konkrétní přípravu na soudní tlumočení popisuje Rozsypal (2009). Příprava na tlumočnický úkon začíná studiem dostupných informací. Před samotným začátkem soudního řízení je bezpodmínečně nutné se pečlivě seznámit se spisem založeným k danému případu. Rozsypal konstatuje, že nahlédnutí do spisu soudním tlumočnickům obvykle nebývá odepřeno, ačkoli v soudním řízení vystupují v roli osoby zúčastněné a nikoli jako přímí účastníci řízení, kterými jsou obhájce nebo soud. Osobní údaje uvedené ve spisu (jména, adresy, data narození, rodná čísla) nebo klíčové dokumenty a odkazy na související právní předpisy se doporučuje si poznamenat; do značné míry to pak ulehčí proces tlumočení, kdy na zachycení těchto informací a bezchybné přetlumočení se nevyčerpá tolik tlumočnickovy kapacity. Pokud se ve spise vyskytují dokumenty, u nichž si lze domyslet, že budou před soudem předčítány, je záhodno mít připravený jejich písemný překlad (s. 22).

Rozsypal (2009) dále popisuje, že při trestním řízení soudní tlumočnick v soudní síni sedí zpravidla na lavici obžalovaných hned vedle obžalovaného, jemuž tlumočí vše, co se soudní síni děje, a to formou šušotáže. Směrem k soudu pak může jít o tlumočení konsektivní nebo simultánní (tlumočnické kabiny ale nejsou v soudních síních běžné). V některých případech se ovšem může stát, že tlumočnick během většiny řízení stojí, a přichází tak o možnost dělat si poznámky.

Své specifické potřeby pro výkon tlumočení před soudem by měl tlumočnick dle Rozsypala (2009) předem konzultovat s daným soudcem. Může si tak vyjednat své „pracovní místo“ u soudu nebo zařazení přestávek a jejich délku (s. 22). Současně však uvádí, že o konkrétním průběhu soudního řízení tlumočnick nicméně nerozhoduje.

Dle povahy sporu můžeme ještě rozlišovat soudní tlumočení v občanskoprávním řízení a trestněprávním řízení a v neposlední řadě pak v řízení správním. Z těchto tří typů řízení potřeba soudního tlumočení nejčastěji vyvstává v trestním řízení, kterému se budeme podrobněji věnovat níže.

3.1.2 Tlumočení na policii

Tlumočení pro policii většinou předchází tlumočení u soudu a představuje mnohdy první (nebo i konečnou) fázi, ke které je soudní tlumočnick přivolán. Osoby nehovořící česky, pro něž je v těchto případech potřeba zajistit tlumočení, mohou být v pozici poškozeného, svědka, příp. další osoby.

Policie musí vzhledem k relativně krátkým zákonem stanoveným časovým lhůtám na podání návrhu na vzetí do vazby zadržené osoby po výslechu (48 hodin dle § 75 TR), jednat při zajišťování tlumočnicka velice rychle, jinak je zadrženy opět propuštěn na svobodu. Policejní stanice disponují seznamy soudních tlumočnicků s uvedenými telefonními kontakty a na jejich základě se na tlumočnicky obracejí. Zásadní nevýhodou seznamů, která vyplývá ze současné právní úpravy soudního tlumočení, je to, že v nich nejsou rozlišeni soudní tlumočnicki a soudní překladatelé. Zajištění soudního tlumočnicka se prodlužuje o počet mylných pokusů a pod nápoem nedostatku času může vyústit ve výběr nedostatečně kvalifikované osoby.

Dle Rozsypala (2009) se tlumočení v tomto prostředí značně liší od tlumočení u soudu, jelikož vše probíhá v méně formální až přátelské atmosféře. Patrné rozdíly spatřuje především v organizaci vyšetřování. Všem zúčastněným (včetně tlumočnicka) je v průběhu

výslechu umožněno sedět a, jak zmiňuje, vyšetřování lze v kterékoli chvíli přerušit, pokud o to některá ze zúčastněných osob požádá (s. 22).

Nejtypičtějšími situacemi, kdy je k vyšetřování na policii povoláván soudní tlumočník, jsou dopravní nehody a vloupání či krádeže motorových vozidel.

Dále také zmiňuje, že pokud policejní výslech vede k návrhu na vzetí do vazby a následnému soudnímu řízení, je z hlediska návaznosti jednání vhodné, aby tlumočení v daném případě po celou dobu vykonával stejný tlumočník.

3.1.3 Tlumočení při uzavírání sňatku

Tlumočení při uzavírání sňatku představuje zcela odlišnou situaci než dvě předchozí situace, v níž vzniká potřeba po soudním tlumočení. Pojďme ji ovšem pouze okrajově, jelikož nebude toliko předmětem našeho dalšího zkoumání.

Tlumočení při uzavírání sňatku představuje formální událost, která má pro zúčastněné osoby nesmírný symbolický význam a vyznačuje se značně slavnostním charakterem. Tlumočník při těchto příležitostech pro zahraniční účastníky představuje jakéhosi „druhého oddávajícího“ a jsou na něj kladeny vysoké nároky a očekávání. Proto je nezbytné zachovat slavnostní ráz události výběrem vhodného oděvu, úpravy zevnějšku, nasazením slavnostního tónu a uplatněním řečnického umu, které utváří ducha a atmosféru těchto událostí.

Protože se jedná o velmi specifický typ soudního tlumočení, kde by nic nemělo narušovat svátečnost probíhajících okamžiků, jedná se o smíšený typ převodu z jednoho jazyka do druhého, kdy si soudní tlumočníci zpravidla předem vyžádají veškeré přednášené proslovy a vypracují si jejich písemný překlad, který poté patřičně slavnostně přednášejí. Tím se do značné míry daří vytvořit stejně sváteční ráz aktu a lze také předejít zbytečným rušivým prvkům proslovu – neobratným vyjádřením, chybám či nepřesnostem (Rozsypal, 2009: 23).

3.2 Trestní řízení v ČR a jeho účastníci

Tlumočení soudního jednání v trestních věcech je vůbec nejčastějším typem řízení, ke kterému bývají přivoláváni soudní tlumočníci.

Trestní řízení má za cíl odhalit trestné činy a jejich pachatele na základě zákonem stanovených postupů. Jednou z typických charakteristik trestního řízení je to, že se jedná o

řízení kontradiktorní, neboli sporné, v němž žalobce a obhajoba vystupují jako dvě nerovnocenné strany (na rozdíl od občanskoprávního řízení), a že je ukončeno uložením trestu nebo ochrany osobě. Cílem trestního řízení je postih nezákonného chování, který by měl působit preventivně a podílet se na zachování řádu a pořádku.

Trestní právo procesní rozlišuje dvě kategorie subjektů trestního řízení: a) orgány činné v trestním řízení (tzn. soud, státní zástupce, policejní orgán) a b) osobu, proti které je řízení vedeno (Jelínek a kol., 2011: 188). Naopak tlumočnick se spolu s některými dalšími účastníky trestního řízení (zapisovatel, vyšší soudní úředník) řadí k pomocným osobám orgánů činných v trestním řízení (tamtéž s. 223).

Ke každému ze subjektů trestního řízení a osob pomocných v trestním řízení se váží určitá procesní práva a procesní povinnosti. V následující části se postupně budeme zabývat jednotlivými účastníky trestního řízení, jejich postavením a rolí, právy a povinnostmi.

3.2.1 Soud

Dle Ústavy ČR je úlohou soudů chránit práva a svobody člověka a občana (čl. 4 Ústavy). Soudy v ČR jsou nezávislé a „[k]aždý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu (...)“ (čl. 36 odst. 1 Listiny). Tímto ustanovením výkon soudní moci podléhá právu na spravedlivý proces, obsaženém rovněž v evropském právu.

V trestním řízení mají soudy privilegované postavení, jelikož pouze do rukou soudu náleží rozřešení otázky viny a trestu (Jelínek a kol., 2011: 196). Přestože soudy z tohoto pohledu požívají značné privilegium, přidělování případu určitému soudu má svůj řád a děje se tomu v souladu se zákonem. Listina základních práv a svobod stanoví, že „[n]ikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.“ (čl. 38 odst. 1 Listiny). Tento princip je z hlediska soudcovské nezávislosti velmi důležitý. Pověření soudcem v dané věci vychází z rozvrhu práce dotčeného soudu, není svěřováno libovolně a nelze jej libovolně měnit. Tato zásada účastníkům řízení poskytuje záruku, že soudy a soudci jsou k případům ustanovováni dle předem stanovených pravidel, aniž by docházelo k účelovému výběru. Existence pravidel pro výběr soudů a soudců umožňuje předcházet tzv. „kabinetní justici“ (Jelínek a kol., 2011: 197).

3.2.2 Státní zástupce

V trestním řízení hraje stát roli ochránce veřejného pořádku a garantuje základní práva a svobody. Státní zástupce v trestněprávních sporech tudíž představuje veřejného žalobce. Jeho úloha je specifická v tom, že vystupuje ve veřejném zájmu; jeho úkolem je zjistit trestný čin a stíhat pachatele, ve veřejném zájmu ovšem musí také dohlížet na to, aby „žádná nevinná osoba nebyla trestně stíhána, obžalována nebo odsouzena“ (Jelínek a kol, 2011: 216).

V přípravném řízení je povinností státního zástupce zjistit všechny trestné činy a dohlížet na zákonný průběh vyšetřování. Výkon spravedlnosti až do okamžiku podání žaloby spočívá na státním zástupci. Na základě zjištěných trestných činů státní zástupce podává obžalobu. V trestním řízení je tato pravomoc svěřena výhradně jeho osobě a nikdo jiný k tomuto úkonu oprávnění nemá (Jelínek a kol., 2011: 217). Rozhodování soudu v trestní věci se pak váže pouze ke skutku uvedeném v žalobním návrhu a soud nerozhoduje o vině v jiných záležitostech.

Státní zástupce je během řízení před soudem, zvláště v průběhu hlavního líčení, aktivní stranou. Z vlastní iniciativy nebo na pokyn předsedy senátu zajišťuje dosud neopatřené důkazy a se souhlasem předsedy senátu je také provádí. Státní zástupce je oprávněn podat odvolání proti rozsudku soudu, které může být „jak v neprospěch, tak ve prospěch obžalovaného, zúčastněné osoby a poškozeného“ (Jelínek a kol., 2011: 220). Stejně tak má právo podat stížnost proti usnesení soudu, jež je pro obviněného příznivá.

3.2.3 Policejní orgán

Police je jedním z orgánů činných v trestním řízení. Policejním orgánem účastnícím se v trestním řízení se nejčastěji rozumí útvary Policie České republiky²⁸. Svou činnost vykonává především v předsoudním stadiu trestního řízení, během něhož na pokyny a pod dohledem státního zástupce prověřuje trestní oznámení nebo další možné podněty k trestnímu stíhání a provádí vyšetřování. Na žádost soudu může policejní orgán zajišťovat některé úkony i v rámci soudního řízení (např. opatření důkazu, předvedení osob, doručení písemnosti).

Pokyny státního zástupce jsou pro policejní orgán závazné. Při vyšetřování nicméně postupuje samostatně (až na výjimky, kdy je zapotřebí souhlas státního zástupce), činí

---

²⁸ V případě trestných činů ozbrojených sil pak Vojenská policie a další. (Jelínek a kol., 2011: 221)

potřebná rozhodnutí s cílem zajistit všechny potřebné skutečnosti a důkazy a také zodpovídá za včasné splnění vyšetřovacích úkonů.

V soudním řízení se postavení policejního orgánu mění. Zde je činný pouze na žádost soudu a jedná jen tehdy, pokud byl k zajištění důkazu vyzván.

3.2.4 Osoba, proti které je řízení vedeno

Osoba, proti níž se řízení vede, má v trestním řízení centrální postavení. To ona zavádá příčinu k zahájení trestního řízení. V průběhu řízení bývá nazývána různě, a to v závislosti na stadiu, ve kterém se řízení nachází. V jednotlivých fázích řízení vystupuje jako podezřelý, obviněný, obžalovaný nebo odsouzený, přičemž s každým z těchto stavů se pojí různá práva a postavení.

Zadržená osoba, proti níž dosud nebylo zahájeno trestní stíhání, představuje podezřelého. V okamžiku, kdy je trestní stíhání zahájeno, hovoříme již o obviněném (§ 160 TR). Jakmile je nařízeno hlavní líčení, stává se z obviněného obžalovaný (§ 12 odst. 8 TR). A konečně odsouzeným je osoba, proti níž byl vydán odsuzující rozsudek, který nabyl právní moci, nebo pravomocný trestní příkaz (§ 12 odst. 9 TR). Zde je namístě podotknout, že v legislativních textech i v praxi se často používá pojmu obviněný namísto označení obžalovaný nebo odsouzený jakožto jakési legislativní zkratky (Jelínek a kol., 2011: 228).

Dle § 2 odst. 13 TR musí být osoba, proti níž se trestní řízení vede, v každém období trestního řízení poučena o svých právech tak, aby jí bylo umožněno plné uplatnění obhajoby. Právo na obhajobu se obviněnému garantuje v Listině základních práv a svobod (čl. 40 odst. 3, 4), v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (čl. 14 odst. 3) a v čl. 6 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (Jelínek a kol., 2011: 229).

Dle české právní úpravy orgány činné v trestním řízení jednání vedou a svá rozhodnutí vyhotovují v českém jazyce. Zákon ovšem neopomíná ani práva nerodilých mluvčích a cizinců: „Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.“ (§ 2 odst. 14 TR).

3.2.5 Obhájce

Obhájce představuje stranu řízení, která obviněného zastupuje napříč celým řízením a poskytuje mu právní pomoc. Právo na obhájce je zásadní složkou práva na obhajobu.

Obhájce musí především dohlížet na to, aby obviněný požíval všech práv a prostředků obhajoby, které jsou trestním řádem garantovány, a aby o některé právo nepřišel z důvodu neznalosti předpisů (Jelínek a kol., 2011: 239). Z toho můžeme vyvodit, že pokud se na obhájce obrátí nebo je mu přidělen klient nehovořící jazykem soudu, měl by prosazovat klientův zájem na přihrání tlumočnicka k případu.

V trestním řízení může být obhájcem pouze advokát, tedy osoba vykonávající svobodné povolání v soukromém sektoru. Za samozřejmost se pokládá jeho nezávislost. Povinností obhájce je provádět veškerou činnost ve prospěch obviněného a zajistit všechny skutečnosti, které mohou obviněného zbavit obvinění nebo jej alespoň zmírnit. Ačkoli trestní řád stanoví, že obhájce má výkonem své činnosti směřovat „ke správnému objasnění a rozhodnutí věci“ (§ 41 TR), dle zákona není přípustné, aby se to dělo na úkor obhájce klienta. To platí i tehdy, když se obviněný obhájci k činu přiznal nebo jej zjištěná fakta z činu usvědčují. Advokát je přirozeně vázán mlčenlivostí o poznaných skutečnostech.

Jelikož kromě profesní advokátské činnosti může stejná osoba být také jmenovaným soudním tlumočnickem, je nutno ošetřit případy, kdy vystupuje jako tlumočnick. Pro tyto případy trestní řád stanoví, že osoba činná v řízení jako tlumočnick nemůže být obhájcem obviněného (§ 35 odst. 3 TR).

3.2.6 Svědek

Svědék je klíčovým účastníkem trestního řízení, protože přináší informace o skutečnostech vážících se k trestnému činu. Trestní řád ovšem svědka nijak nedefinuje (Jelínek a kol., 2011: 389). Je zřejmé, že svědek představuje jakousi „třetí“ osobu vůči obviněným nebo obžalovaným (obviněný nemůže být zároveň svědkem), která soudu poskytuje důležité informace ohledně trestného činu a jeho okolností. Svědek není zastupitelný jinou osobou, jelikož vypovídá o tom, co viděl, slyšel nebo vnímal smysly.

Pro to, aby mohla být určitá osoba předvolána jako svědek, nemusí splňovat podmínky svědecké způsobilosti. Svědkem proto může být i osoba trestně neodpovědná, psychicky nebo fyzicky postižená nebo mladistvá. Platí však pravidlo, že u těchto osob se

musí ověřit jejich schopnost správně vnímat (Jelínek a kol., 2011: 390). Svědčit může taktéž státní příslušník jiné země nebo osoba bez státní příslušnosti. Osoba, jež je v pozici poškozeného, může rovněž vystupovat jako svědek.

Povinností svědka je svědčit (§ 97 TŘ), ale dle § 100 TŘ může výpověď v určitých případech odepřít, pokud by tím mohl poškodit sám sebe nebo osobu blízkou (např. příbuzného v přímém pokolení). Také na svědka se vztahuje obecná zásada, že může vypovídat v jazyce, který ovládá; tudíž i on má právo na tlumočníka.

3.2.7 Tlumočník

Tlumočník se řadí spolu se zapisovatelem, vyšším soudním úředníkem, probačním úředníkem a asistentem soudce Nejvyššího soudu ČR mezi pomocné osoby orgánů činných v trestním řízení.

Každá osoba, která nehovoří nebo nerozumí jazyku jednání, má dle LPS právo na tlumočníka (čl. 37). Tlumočník vstupuje do trestního řízení v okamžiku, kdy vznikne potřeba přetlumočit výpověď, příp. přeložit písemnost (§ 28 TŘ). Pro tyto účely může být povolán jak tlumočník zapsaný v seznamu tlumočnicků, nebo pokud je taková osoba nedostupná, lze ustanovit tlumočníka *ad hoc*. O ustanovení soudním tlumočníkem v jednotlivé věci rozhoduje soud, policejní orgán nebo státní zástupce v souladu se zákonem č. 36/1967 Sb. a vyhláškou č. 37/1967 Sb., k provedení tohoto zákona.

Jednou z podmínek ustanovení soudním tlumočníkem je složení slibu. Ten tlumočník skládá do rukou ministra spravedlnosti nebo předsedy krajského soudu.

Poté, co je tlumočník předvolán k jednání, musí být poučen o následcích, které plynou z nedostavení se k provedení tlumočnického úkonu (dle § 66 TŘ), upozorněn na povinnost neodkladně oznámit skutečnosti, které vylučují nebo jinak brání tomu, aby ve věci působil jako tlumočník (§ 106 TŘ). Dále musí být tlumočník ještě před tlumočnickým úkonem obeznámen s trestními následky křivé výpovědi a vědomě nepravdivého tlumočení (§ 106 TŘ). Křivé tlumočení představuje trestný čin, kterého se tlumočník dopustí, pokud úmyslně tlumočil nesprávně, neúplně nebo výpověď hrubě zkreslil (§ 347 TZ). V případě projednávání utajovaných informací se na tlumočníka vztahuje zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnosti způsobilosti (Jelínek a kol., 2011: 226).

Pokud je soudní tlumočník příbuzensky nebo jakkoli jinak spřízněn s orgány, účastníky řízení nebo jejich zástupci, zavdává tím důvod pro podezření z podjatosti své osoby (§ 11 ZZT). Existuje-li takovéto podezření, musí jej neprodleně oznámit a orgán,

který jej přibral, rozhodne o jeho vyloučení z řízení. Pokud takováto překážka k výkonu činnosti neexistuje, má tlumočnický úkon provést. V případě, že úkon odmítne, vede se o tom záznam v seznamu soudních tlumočnicků příslušného krajského soudu. (§ 12 ZZT).

Vymezili jsme typické situace soudního tlumočení v ČR a popsali úlohu jednotlivých účastníků trestního řízení, které je nejčastějším kontextem, v němž se soudní tlumočení odehrává. Nyní budeme v empirické části sledovat, jak probíhá soudní tlumočení v ČR v praxi a jaké postavení zastává soudní tlumočnick.

EMPIRICKÁ ČÁST

4. Zaměření výzkumu

Poté, co jsme v teoretické části této práce prostudovali komplexní jevy soudního tlumočení na základě zkušeností ze zahraničí, se nyní budeme zabývat postavením soudního tlumočnicka v České republice. Za tímto účelem jsme v teoretické části taktéž vymezili právní rámec soudního tlumočení v ČR.

Postavení soudního tlumočnicka v ČR chceme sledovat na podmínkách, které jsou zástupcům této profese pro výkon jejich činnosti vytvářeny spolupracujícími stranami. V empirické části se proto zaměříme na to, jakým způsobem se spolupráce mezi soudními tlumočnickými a oběma státními orgány (soudy a policií) odehrává. Budeme mapovat, jak jednotlivé strany k soudnímu tlumočení přistupují, co od soudního tlumočnicka očekávají a jaké podmínky pro výkon soudního tlumočení v ČR vytvářejí.

Ke zmapování těchto okruhů nás přivedly zkušenosti popisované v zahraničních studiích, které upozorňují na to, že představa soudů a policistů o roli soudního tlumočnicka je velmi často mylná a vykresluje tlumočnicka jako pasivní „kanál“, jímž sdělení bez tlumočnickova přičinění samo plyne směrem ke svému adresátovi (Fenton, 1997, Wadensjö, 1998). Tato mylná představa generuje nereálná očekávání na soudního tlumočnicka, jež vycházejí z neznalosti procesu tlumočení a představy, že tlumočnick nemusí výpověď nejprve sám zpracovat.

V teoretické části jsme také ukázali, že soudní tlumočení je v různých ohledech velmi komplexní problematikou, jelikož v něm tlumočnick hraje velice důležitou roli garanta spravedlivého procesu. Soudní tlumočnick musí vytvářet věrný a úplný obraz vysloveného, aniž by vyslychanému stranil nebo vůči němu byl zaujatý, a samozřejmě o všem, co se dozvěděl, musí zachovávat mlčenlivost (Mikkelsen, 1998). Pohybuje se v prostředí, které je pevně svázáno určitými procesními normami, ovšem ze strany zúčastněných, kteří tlumočení potřebují, nemusí většinou jít o standardní situace a vyjadřování. Soudní tlumočnick proto musí zvládat nejrůznější styly a formy jazyka od standardních po substandardní přes regionální či dialektické, ale zároveň také literu zákona a odborné znalosti z různých oborů (Schweda-Nicholson, 2005). Pozměnění specifických rysů promluvy totiž může velmi závažně zkreslit obraz, který si o vyslychaném vyslychající konstruuje (Krouglov, 1999).

Otázkou je, do jaké míry si náročnost aktu tlumočení v souvislosti s mnohostí forem řečové produkce a také nutnost jejich zachování uvědomují strany, které služeb soudního tlumočnicka využívají. A tudíž jak k soudnímu tlumočnicku přistupují, co od něj očekávají a jaké podmínky pro jeho práci vytvářejí.

4.1 Hypotézy

Na základě výše zmíněných poznatků jsme došli k následujícím hypotézám o postavení soudního tlumočnicka v České republice:

1. Zástupci soudů a policisté, kteří spolupracují se soudními tlumočnickými, si plně neuvědomují náročnost tlumočení v policejním vyšetřování a soudním řízení a nutnost přípravy na ně.
2. Soudní tlumočnicki mají náročné pracovní podmínky, které nejsou odpovídajícím způsobem finančně ohodnoceny.

Tyto hypotézy budeme na zkoumaném materiálu ověřovat.

4.2 Metodika

Za účelem prozkoumání postavení soudního tlumočnicka v ČR jsme se rozhodli zkombinovat dvě výzkumné metody. Postavení soudního tlumočnicka v ČR se dosud nevěnovala žádná monografie, a pokud odhlédneme od článků v časopise KST ČR *Soudní tlumočnick* o aktuálním stavu českého soudního tlumočení nebo od pronesených příspěvků na různých konferencích, jedná se o nezmapované téma.

Právě neprobádanost tématu nás vedla ke zvolení dvojí cesty k získání empirických dat. Rozhodli jsme se proto použít jak kvalitativní, tak kvantitativní metody. Pro témata, která ještě nebyla příliš prozkoumána, je vhodný právě explorativní přístup. Prostřednictvím rozhovorů s respondenty tak lze získat plastický obraz o dané problematice, v našem případě o postavení soudního tlumočnicka ve spolupráci se státními orgány. Jelikož jsou ale možnosti rozsahu explorativního výzkumu omezené, a tudíž poznatky nelze vždy zobecnit, rozhodli jsme se rovněž provést dotazníkové šetření, které nám umožní získat data od rozsáhlejší skupiny respondentů.

Jak v kvantitativním, tak v explorativním výzkumu jsme si definovali tři skupiny respondentů, které jsou v přímém kontaktu se soudním tlumočením. Jsou jimi v první řadě

samotní soudní tlumočníci, dále pak zástupci dvou státních orgánů, s nimiž soudní tlumočníci spolupracují nejčastěji, tedy soudy a policie.

5. Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření jsme zaměřili na otázky, které se týkají konkrétních podmínek soudního tlumočení (rychlost tempa řeči, možnost přestávek pro osvěžení a další), představ respondentů o tom, jaké mluvní prvky by měl tlumočnick při tlumočení zachovávat, a také budeme sledovat jejich představy o roli soudního tlumočnicka a celkovou spokojenost se spoluprací, příp. problematické body spolupráce.

Dotazníky²⁹ obsahovaly stejnou meritorní část pro všechny tři skupiny respondentů s tím rozdílem, že respondenti z řad soudů a policie vypovídali pouze o svém prostředí, zatímco soudní tlumočnicki se vyjadřovali k podmínkám soudního tlumočení a spokojenosti se spoluprací pro každý státní orgán zvlášť a zároveň měli možnost se vyjádřit k možnému přínosu novely zákona o soudních tlumočnickích. U soudních tlumočnicků jsme také zjišťovali větší množství faktických údajů, které nám umožní skupinu respondentů popsat.

Jako nejefektivnější způsob sběru dat pro dotazníkové šetření jsme zvolili interaktivní dotazník v elektronické podobě, který jsme vytvořili pomocí aplikace *Google Docs*. Dotazník byl přístupný na internetu pouze osobám, jimž jsme zaslali příslušnou přístupovou adresu. Vyplňování dotazníku *online* je rychlé, nenáročné, stačí při něm kliknutím označit zvolenou odpověď, případně vepsat odpověď slovní. Tento způsob sběru dat je výhodný také proto, že umožňuje kontrolovat, zda respondent vyplnil všechny povinně označené položky, a pokud tomu tak není, upozorní jej na to a nepustí jej k další otázce, dokud odpověď nedoplní. Odpovědi se automaticky ukládají do matice, se kterou je možné následně pracovat při vyhodnocování výzkumu.

Výjimku v organizaci dotazníkového šetření představovala skupina policistů, u níž jsme z logistických důvodů museli přikročit ke sběru dat pomocí klasického tištěného dotazníku.

5.1 Organizace dotazníkového šetření

Soudní tlumočnicki

Za účelem provedení dotazníkového šetření mezi soudními tlumočnickými jsme vycházeli z potřeby získat na jednotlivé respondenty emailový kontakt. V seznamu jmenovaných soudních tlumočnicků Ministerstva spravedlnosti ČR ovšem tento kontaktní údaj není dostupný u všech tlumočnicků a výběr by se omezoval jen na ty, kteří jej uvedli.

---

²⁹ Dotazníky jsou v práci zařazeny jako příloha 1–3.

Protože bylo nutné výběrový vzorek respondentů určitým způsobem vymezit, rozhodli jsme se obrátit na Komoru soudních tlumočnicků ČR a dotazníkové šetření provést mezi jejími členy, kde bylo možné předpokládat jednotné zkresení dat.

Dotazníky jsme rozeslali prostřednictvím KST ČR na emailové adresy jejích členů a zpět se nám podařilo získat 63 vyplněných dotazníků.

Soudy

Soudní tlumočníci bývají nejčastěji využíváni během trestního řízení, a proto jsme se rozhodli dotazníky směřovat nejen na soudce, ale také na státní zástupce. Seznamy osob, jež vykonávají tyto profese (natož osob, které se ve své praxi se soudními tlumočníky setkávají), ovšem neexistují. Z tohoto důvodu jsme opět zvolili cestu k respondentům skrze profesní organizace, které zástupce těchto profesí sdružují.

Dobrovolnou profesní organizací soudců v ČR je Soudcovská Unie ČR (dále jen „Soudcovská unie“) a jejím prostřednictvím jsme respondenty z řad soudců kontaktovali. Administrativní pracovnice Soudcovské unie dotazník rozeslala na 70 soudů kontaktním osobám, které jej měly přeposlat jednotlivým členům. Protože distribuce dotazníku probíhala zprostředkovaně, nelze přesně říci, kolik osob bylo o dotazníkovém šetření skutečně informováno. Celkem se zpět vrátilo 50 vyplněných dotazníků.

Státní zástupce v ČR jsme oslovili prostřednictvím Unie státních zástupců ČR (dále jen „Unie státních zástupců“), která dotazník rozeslala na svých 28 sekcí působících při soudech v různých regionech ČR, odkud měl být dotazník dále rozeslán konkrétním státním zástupcům. Vzhledem ke zprostředkované distribuci dotazníku opět nelze odhadovat, kolik státních zástupců skutečně dotazník obdrželo. Dotazník vyplnilo 19 státních zástupců. Předsedkyně Unie státních zástupců Lenka Bradáčová nám také potvrdila, že v řadě specializací se státní zástupce ve své praxi s tlumočnickem nemusí setkat.

Na tomto místě chceme podotknout, že jak ze strany soudců, tak státních zástupců na dotazníky reagovaly pouze osoby, které mají se soudním tlumočnickem praktickou profesní zkušenost; v dotazníku jsme nicméně počítali i s opačnou variantou. Odpovědi zástupců obou profesí ze statistických důvodů sloučíme do jedné skupiny reprezentující soudy.

Policie

Policisté působí v přípravné fázi trestního řízení a s tlumočníky se nejčastěji setkávají při vyšetřování trestných činů páchaných cizinci. Proto jsme se rozhodli

dotazníky distribuovat příslušníkům Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR. I zde jsme původně chtěli distribuovat dotazník v elektrické podobě *online*, ale ukázalo se, že z důvodu zabezpečeného přístupu na internet ve složkách Policie ČR to nebude možné a efektivnějším způsobem sběru dat se jevil tištěný dotazník. Klasický dotazník jsme tedy dodali na příslušnou policejní služebnu, kde jej svým podřízeným rozdala vedoucí útvaru. Zpět se nám touto cestou vrátilo 43 dotazníků, pouze jeden dotazník nebyl řádně vyplněn a museli jsme jej vyřadit. Ke zpracování jsme tudíž mohli použít 42 dotazníků.

Při organizaci sběru dat jsme na Mezinárodním kulatém stole zaměřeném na soudní tlumočení při policejním vyšetřování využili nabídky JUDr. Františka Novotného, vyučujícího na Policejní akademii, který současně provádí přezkušování policistů, že naše dotazníky předloží přezkušovaným policistům, již přijíždějí z různých částí republiky. Zájem o vyplnění dotazníku z jejich strany byl relativně nízký a zpět se nám vrátilo 32 dotazníků, z nichž 5 jsme museli vyřadit z důvodu nevyznačení odpovědí hned na několik otázek a 2 dotazníky proto, že respondenti neměli se soudními tlumočníky žádnou osobní zkušenost, zatímco v ostatních kategoriích respondentů nám vždy odpovídaly osoby, které ji měly. Touto cestou jsme tedy získali 25 dotazníků.

Celkem jsme tak od zástupců policie získali 67 dotazníků.

5.2 Výsledky dotazníkového šetření

5.2.1 Profil respondentů

Soudní tlumočníci

V kategorii soudních tlumočnicků jsme zpracovávali odpovědi 63 respondentů. Mezi respondenty soudními tlumočníky, kteří se dotazníkového řízení zúčastnili, výrazně převažovaly ženy (68%). Více než dvoutřetinová převaha soudních tlumočnic nad soudními tlumočníky není nijak překvapivým zjištěním, protože v tlumočnické profesi je zcela běžné, že jsou ženy zastoupeny silněji než muži.

Pokud se podíváme na věkové složení, konstatujeme téměř rovnoměrné rozdělení respondentů do všech věkových kategorií. Věkové kategorie 35–44 let, 45–54 let, ale dokonce také kategorie soudních tlumočnicků ve věku 54–65 let jsou zastoupeny zcela shodně, každá čítá 15 respondentů. Jen nepatrně menší, avšak stále relativně silné, je zastoupení respondentů v nejnižší věkové kategorii 25–34 let, kam patří 11 respondentů. Za povšimnutí stojí fakt, že 7 respondentů soudních tlumočnicků spadá do nejvyšší věkové

kategorie nad 65 let. Z tohoto zjištění je patrné, že soudní tlumočníci nekončí svou profesní kariéru v momentu, kdy už by měli mít státem garantovaný nárok na odchod do důchodu, ale naopak nadále pokračují ve výkonu své profese.

Drtivá většina soudních tlumočnicků (46 respondentů) má jeden mateřský jazyk, a to češtinu. Čtyři tlumočníci mají dva mateřské jazyky. Ve dvou případech je druhým mateřským jazykem slovenština a jednou pak němčina a poslední respondent kromě češtiny uvedl znakový jazyk. Jiný mateřský jazyk než češtinu má 12 respondentů, nejčastěji je to ruština (3 respondenti) a maďarština (2 respondenti), u zbylých 7 respondentů je mateřským jazykem albánština, angličtina, francouzština, rumunština, řečtina, slovenština nebo vietnamština. Jeden respondent svůj mateřský jazyk neuvedl.

Zaměříme-li se na jazyky, z nichž respondenti pro státní orgány tlumočí, konstatujeme, že mezi respondenty bylo jednoznačně nejvíce tlumočnicků jmenováno pro jazyk německý (16 respondentů). Na druhém místě se pak co do početnosti umístili soudní tlumočníci pro jazyk anglický (6 respondentů). Ostatní jazyky již byly výrazně méně zastoupené: po třech respondentech u jazyka ruského nebo španělského, po dvou pro jazyk francouzský, maďarský nebo italský. Jazyky slovenský, polský, slovinský, rumunský, řecký, vietnamský a znakový byly zastoupeny vždy jedním tlumočnickem. Do výše uvedených statistik nebyli započítáni respondenti, kteří uváděli kombinace jazyků: angličtina s němčinou (3), s ruštinou (1), se španělštinou (1), s albánštinou (1); angličtina s němčinou a ruštinou (1), angličtina se španělštinou a slovenštinou (1), angličtina s francouzštinou a rumunštinou (1); francouzština s italštinou (3), ruština s ukrajinštinou (3), němčina s ruštinou (1), italština se slovenštinou (1) a němčina s ruštinou a francouzštinou (1). Dva respondenti jazyk, pro který jsou jmenováni, neuvedli. Vyskytl se také ovšem případ, kdy respondent uvedl celkem 9 jazyků. U něj je velmi pravděpodobné, že neuvedl pouze jazyky, pro které je jmenován soudním tlumočnickem, ale také ty, z nichž komerčně překládá či tlumočí, ačkoli se dotazník týkal soudního tlumočení.

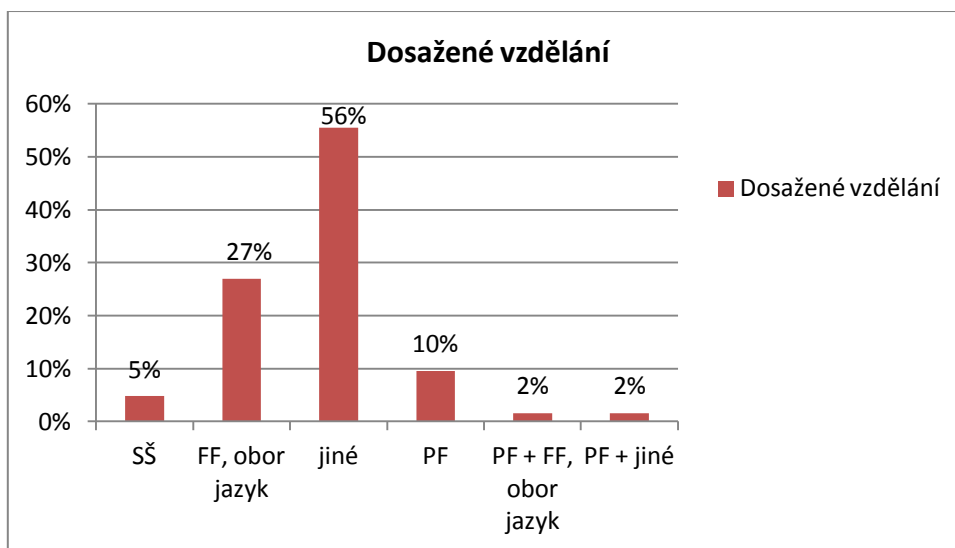
Délka profesní praxe respondentů se pohybuje od 3 do 35 let. Tří až desetiletou praxi má 16 respondentů. Nejvíce respondentů (37) má praxi v délce 11–20 let, tlumočnicků s delší praxí je pouze 9 (nejdelší praxi 35 let má jeden tlumočnick), což v konfrontaci s údaji o věkovém rozdělení poukazuje na to, že respondenti se na dráhu soudního tlumočnicka nedostávají hned na počátku svého aktivního pracovního života, protože nejprve musí splnit určité požadavky pro jmenování. Jeden respondent tuto otázku nezodpověděl.

Dále jsme se zaměřili také na nejvyšší dosažené vzdělání soudních tlumočnicků. Respondenti mohli volit ze všech stupňů dosaženého vzdělání (základní, středoškolské bez

maturity nebo s maturitou, vysokoškolské) V případě vysokoškolského vzdělání respondenti mohli vybírat mezi právnickou fakultou, jazykovým oborem na filozofické fakultě a jinými obory na této či jiných fakultách, a současně mohli volit jejich kombinace.

Sebrané údaje o vzdělání jmenovaných soudních tlumočnicků nám ukazují některá velmi zajímavá fakta. V první řadě je to zjištění, že více než polovina respondentů soudních tlumočnicků (35) má vysokoškolské vzdělání jiného typu než studium práv nebo filologie/tlumočnictví daného jazyka. Ideální kombinaci, za niž by se dalo považovat spojení právnického a filologického vysokoškolského vzdělání, má pouze jeden respondent. Mimoto se kombinace dvou vysokoškolských diplomů vyskytla pouze u jednoho dalšího respondenta, který absolvoval právnickou fakultu a jiný vysokoškolský obor jiného zaměření než filologii. Respondenti s filologickým vzděláním výrazně převažují nad respondenty s právnickým vzděláním (17 respondentů ku 6 respondentům). Ve třech případech respondenti mají středoškolské vzdělání ukončené maturitou, pouze základní vzdělání nebo středoškolské vzdělání bez maturity se u žádného z respondentů nevyskytlo. Kategorie, které byly zastoupeny, lze vyčíst z následujícího grafu, v němž jsou pro přehlednost uvedeny zkratky (SŠ = střední škola, FF, obor jazyk = filozofická fakulta, obor jazyk, PF = právnická fakulta, jiné = jiná fakulta než právnická a jiný obor než jazyk na filozofické fakultě).

Graf 1. Dosažené vzdělání soudních tlumočnicků.

Pokud se podíváme na zastoupení respondentů dle krajů, v nichž jsou jako soudní tlumočníci zapsáni, výrazně převažuje Praha. Více než čtvrtina respondentů odpověděla, že je zapsána pro Prahu. Ostatní kraje byly výrazně méně zastoupeny. Vždy po šesti nebo sedmi odpovědích se nám dostalo od respondentů zapsaných ve Středočeském,

Jihomoravském, Ústeckém a Karlovarském kraji. Mezi respondenty nebyli vůbec zastoupeni soudní tlumočníci při krajských soudech v Olomouckém a Pardubickém kraji a kraji Vysočina a jen několik málo respondentů (mezi dvěma až čtyřmi na kraj) pro kraj Liberecký, Královéhradecký, Plzeňský, Moravskoslezský a Zlínský. Dva respondenti kraj, pro který jsou zapsáni, neuvedli.

V dotazníku figurovala také otázka zjišťující členství v Komoře soudních tlumočnicků, ačkoli distribuce dotazníku probíhala právě skrze tuto profesní organizaci jejím členům. Naprostá většina respondentů, jak se dalo očekávat, byla členy Komory, ovšem dva respondenti uvedli, že členy Komory nejsou. Je možné, že dotazník byl některým respondentem přeposlán dále nebo že některý ze soudních tlumočnicků neobnovil své členství v Komoře.

Pokud jde o frekvenci, s níž soudní tlumočníci pro státní orgány pracují, vytížení respondentů je velmi rozdílné. Maximálně pětkrát za rok vykonává soudní tlumočení 16 respondentů. Jen o jednoho respondenta více (17) tlumočí pro státní orgány maximálně desetkrát za rok, tj. v průměru méně často než jednou za měsíc. 11–20 úkonů soudního tlumočení zaznamenává 15 respondentů. Výrazně častěji bývá státními orgány přibíráno 8 tlumočnicků (do 40 úkonů ročně). Mezi odpověďmi se vyčleňují 3 respondenti, kteří uvádějí, že tlumočí pro soudy a policii 50–100, resp. 100 nebo 250 úkonů ročně. U prvních dvou respondentů se jedná o velmi frekventovaný jazyk němčinu, v třetím případě může jít o skutečně výjimečný případ, nebo o mylné pochopení otázky. Frekvence přibírání jednotlivých soudních tlumočnicků může do značné míry záviset na jazykové kombinaci, kraji, v němž tlumočnick působí, ale také jeho další profesní činnosti. Dvě odpovědi nebylo možné interpretovat, protože byly zadány (nebo aplikací deformovány) ve formátu představujícím neexistující datum.

U soudních tlumočnicků jsme rovněž sledovali, pro který ze státních orgánů vykonávají více úkonů. Na základě získaných odpovědí konstatujeme, že četnost zkušeností respondentů lze klasifikovat do tří přibližně stejně zastoupených skupin. 23 tlumočnicků pracuje ve stejné míře pro soudy i policii, 18 tlumočnicků má bohatější zkušenosti s tlumočením na policii a 22 tlumočnicků má více zkušeností s prostředím soudů. Celkově je znalost obou prostředí téměř vyrovnaná.

Soudy

V kategorii, která představuje soudy, dotazník vyplnilo celkem 69 respondentů, z toho 50 soudců a 19 státních zástupců.

Pokud jde o složení respondentů podle pohlaví, mezi respondenty z řad soudců byl poměr mužů a žen zcela vyrovnaný (50 %), u státních zástupců převažovali muži nad ženami (14 vs. 5 respondentů). Celkově byli v kategorii soudů muži zastoupeni o něco více než ženy (39 vs. 31 respondentů).

Dle věkového rozdělení pozorujeme přirozené rozdělení s největší kumulací respondentů ve středních věkových kategoriích. Nejvíce zastoupenou věkovou kategorií byl věk od 35 do 44 let se 34 respondenty. Hned po ní následovala kategorie od 45 do 54 let s 20 respondenty. Nejstarší věkové kategorie byly zastoupeny jen nízkým počtem respondentů; do kategorie 55–64 let se řadilo 5 respondentů a vyšší věk už neuvedl žádný respondent. Nejmladší věková kategorie byla také spíše méně zastoupená (10 respondentů).

Doba, po níž respondenti svou profesi vykonávali, se u více než tří čtvrtin respondentů pohybovala do 20 let, maximálně 10 let soudní praxe mělo 25 respondentů a 29 respondentů pracovalo v soudním systému mezi 11 až 20 lety. Respondentů s delší než 20letou praxí bylo 15, z nichž dva měli dokonce praxi přesahující 30 let.

Pokud jde o kraj, v němž zástupci soudů působí, jednoznačně nejvíce respondentů bylo z Moravskoslezského kraje (20), poloviční počet pak shodně z Prahy i Jihomoravského kraje a jen o jednoho respondenta méně z kraje Libereckého. Počet odpovědí blížící se deseti jsme dále zaznamenali jen ve Středočeském kraji (7), v ostatních krajích se počet odpovědí pohyboval od jedné do čtyř a žádnou odpověď se nepodařilo získat z kraje Karlovarského ani Plzeňského. Absence či frekvence odpovědí v jednotlivých krajích může odrážet to, zda byl dotazník od kontaktní osoby na krajském soudu rozeslán dále respondentům, nebo také motivaci jednotlivých respondentů odpovědět.

Všichni respondenti z řad představitelů soudu měli v minulosti již zkušenosti se soudními tlumočníky. Jak ovšem vyplývá z odpovědí na otevřenou otázku o frekvenci řízení se soudním tlumočníkem za poslední rok, nejedná se u soudců o situaci příliš častou. 14 respondentů v posledním roce vůbec žádné řízení za účasti tlumočníka nevedlo. Jedno nebo dvě soudní tlumočení zaznamenalo 21 respondentů. Tři až pět řízení s tlumočníkem mělo 18 respondentů. Přinejmenším jednou za dva měsíce se s tlumočníkem při soudním řízení setkávalo 15 respondentů, z nichž dva až 20krát ročně. Jeden respondent uvedl odpověď na tuto otázku ve formátu, který nebylo možné identifikovat.

Policie

V kategorii policie jsme vyplněný dotazník získali celkem od 67 policistů.

Nahlédneme-li složení respondentů v závislosti na pohlaví, zjistíme, že mezi respondenty převažovali muži nad ženami (41 respondentů vs. 26 respondentek). Vyšší zastoupení mužů je pro tuto profesi typické.

Dle kritéria věku se respondenti umísťovali výrazně častěji pouze ve dvou nejnižších věkových kategoriích. Téměř všichni respondenti byli mladší 45 let (96 %). Z toho necelé dvě třetiny (42 respondentů) byly ve věku od 25 do 34 let a zbylá třetina (22 respondentů) dosahovala věku od 35 do 44 let. Vyšší věkové kategorie byly zastoupeny jen zanedbatelně. Tři respondenti spadali do věkové kategorie 45–54 let a nikdo z respondentů nebyl starší 54 let. Výrazně mladší složení respondentů mezi policisty než v ostatních sledovaných skupinách může být dáno relativně vysokou fluktuací, která u policie panuje.

Tuto hypotézu by potvrzovala také délka praxe respondentů. Více než polovina respondentů (38) má praxi dosahující maximálně 5 let, přibližně poloviční počet respondentů (18) tuto profesi vykonává mezi 6 a 10 lety. Pouze 9 respondentů má u policie praxi v délce 11 až 15 let. Kromě jednoho respondenta, který měl za sebou 30letou vyšetřovatelskou praxi, nikdo z respondentů neuvedl praxi delší než 15 let.

Ze způsobu provedení dotazníkového šetření vychází další informace týkající se dotazovaných policistů. Jelikož jsme se zaměřili na službu kriminální policie a vyšetřování, více než tři čtvrtiny všech respondentů (52) působí právě v tomto útvaru policie. Příslušníci tohoto útvaru byli silně zastoupeni (10) ještě společně s respondenty z řad pořádkových policistů (9) také ve vzorku respondentů získaném během přezkušování policistů na Policejní akademii, jelikož mezi zbylými respondenty figurují pouze 4 odpovědi od dopravních policistů a 2 odpovědi od celní správy.

Také rozdělení respondentů podle jednotlivých krajů je odvislé od distribuce dotazníků v tištěné formě především prostřednictvím Služby kriminální policie a vyšetřování. Zcela logicky je nejvíce zastoupený kraj Praha se 48 respondenty. Ostatní kraje jsou zastoupeny povětšinou jedním až maximálně čtyřmi respondenty a některé z nich vůbec. Celkem je mimopražských respondentů 17. Dva respondenti položku kraj nechali prázdnou.

Pokud jde o frekvenci, s jakou se policisté ve své praxi setkávají se soudními tlumočníky, opět se jedná o nepravidelný jev, který pro většinu z nich nenastává příliš často. Přibližně polovina respondentů (32) má jednu až maximálně 5 zkušeností se soudním tlumočením ročně. Šest respondentů se v loňském roce se soudním tlumočníkem

nesetkalo vůbec. V rozmezí jednou za dva měsíce nebo jednou za měsíc spolupracuje se soudním tlumočnickem 13 respondentů. Častěji než jednou za měsíc tlumočnicka využívá 12 respondentů, z nichž 10 uvádí počet úkonů mezi 15 a 35 za rok. Zbylí dva respondenti podle toho, co uvedli, přicházejí do styku s tlumočnickými téměř na denní bázi. Jeden z nich uvedl 100 úkonů a druhý 200 úkonů. Od čtyř respondentů jsme odpověď na tuto otázku nezískali.

5.2.2 Uvědomění významu zachování specifických prvků promluvy

Skrze verbální i nonverbální vyjadřování druhého člověka si o dané osobě vytváříme určité představy, dle nichž se pak v interakci řídíme. O to zásadnější úlohu hraje zachování specifických prvků projevu v soudním tlumočení při vyšetřování trestného činu. Zajímalo nás, jaký význam připisují zachování jednotlivých prvků projevu respondenti v různých kategoriích. Soudních tlumočnicků jsme se ptali nejen na jejich názor, ale také na to, jak si počínají v praxi. Nyní budeme postupně vyhodnocovat, jak jednotlivé prvky tří kategorie respondentů hodnotily.

Zdvořilostní výrazy ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=67$)³⁰

Všechny skupiny respondentů v převážné většině vyjadřovaly úplný nebo částečný souhlas s tím, že by soudní tlumočnick měl při tlumočení zachovávat zdvořilostní výrazy: 100 % soudních tlumočnicků, 93 % zástupců soudů a 88 % policistů. Nicméně rozdíly existovaly v tom, nakolik o tomto tvrzení byli přesvědčeni. Mezi soudními tlumočnickými výrazně převažovali ti, kteří v této otázce zastávali rozhodný názor (volba „rozhodně ano“ 76 %), a 70 % z nich tak i v praxi postupuje, zatímco mezi zástupci soudů se tato odpověď vyskytovala v o porovnání menší proporcii (50 %) a ještě v nižší míře u zástupců policie (43 %). Názor, že soudní tlumočnick by neměl zachovávat zdvořilostní prvky, se u policistů vyskytl o něco častěji než v jiných skupinách. Vyjádřilo jej 12 % policistů, ale pouze 7 % soudců a státních zástupců a žádný respondent z kategorie soudních tlumočnicků tento názor nezastával, jak vyplývá z údajů výše.

Gramatické chyby ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=67$)

Na otázku, zda by měl tlumočnick při tlumočení reprodukovat také gramatické chyby, se jednotlivé skupiny ve svých odpovědích do jisté míry lišily. Mezi zástupci soudů byl názor na zachovávání gramatických chyb velmi nerozhodný, 35 respondentů si myslí, že

³⁰ Význam dolních indexů je následující: st = soudní tlumočnicki, s = zástupci soudů, p = policisté.

reprodukce gramatických chyb není na místě, zatímco 34 respondentů je přesvědčeno o opaku. Soudní tlumočníci a policisté se spíše přiklánějí k nereprodukování gramatických chyb (60 % tlumočnicků, 58 % policistů). 65 % soudních tlumočnicků pak uvádí, že v praxi gramatické chyby spíše nebo vůbec nezachovává.

Hovorové výrazy ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=67$)

V odpovědi na otázku, zda by měl soudní tlumočník při tlumočení reprodukovat hovorové výrazy, se všechny skupiny vyslovovaly pro zachování hovorovosti. Úplný či částečný souhlas vyjadřovalo přibližně 90 % respondentů ve všech skupinách (89 % soudních tlumočnicků, 96 % zástupců soudů, 91 % policistů). Na tuto otázku zastávali vyhraněnější názor, tj. volili odpověď „rozhodně ano“, spíše policisté (54 %) a zástupci soudů (49 %) než soudní tlumočníci, kteří naopak častěji volili možnost „spíše ano“ (57 %). Pro nezachovávání hovorových výrazů se překvapivě ze všech tří skupin vyslovil nejvyšší podíl respondentů mezi soudními tlumočnickými (11 % „spíše ne“), nicméně těsně za nimi následují policisté (7 % „spíše ne“, 3 % „rozhodně ne“). V praxi zachovává hovorové výrazy 83 % soudních tlumočnicků.

Váhání v řeči ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=67$)

Postoj k reprodukci váhavé výpovědi je nejednoznačnější u soudů a státních zástupců, kteří z 81 % vyslovují přesvědčení, že je třeba váhavé formulace při tlumočení zachovat. Také u soudních tlumočnicků a policistů tento názor převažuje, i když v menší míře (u 68 %, resp. 69 % respondentů). Soudci navíc na tuto otázku mnohem častěji reagují nekompromisní volbou „rozhodně ano“ (64 % respondentů), zatímco u zbylých dvou skupin je rozložení odpovědí mezi jednoznačným a částečným souhlasem spíše rovnoměrné (36 % vs. 32 % u soudních tlumočnicků, 40 % vs. 29 % u policistů). Váhání v praxi reprodukuje 65 % tlumočnicků.

Hrubá a sprostá slova ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=66$)

Ve všech třech skupinách převažuje názor, že soudní tlumočník by měl hrubá a sprostá slova při tlumočení reprodukovat. Mnohem častěji tento názor ovšem zastávají zástupci soudu (93 %) a policisté (91 %) než soudní tlumočníci (69 %), z nichž v praxi tyto výrazy zachovává 61 %. O výraznějším přesvědčení zástupců soudu i policistů v této otázce svědčí také to, že častěji volili vyhraněnější variantu odpovědi „rozhodně ano“ (51 %, resp. 54 % respondentů).

Opakování věty, výrazu ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=67$)

Na otázku, zda by měl soudní tlumočník opakovat větu, slovo či slovní spojení, pokud to dělá mluvčí, reagovaly všechny tři skupiny respondentů obdobně. Vždy více než ¾ respondentů, 87 % policistů, 86 % soudců a státních zástupců a 81 % soudních tlumočnicků, vyjadřovaly úplný či částečný souhlas s tím, že by tlumočník měl reprodukovat výpověď mluvčího i s případným opakováním výrazů; 79 % tlumočnicků tak také činí v praxi. Nicméně postoj všech tří kategorií k tomuto prvku řečové produkce byl méně vyhraněný než v předchozích otázkách.

Dvojnáčnost ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=67$)

Pokud jde o dvojnáčnost v projevu, respondenti v jednotlivých skupinách jsou do různé míry přesvědčeni o tom, že by tlumočník měl dvojnáčnost zachovávat. Nejširší souhlas zaznamenáváme u zástupců soudu (97 %) a jen nepatrně nižší je u soudních tlumočnicků (90 %). V tomto srovnání jsou o nutnosti zachovávat dvojnáčnost výrazně méně přesvědčeni policisté (72 %). Nejrozhodněji v tomto bodě odpovídali zástupci soudu, kteří v 78 % volili odpověď „rozhodně ano“. Až 8 policistů si ovšem naopak myslí, že tlumočník by rozhodně neměl dvojnáčnost výpovědi zachovávat. V praxi dvojnáčnost zachovává 81 % soudních tlumočnicků.

Důležitost zachovat celkový styl ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=67$)

Při obecném pohledu respondenti z řad soudních tlumočnicků, soudců a státních zástupců i policistů se shodovali v názoru, že je nutné při tlumočení zachovat specifické rysy promluvy. Absolutní většina z nich vyjadřovala úplný nebo částečný souhlas: 95 % soudních tlumočnicků, 96 % soudců a státních zástupců, 89 % policistů. Zástupci soudu o něco častěji volili rozhodnější názor na věc (58 % „rozhodně ano“, 38 % „spíše ano“) než v ostatních kategoriích. Postoj, že by tlumočník celkový styl výpovědi zachovávat neměl, v každé kategorii zastávalo jen několik málo respondentů: 3 soudní tlumočníci, 1 soudce a 5 policistů. Spíše výjimečně byli respondenti ve svém úsudku nejednotní a odpovídali rozdílně na otázku týkající se celkového stylu a poté jednotlivých rysů projevu.

Shrnutí

Na základě sebraných dat lze konstatovat, že soudní tlumočníci, zástupci soudů i policisté jsou si vědomi důležitosti zachovat celkový styl výpovědi mluvčích (89 % až

96 % respondentů), který může obsahovat různé prvky jazyka. Jak jsme mohli vidět při diskuzi výsledků pro jednotlivé prvky výpovědi, respondenti ve všech třech skupinách zastávali spíše obdobné názory, ačkoli se lišili v míře, do níž byli o svém názoru přesvědčeni. Nejvíce se respondenti všech kategorií ztotožňovali s důležitostí zachování hovorových a zdvořilostních výrazů (v rozmezí od 88 % do 100 % souhlasu), obdobný názor, i když méně silný, ve všech skupinách vládl také v otázce zachování opakování větných celků či vět mluvčím (78 % až 86 % respondentů souhlasilo). Zástupci soudů a soudní tlumočníci výrazně více zdůrazňovali (97%, 90% respondentů) nutnost zachování dvojznačnosti než policisté (71 %). Zástupci soudu a policie byli zase výrazněji přesvědčeni (93 %, 91 %) o nutnosti zachování hrubých a sprostých slov než soudní tlumočníci (69 %). Kategorie soudu pak kladla větší důraz na zachování váhavosti projevu (81%) než ostatní kategorie (68 %, 69 %). Největší rozdílnost v názorech respondentů všech skupin se týkala zachování gramatických chyb, kde odpovědi oscillovaly mezi souhlasem a nesouhlasem (40 % až 50 % se vyslovuje pro zachování), přičemž výpovědní hodnotu o míře vzdělání člověka lze zprostředkovat i jinak. Rozdíly mezi pohledem soudních tlumočnicků na nutnost zachování jednotlivých prvků výpovědi a jejich zachováním praxi nebyly významné.

Podle zaznamenaných odpovědí bychom mohli usuzovat, že nejen soudní tlumočníci, ale také zástupci soudů a policistů si jsou vědomi, že zachování těchto prvků promluvy při tlumočení je pro vývoj případu důležité, a kladou na tlumočnický nároky na jejich zachování. Nicméně jinou otázkou je to, jaký prostor a podmínky soudním tlumočnickům vytvářejí k tomu, aby ti mohli projev cizojazyčně hovořící osoby ve všech aspektech věrně přetlumočit.

5.2.3 Podmínky tlumočení u soudu

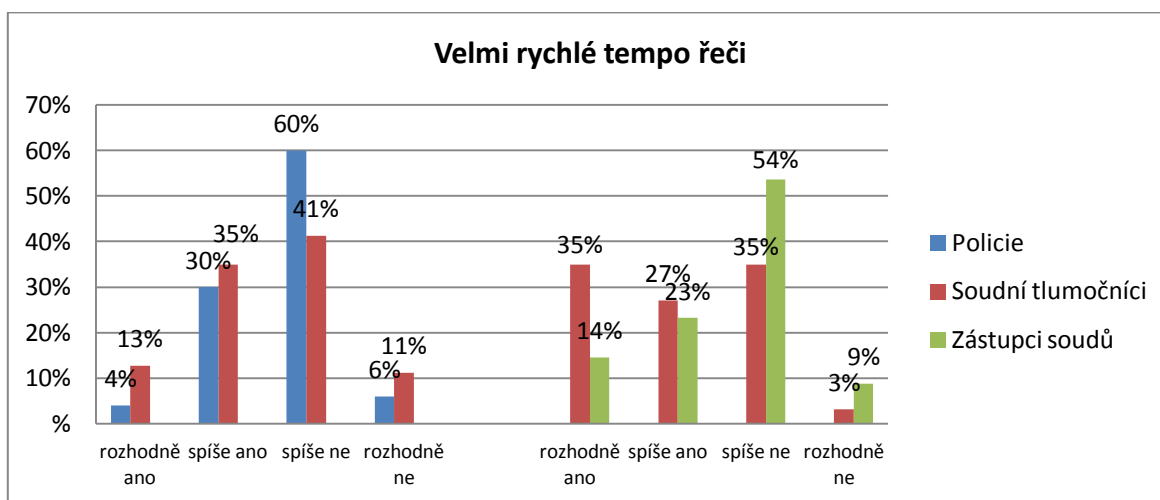
V další části dotazníku jsme kladli respondentům otázky směřující na jejich subjektivní hodnocení okolností, za nichž soudní tlumočení probíhá. Jednalo se o aspekty jako velmi rychlé tempo řeči, používání jazyka zákonů, nedostatek přestávek k osvěžení, používání odborných výrazů nebo nevysvětlených zkratk, nedostatek prostoru pro to, aby tlumočnick tlumočení přerušil a položil otázku, nedostatek materiálů k přípravě nebo zpochybňování tlumočení, na kteréžto bylo v zahraniční literatuře nejčastěji upozorňováno.

Soudci a státní zástupci hodnotili podmínky vytvářené u soudu a policisté podmínky při vyšetřování na policii. Soudní tlumočníci hodnotili každé prostředí zvlášť. Srovnání, která budeme v následujících odstavcích provádět, probíhá vždy mezi dvěma skupinami respondentů: soudní tlumočníci vs. soudy a soudní tlumočníci vs. policie.

Tempo řeči ($n_p=67$ a $n_{st}=63$, $n_{st}=63$ a $n_s=69$)

Zatímco celkem 63 % soudců a státních zástupců si spíše nebo rozhodně myslí, že jazykový projev u soudu se neodehrává ve velmi rychlém tempu, 35 % soudních tlumočnicků tempo řeči rozhodně považuje za velmi rychlé a dalších 27 % jej hodnotí jako spíše rychlé, dohromady tedy 62 % soudních tlumočnicků si myslí pravý opak než zástupci soudů a vnímá tempo promluvy při soudním řízení jako velmi rychlé. Také policisté jsou spíše přesvědčeni o tom, že komunikace na jejich služebnách neprobíhá ve velmi rychlém tempu (celkem 66 % respondentů). Názory soudních tlumočnicků na tempo řeči na policii se dělí do dvou spíše vyrovnaných skupin: 52 % soudních tlumočnicků (33 respondentů) mluvní tempo za velmi rychlé nepovažuje, ale 48 % z nich (30 respondentů) naopak ano.

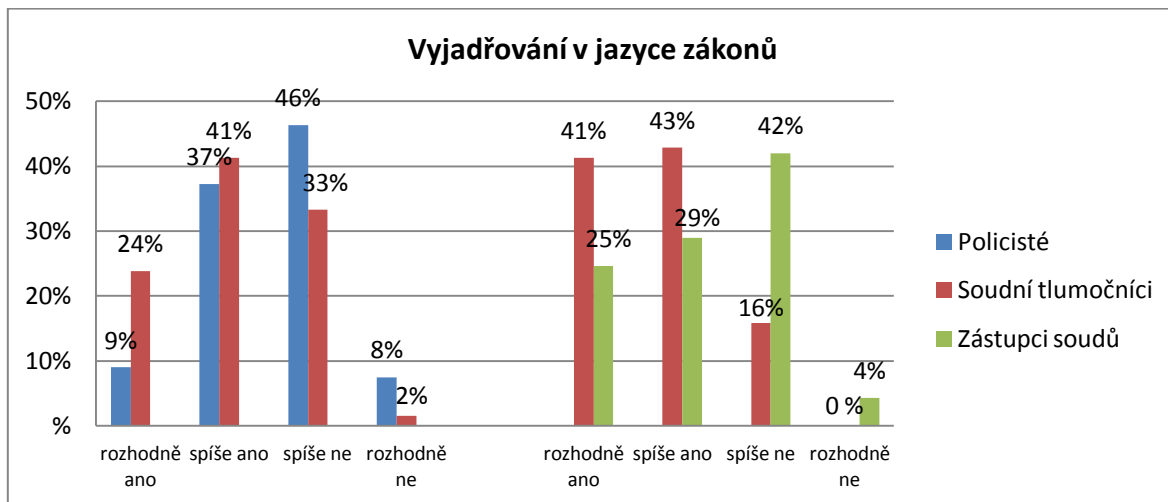

Graf 2. Názory soudních tlumočnicků, zástupců soudů a policistů na výskyt velmi rychlého tempa řeči na policii a u soudu.

Vyjadřování v jazyce zákonů ($n_p=67$ a $n_{st}=63$, $n_{st}=63$ a $n_s=69$)

Až 84 % soudních tlumočnicků uvádí, že vyjadřování jazykem zákonů je u soudu zcela nebo spíše běžné. Tento názor přitom mezi zástupci soudů sdílí jen mírně nadpoloviční většina (54 %; 37 respondentů). Nejvíce respondentů v kategorii soudců a státních zástupců (42 %) volilo odpověď, že používání právnického žargonu se v soudní síni spíše nevyskytuje. Přítomnost právnického žargonu ve vyjadřování policistů soudní tlumočníci konstatují méně často než u soudu (celkem 67 % respondentů). 54 % policistů

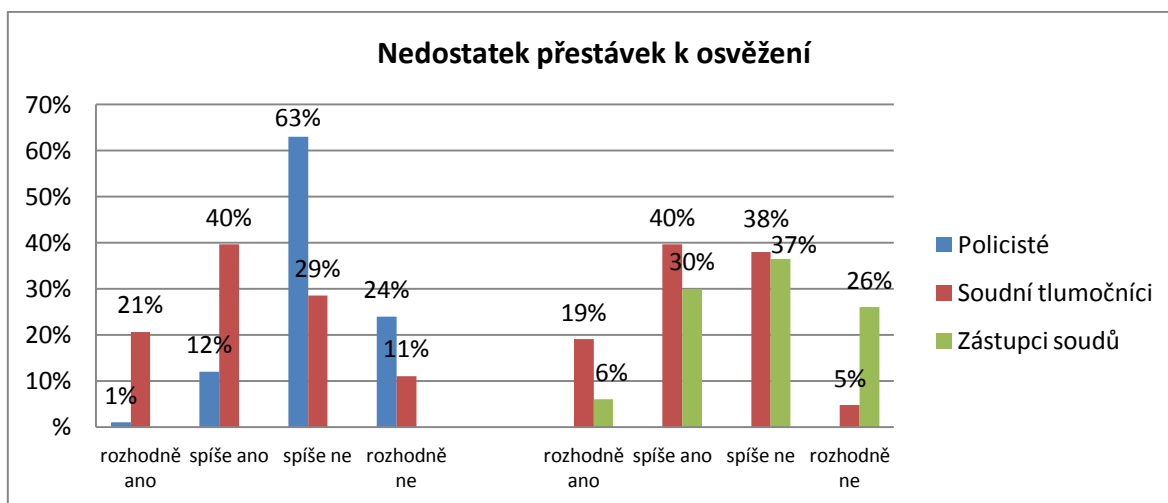
považuje průběh policejního vyšetřování za spíše oproštěný od formulací v jazyce zákona, nicméně pouze necelá polovina respondentů je přesvědčena o opaku.

Graf 3. Názory soudních tlumočnicků, zástupců soudů a policistů na výskyt právního žargonu na policii a u soudu.

Nedostatek přestávek k osvěžení ($n_p=67$ a $n_{st}=63$, $n_{st}=63$ a $n_s=69$)

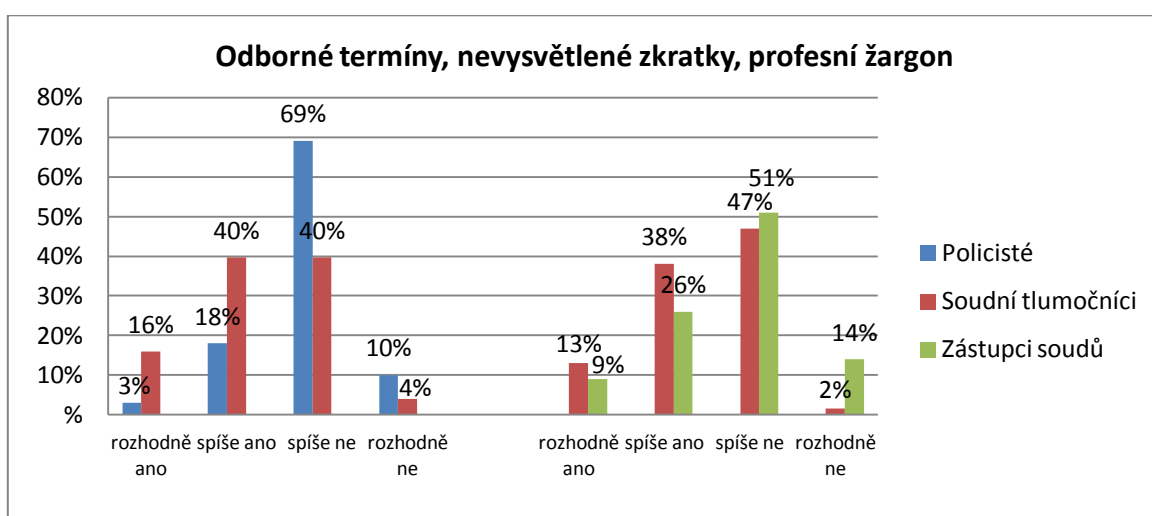
Přestože převážná většina policistů (87% respondentů) tvrdí, že s nedostatkem přestávek při vyšetřování spíše nebo vůbec nejsou potíže, více než polovina soudních tlumočnicků (61 % respondentů) se s nedostatkem přestávek potýká. Nadpoloviční většina soudních tlumočnicků (59 %) zaznamenává nedostatek přestávek také v soudních řízeních. Nicméně téměř dvě třetiny soudců a státních zástupců (63 %) považují přestávky během jednání za dostatečné.

Graf 4. Názory soudních tlumočnicků, zástupců soudů a policistů na nedostatek přestávek k osvěžení na policii a u soudu.

Používání nevysvětlených zkratk, odborných termínů nebo profesního žargonu
($n_p=67$ a $n_{st}=63$, $n_{st}=63$ a $n_s=69$)

Policisté jsou v převážné většině přesvědčeni, že používání odborných termínů, nevysvětlených zkratk nebo profesního žargonu při vyšetřování s tlumočníkem spíše nenastává (79 % respondentů). V menší míře tento názor zastávají také soudci (65 % respondentů). Z odpovědí soudních tlumočnicků vyplývá, že každý respondent má rozdílné zkušenosti. Téměř rovná polovina z nich se u soudu s nevysvětlenými zkratkami, odbornými termíny nebo výrazy profesního žargonu nesetkává a druhá ano. Na policii tyto výrazy více soudních tlumočnicků hodnotí jako spíše či zcela běžné, nicméně množství respondentů zastávající opačný názor je jen nepatrně nižší.

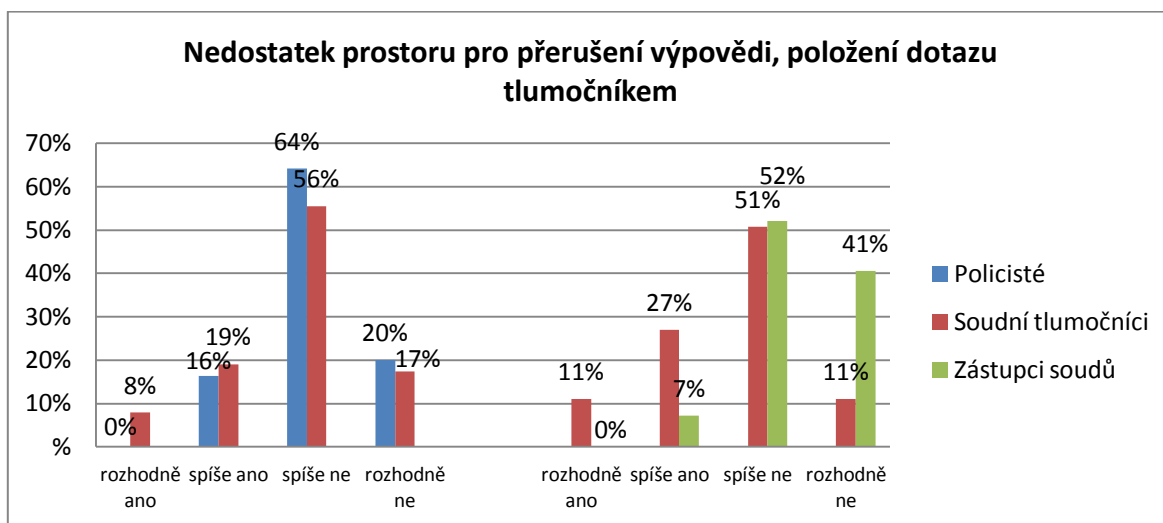

Graf 5. Názory soudních tlumočnicků, zástupců soudu a policistů na výskyt odborných termínů, nevysvětlených zkratk a profesního žargonu na policii a u soudu.

Nedostatek prostoru pro přerušeni výpovědi a položení upřesňujícího dotazu ($n_p=67$ a $n_{st}=63$, $n_{st}=63$ a $n_s=69$)

Jak je na první pohled zřejmé z grafu uvedeného níže, policisté i soudní tlumočníci zastávají v této věci téměř shodné názory. Celkem 84 % policistů a 73 % soudních tlumočnicků si myslí, že pro přerušeni mluvčího a požádání o zopakování věty je při vyšetřování na policii dostatek prostoru. Zřetelný rozdíl je ovšem mezi názory soudních tlumočnicků a zástupců soudů. Zástupci soudu jsou jednoznačně přesvědčeni o tom, že v soudní síni nepanuje nedostatek prostoru k tomu, aby tlumočnick položil upřesňující dotaz nebo tok řeči pozastavil (celkem 93 % respondentů). Naopak soudní tlumočníci tento názor zastávají v mnohem menší míře (62 % tlumočnicků). Za povšimnutí také stojí, že žádný respondent mezi policisty ani zástupci soudů si rozhodně nemyslí, že by se v prostředí soudní síně nebo policejní služebny mohl vyskytovat nedostatek prostoru pro zásah

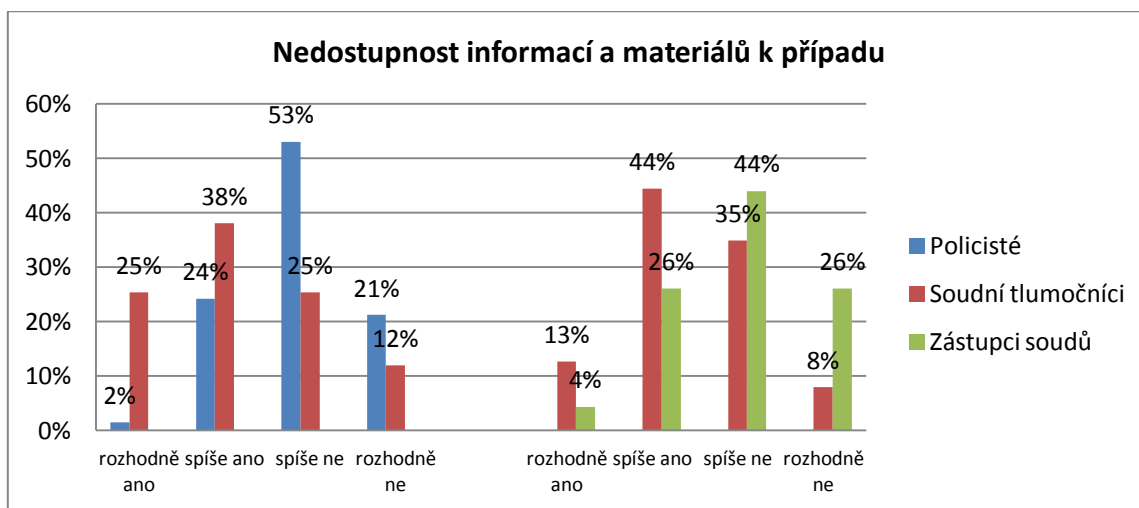
tlumočnicka do komunikace, zatímco o prostředí policie to konstatuje 8 % soudních tlumočnicků a o prostředí soudu 11 % z nich.

Graf 6. Názory soudních tlumočnicků, zástupců soudů a policistů na nedostatek prostoru pro přerušení výpovědi nebo položení dotazu tlumočnickem na policii a u soudu.

Nedostupnost informací a materiálů tlumočnickovi před výkonem tlumočení ($n_p=66$ a $n_{st}=63$, $n_{st}=63$ a $n_s=69$)

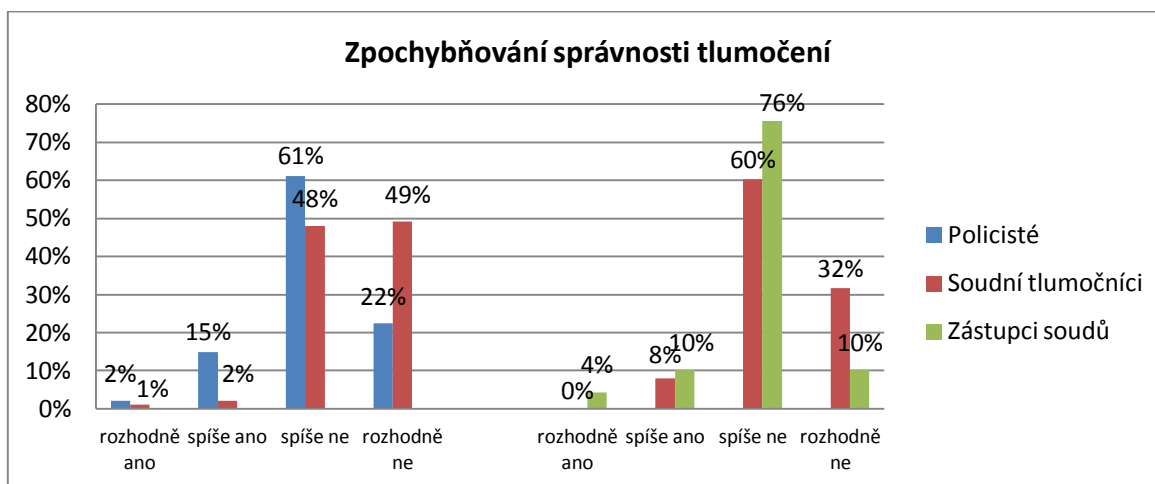
S nedostupností informací a materiálů pro tlumočení se na policii setkává 63 % soudních tlumočnicků, v rámci soudního řízení pak 57 % soudních tlumočnicků. Přitom až 74 % policistů a 70 % zástupců soudu uvádí, že situace, kdy by tlumočnick neměl k dispozici informace a materiály k případu spíše nebo vůbec nenastává.

Graf 7. Názory soudních tlumočnicků, zástupců soudů a policistů na nedostupnost informací a materiálů k případu pro tlumočnicka na policii a u soudu.

Zpochybňování správnosti tlumočení ($n_1=63$, $n_2=69$ a $n_1=63$, $n_3=66$)

Soudní tlumočníci téměř jednohlasně uvádějí, že ke zpochybňování správnosti jejich tlumočení u soudů ani na policii nedochází. Na policii se s ním nesetkává 97 % soudních tlumočnicků, u soudu pak 92 % respondentů. Policisté a zástupci soudů se v této otázce vyjadřují obdobně (83 %, resp. 86 % respondentů), ovšem méně často volí variantu „rozhodně ne“.

Graf 8. Názory soudních tlumočnicků, zástupců soudů a policistů na nedostupnost informací a materiálů k případu pro tlumočnicka na policii a u soudu.

Jiná situace

V otázce sledující různé podmínky soudního tlumočení jsme respondentům dali prostor zmínit ještě jinou důležitou situaci, která může při soudním tlumočení u soudu či na policii nastávat.

Jinou situaci týkající se průběhu tlumočení u soudu uvedlo 23 soudních tlumočnicků a 19 zástupců soudů. Vzhledem k nevysokému počtu odpovídajících a jednotlivosti podnětů zmíníme pouze ty, na kterých se shodovali alespoň dva soudní tlumočníci či soudci a státní zástupci a považovali je za spíše pravděpodobné.

Soudní tlumočníci se shodovali na následujících situacích: některý z účastníků řízení se nedostaví a tlumočné nemusí být proplaceno (4), vyslychaná osoba nehovoří srozumitelně nebo dostatečně neovládá jazyk, pro nějž si vyžádala tlumočnicka (3), v jednací síni je špatná akustika nebo účastníci hovoří příliš potichu (2), správnost tlumočení je zpochybňována advokátem obžalovaného nebo obžalovaným samým (2).

Soudci a státní zástupci nejčastěji zmiňovali: posun v interpretaci výroků soudu a obžalovaného tlumočnickem (2), podezření na podjatost soudního tlumočnicka, a to především u osob z uzavřené cizojazyčné komunity (2), pochopení specializovaných odborných termínů (2).

Jinou situaci, jež může vyvstávat při tlumočení na policii, uvedlo 30 soudních tlumočnicků. Opět zmíníme pouze ty situace, které se v odpovědích vyskytly více než jednou. Soudní tlumočníci uváděli: nekorektní vystupování policistů k vyslychaným (nezdvořilost, nevhodné poznámky, snahu urychlit proces na úkor neúplné obeznámenosti vyslychaného; 4 respondenti), administrativní i odbornou nepřipravenost policistů a s tím spojené prodlevy (3), agresivitu vyslychaných (3), příliš dlouhé a nesrozumitelné poučení vyslychaného o právech (2).

Policisté možnosti uvést jinou z jejich pohledu důležitou situaci nevyužili.

5.2.3.1 Zhodnocení podmínek

Při hodnocení různých podmínek vytvořených soudnímu tlumočení u soudu a na policii se vždy dvě zainteresované skupiny respondentů nejvíce shodovaly v bodě zpochybňování tlumočení, které dle 82 % až 97 % respondentů nenastává. Tlumočníci tedy nejsou neustále vystaveni pochybnostem o odvedené práci. Názory soudních tlumočnicků a soudců se výrazně rozcházel co do míry vyjadřování v jazyce zákonů (za obvyklé jej považuje 84 % soudních tlumočnicků vs. 54 % zástupců soudů), nedostatku prostoru poskytnutého tlumočnickovi pro položení dotazu, pokud něco přeslechl (93 % zástupců soudu si myslí, že nenastává, o čemž je přesvědčeno výrazně méně soudních tlumočnicků (62 %)), neposkytnutí informací k přípravě na tlumočení (které 70 % zástupců soudu nepovažuje za pravděpodobné, přitom 56 % tlumočnicků tvrdí opak) a méně výrazně v otázce nedostatku přestávek (konstatuje jej 59 % soudních tlumočnicků, 64 % zástupců soudu jej nevnímá jako pravděpodobný) nebo velmi rychlého tempa řeči (které uvádí 62 % soudních tlumočnicků; 63% soudců a státních zástupců jej nepovažuje za pravděpodobné). Používání nevysvětlených výrazů, zkratk či profesionalismů polovina tlumočnicků nezaznamenává, druhá naopak ano.

Na policii se nadpoloviční většina soudních tlumočnicků setkává s vyjadřováním v jazyce zákonů (67 %), s neposkytnutím informací předem (63 %), nedostatkem přestávek (61 %), používáním odborných výrazů, zkratk či profesionalismů (56 %), zatímco policisté výskyt těchto situací považují za spíše nepravděpodobný (ve stejném pořadí 54 %, 73 %, 87 %, 81 %). S velmi rychlým tempem řeči se setkává přibližně polovina soudních tlumočnicků.

Kromě názorů skupin respondentů na to, jak obvykle výše uvedené situace v praxi nastávají, nás rovněž zajímalo, které z těchto situací působí soudním tlumočnickům největší potíže při tlumočení.

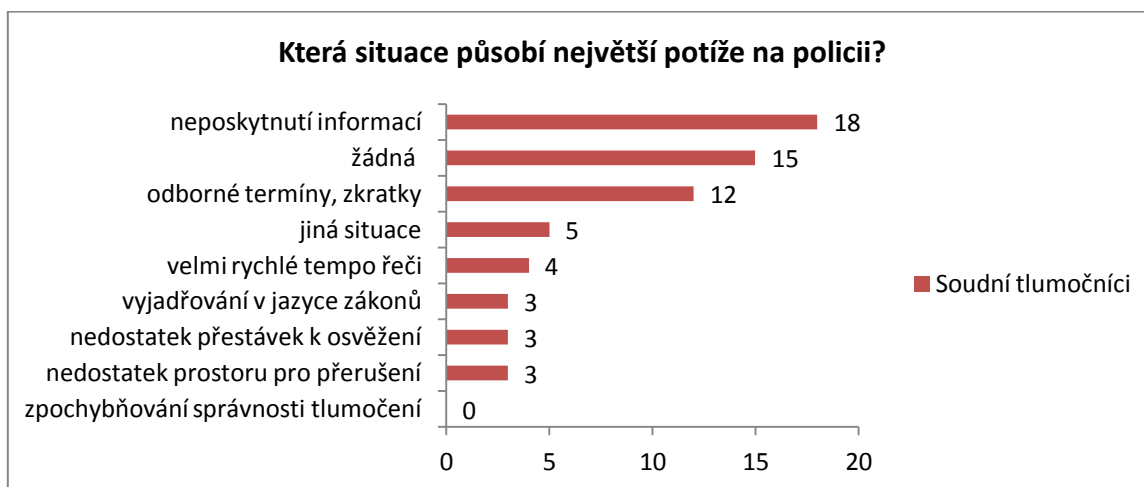
V prostředí soudní síně byly jako tři nejčastější problémy respondenty identifikovány velmi rychlé tempo řeči (12 respondentů), neposkytnutí materiálů a informací předem (11 respondentů) a s menším odstupem také vyjadřování v jazyce zákonů (9 respondentů). 6 respondentů považuje za nejvíce problematický nedostatek prostoru pro zastavení mluvěcího a položení dotazu, pokud to pro dobré porozumění potřebuje. Nedostatek přestávek, používání nevysvětlených zkratk, odborných výrazů či profesního žargonu a zpochybňování tlumočení byly vnímány jako problematické jen několika málo respondenty a 2 respondenti uvedli, že nejproblematictější je situace jiná než nabízená (nesrozumitelnost právního vyjadřování obžalovanému, kulturní rozdíly). Nicméně je důležité zmínit, že 15 respondentů žádnou situaci jako velmi problematickou nevnímá.

Graf 9. Nejproblematictější situace při tlumočení u soudu z pohledu soudních tlumočnicků.

Na policii za jednoznačně nejproblematictější soudní tlumočníci považují neposkytnutí informací k případu předem (18 respondentů). Druhý nejvyšší počet respondentů (12) jako nejproblematictější záležitost spatřuje používání nevysvětlených zkratk, odborných termínů nebo profesního žargonu. Velmi rychlé tempo nebo vyjadřování v jazyce zákonů a nedostatek prostoru pro přerušení výpovědi, které byly vnímány jako problematické u soudu, jsou pro situaci na policii uváděny jen nepatrným počtem respondentů (3). 5 respondentů uvedlo, že problémy působí situace jiná než nabízená (pro vyslychaného nesrozumitelné a dlouhé poučení v paragrafech, práce v noci,

stresující prostředí, pohrdavý postoj k vyslychanému, snižování odměny). 15 soudních tlumočnicků opět žádnou ze situací za problematickou nepovažuje.

Graf 10. Nejproblematictější situace při tlumočení na policii z pohledu soudních tlumočnicků.

Rozdílnost prostředí u soudu a na policii ($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=66$)

Respondentů ve všech třech kategoriích jsme se také ptali, jestli existuje rozdíl mezi podmínkami tlumočení na policii a u soudu, konkrétně co do možnosti zachovat některé specifické rysy promluvy.

Mezi soudními tlumočníky si polovina respondentů myslela, že na policii a u soudu nepanují stejné podmínky pro zachování některých rysů výpovědi. Naopak zástupci soudu a policisté v absolutní většině sdílejí společné přesvědčení, že mezi oběma prostředími není rozdíl v možnostech zachovat jednotlivé prvky řečové produkce (51 soudců a 47 policistů). Dále nás zajímalo, které aspekty hodnotili jako rozdílné.

Soudní tlumočníci ($n_{st}= 32$), zástupci soudů ($n_s= 16$), policisté ($n_p= 19$)

Odpovědi, které respondenti v této otevřené otázce uvedli, se ne vždy vztahovaly k podmínkám, jaké soudní tlumočníci v jednotlivých prostředích mají k tomu, aby mohli výpověď zachovat v její úplnosti. Většina respondentů neuvedla důvod, proč jsou v určitém aspektu obě prostředí rozdílná. Proto budeme diskutovat pouze odpovědi, které byly pro danou otázku relevantní a obsahovaly jasné vysvětlení.

Poznámky uvedené respondenty v různých ohledech poukazovaly na rozdíl v rigidnosti a flexibilitě prostředí soudu a policie, od nichž se odvíjí lepší či horší podmínky pro věrné tlumočení. Situaci popisuje jeden soudce a dále jeden tlumočnick.

„Rozdíl mezi tlumočením u výsledku na polici a u soudu spočívá v tom, že u soudu je mnohem menší prostor. (...). Ve skutečnosti vypadá tlumočení u soudu spíše jako věcné sdělení obsahu výpovědi vyslychaného. Proto je větší možnost zachování autenticity u pol. orgánu v kanceláři,

kde lze zpomalit, výslech přerušit, protáhnout apod. Navíc výsledkem výslechu u policie je protokol, tedy text, který lze potom znovu projít a upravovat tak, aby byl co nepřesnější. U soudu tlumočnické ústně odtlumochí a jde pryč, co není zachyceno správně, už se nezhojí.“ S 9

„U soudu zpravidla záleží na tom, jaký typ tlumočení si zvolí soudce. Mám různé zkušenosti s různými soudci. Někteří chtějí tlumočit všechno doslova, jiní v rámci úspory času chtějí někdy jenom shrnutí několika větami toho, co říkají sami, nebo i toho, co říká tázaný (takže odpadají veškeré zdvořilosti, event. vulgarismy, váhání, opakování se apod., a jde se jen k jádru věci, soudce klade doplňující dotazy). (...) U policie jsem zpravidla tlumočila všechno, co říkaly obě strany, tam to nebylo časově nijak ohraničené.“ ST 43

Také další soudní tlumočníci uváděli, že u soudu se očekává stručnost, rychlost a přesnost, a proto je např. pro vysvětlení nebo objasnění dvojznačného sdělení více prostoru na policii. Rigidnost a váženost prostředí soudu může mít vliv na zachování hrubých či sprostých slov ze strany soudních tlumočnicků.

„Na policii se více zachovávají hrubá a sprostá slova - tlumočnick se zdráhá před soudem tlumočit doslova, aby nebyl napomenut, že mluví vulgárně, u soudu to tlumočníci překládají spisovně a my víme, že to ten člověk spisovně neříká.“ S 11

Rovněž několik policistů uvedlo větší neformálnost prostředí a bezprostřednost komunikace na policii.

Další podněty týkající se podmínek soudního tlumočení zazněly v odpovědi na otázku týkající se negativních zkušeností, které zástupci těchto tří profesí zaznamenali, a také v poli, jež bylo určeno pro doplňující poznámky. Budeme je diskutovat v části věnující se spokojenosti respondentů se spoluprací stran.

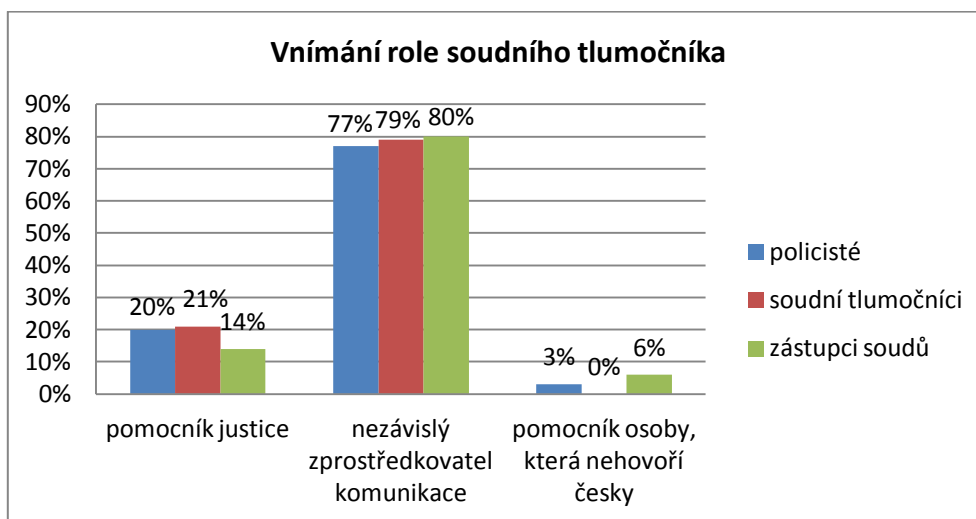
5.2.4 Role tlumočnicka

($n_{st}=63$, $n_s=69$, $n_p=66$)

V odpovědích respondentů na to, jakou roli by měl soudní tlumočnick v řízení před státními orgány zastávat, se ve všech skupinách se projevila stejná tendence. Soudní tlumočnick je v převážné většině nazírán jako nezávislý zprostředkovatel komunikace. Nejméně tři čtvrtiny respondentů v každé kategorii považuje tlumočnicka za nezávislého zprostředkovatele komunikace (77 % policistů, 79 % soudních tlumočnicků, 80 % soudců a státních zástupců).

Nicméně jsme zaznamenali také názory, že soudní tlumočnick je pomocníkem justice, které se vyskytovaly u 13 soudních tlumočnicků a rovněž u 13 policistů. Žádný z respondentů soudních tlumočnicků se nepovažuje za pomocníka osoby, která nehovoří

česky. U zástupců soudů a policie se tento názor objevuje jen výjimečně (dohromady v šesti případech).

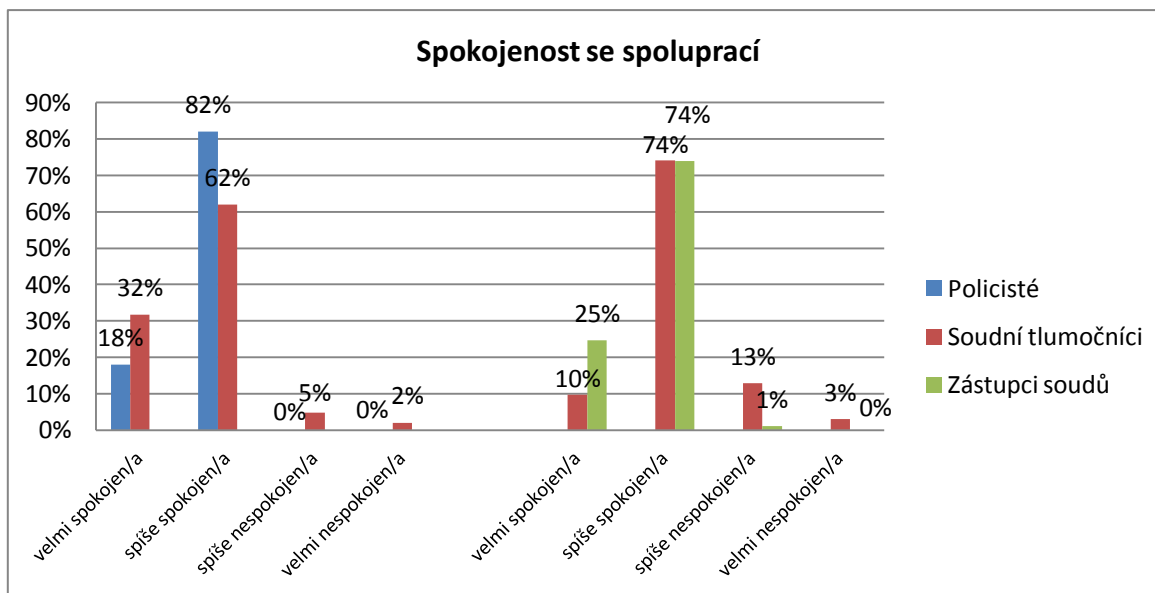

Graf 11. Vnímání role soudního tlumočníka třemi skupinami respondentů.

5.2.5 Spokojenost se spoluprací stran

($n_p=67$ a $n_{st}=63$, $n_{st}=62$ a $n_s=69$)

Z odpovědí respondentů se ukázalo, že všechny tři spolupracující strany jsou v celkovém pohledu se vzájemnou spoluprací spíše spokojeni.

Graf 12. Spokojenost stran se spoluprací při policejním vyšetřování a soudním řízení.

Ačkoli celkově hodnotí vzájemnou spolupráci při policejním vyšetřování pozitivně (nehledě na míru spokojenosti) dokonce 100 % policistů a 94 % soudních tlumočnicků, a se vzájemnou spoluprací v soudním řízení je spokojeno 99 % soudců a státních zástupců a

84 % soudních tlumočnicků, převážná většina z nich je spokojena pouze částečně: shodně 74 % soudních tlumočnicků a zástupců soudu se spoluprací v soudním řízení, 82 % policistů a 62 % soudních tlumočnicků se spoluprací při vyšetřování. Spolupráci na policii hodnotí pozitivně více soudních tlumočnicků (94 %) než spolupráci u soudu (84 %). Nespokojenost vyjádřili pouze 4 tlumočníci, pokud jde o policejní vyšetřování, a 10 tlumočnicků v řízení u soudu.

O tom, že jsou všechny strany spíše spokojeny s průběhem spolupráce při provádění tlumočnických úkonů pro státní orgán, svědčí také to, že jen několik respondentů uvedlo negativní zkušenosti se vzájemnou spoluprací. Nyní se budeme zabývat právě připomínkami jednotlivých stran k výkonu soudního tlumočení.

5.2.5.1 Negativní zkušenosti a doplňující poznámky

Negativní zkušenosti a doplňující poznámky mohli respondenti zachytit ve dvou oddělených otázkách. Protože se však v odpovědích na tyto dvě položky dotazníku u různých respondentů vyskytly stejné typy problémů, pojednáme je společně.

Soudní tlumočníci

46 soudních tlumočnicků, tj. 73 % uvádí, že negativní zkušenosti ve své soudně tlumočnické praxi nemá. Přesto někteří z nich upozorňují na jisté nefunkčnosti systému v otázce, která nechává prostor doplňujícím poznámkám. Zahrneme je proto do následujícího výčtu problematických situací, s nimiž se soudní tlumočníci setkávají.

Soudní tlumočníci se často potýkají s prodlením při proplácení tlumočného nebo snižováním jeho sazby dle pokynu nadřízeného na policii, případně s neochotou proplatit ušlou mzdu (celkem 11 respondentů). Další čtyři respondenti se setkali se situací, kdy jim soudy neposkytly potřebné materiály nutné pro důkladnou přípravu na tlumočení. Tři tlumočníci čelili bezdůvodnému zpochybňování svého tlumočení obhájcem obviněného, pokud výpověď nevyznívala ve prospěch obviněného. Dva tlumočníci rovněž zmiňovali nedostatečnou komunikaci se soudním orgánem, která probíhá pouze obesláním písemnou formou. V jednom případě také státní orgán po tlumočnickovi požadoval plnění jemu nepříslušejícího úkonu (poučení vyslychaného měl tlumočnick nikoli pouze tlumočit, ale přímo provést namísto orgánu). Tlumočníci poznamenávali také obtíže vyslychaného či obžalovaného porozumět právnímu vyjadřování. Někteří respondenti uvedli nevhodné zázemí pro výslech na policii.

Soudci

V aplikaci pro sběr dat se u dotazníku určenému soudcům u otázky zjišťující negativní zkušenosti bohužel vyskytla chyba a aplikace neukládala odpověď ano, ale pouze ne, na což 3 respondenti upozornili v doplňující poznámce. Je ovšem možné, že negativní zkušenost chtělo uvést více respondentů, a proto nebudeme tyto výsledky uvažovat.

Pokud jde o připomínky soudců a státních zástupců, v šesti případech zmiňují nedostupnost tlumočnicků pro určité méně frekventované jazyky, jeden pak odmítnutí tlumočnický úkon provést. Tři respondenti uvedli nedostatečnou znalost jazyka nebo právní terminologie u tlumočnicka.

Policie

Negativní zkušenost s vedením vyšetřování skrze tlumočnicka uvedlo 15 respondentů z řad policistů. Jeden respondent tuto otázku nezodpověděl. Doplňující poznámky využili pouze 3 policisté.

Policisté mezi negativními zkušenostmi se soudními tlumočnickými uváděli záležitosti, které se týkaly role soudního tlumočnicka, jazykové odbornosti a profesionality vystupování.

Několik policistů mělo výtky k tomu, jak se tlumočnick zhostil své role. Mezi svými negativními zkušenostmi uváděli, že se tlumočnick stavěl do role vyšetřovatele a sám vedl výslech, nebo stácel hovor k tématům, která s výslechem nesouvisela.

V připomínkách k jazykové odbornosti soudních tlumočnicků bylo uvedeno nedostatečné ovládnutí jazyka, špatná slovní zásoba v hovorových a slangových výrazech, nepřesnost tlumočení nebo nutnost opakovat dotaz ve vyhovující formulaci. Další policista nebyl spokojen se zdlouhavým tlumočením, které dle jeho slov obsahovalo zbytečnosti.

V oblasti profesionálního vystupování policisté zmiňovali jako špatnou zkušenost nedochvilnost nebo nedostavení se soudního tlumočnicka k úkonu. Jeden policista také uvedl, že kvůli finanční situaci někteří soudní tlumočnicki nechtějí chodit tlumočit. Čtyři policisté zmínili podezření na nekompletní tlumočení, příp. napomáhání tlumočnicka vyslychané osobě (2 respondenti hovořili konkrétně o vietnamských soudních tlumočnických).

Jako závažná byla signalizována také situace, kdy tlumočnick měl strach z obviněného.

5.2.5.2 Novela zákona o znalcích a tlumočnících

V souvislosti s postavením soudních tlumočnicků jsme se respondentů soudních tlumočnicků také zeptali, zda pro jejich práci může novela přinést nějaká pozitiva, příp. negativa. Konkrétní pozitivní přínos novely vyjádřilo celkem 30 soudních tlumočnicků, negativa osm tlumočnicků. Devět respondentů doufá v lepší finanční podmínky v soudním tlumočení, ačkoli ty by se novelou měnit neměly. Právě ponechání odměn v současné výši dva tlumočníci považují za negativum novely.

Pět soudních tlumočnicků hodnotí pozitivně zvýšení požadavků na kvalifikaci soudních tlumočnicků, nastavení jasných a přesných pravidel jmenování soudních tlumočnicků jak pro tlumočnický, tak pro státní orgány. Vymezení podmínek spočívající v oddělení překladatelské a tlumočnické činnosti společně s nadějí na vyšší odměny uváděli další dva tlumočníci. Někteří tlumočníci ovšem považují zvyšování požadavků na tlumočnický, aniž by tomu byla ustavena nějaká protiváha, za negativní aspekt novely. Dva tlumočníci si myslí, že novela přinese další administrativní zátěž.

Jeden respondent zmínil, že nově zaváděné sankce při odmítnutí výkonu tlumočení by měly očistit řady tlumočnicků od osob, které razítko využívají především ke komerčním účelům. Jiný respondent si od novely slibuje ochranu osoby soudního tlumočnicka.

5.3 Závěry dotazníkového šetření

Z dotazníkového šetření vyplývá, že jak policisté, tak představitelé soudu si také v převážné většině uvědomují, že soudní tlumočníci v komunikační situaci vystupují jako její nezávislí zprostředkovatelé, kteří nestrání ani státnímu orgánu ani osobě, jež tlumočnicka potřebuje. Zároveň také mají povědomí o tom, že pro zajištění věrného tlumočení je nutné zachovávat jednotlivé prvky promluvy.

Podmínky, v nichž tuto náročnou roli soudní tlumočníci vykonávají, jsou ovšem hodnoceny státními orgány a soudními tlumočnickými velmi odlišně. Soudní tlumočníci uvádějí, že se obvykle musí vypořádat s právnickým žargonem, neposkytnutím informací pro přípravu na tlumočení, nedostatkem přestávek, o něco méně s používáním profesionalismů, nevysvětlených zkratk a odborných výrazů na policii stejně jako u soudu. U soudu konstatují také velmi rychlé tempo řeči. Přitom respondenti z řad státních orgánů ze svého pohledu vnímají podmínky soudního tlumočení mnohem pozitivněji. Tento stav poukazuje na to, že si státní orgány neuvědomují, nakolik výše zmíněné

podmínky úkon soudního tlumočení ztěžují, čímž se potvrzuje naše hypotéza, že si státní orgány nejsou plně vědomy náročnosti soudního tlumočení.

Je překvapivé, že čtvrtina soudních tlumočnicků nepovažuje žádnou ze jmenovaných podmínek za skutečně problematickou. Lze se proto domnívat, že určitá část soudních tlumočnicků se náročným podmínkám soudního tlumočení zcela přizpůsobila a již je jako problematické nevnímá. Zbylá část respondentů za nejproblematictější při tlumočení v policejním vyšetřování považuje neposkytnutí informací předem a v soudním řízení pak velmi rychlé tempo řeči, za něž se opět řadí neposkytnutí informací o případu.

Napříč dotazníkem pak zaznívají poznámky soudních tlumočnicků k neuspokojivému finančnímu ohodnocení své práce v kombinaci s prodlevami v proplácení odměn. Vzhledem k náročnosti soudního tlumočení se ukazuje jako správná také naše druhá hypotéza, že odměny soudních tlumočnicků se za daných pracovních podmínek nejeví jako dostačující.

S faktickými i ekonomickými podmínkami soudního tlumočení kontrastuje fakt, že nejen policisté a zástupci soudů, ale také soudní tlumočníci jsou se vzájemnou spoluprací spíše spokojeni. Ve srovnání obou prostředí vyjadřují o něco vyšší spokojenost s prostředím policie, které je méně formální, a tudíž více přístupné tlumočnickovým potřebám.

I přes relativní spokojenost všech stran, která značí spíše pozitivní vývoj spolupráce v soudním tlumočení, musíme konstatovat, že postavení soudních tlumočnicků se ukazuje jako nelehké, protože se potýkají s náročnými podmínkami pro výkon činnosti, které nejsou kompenzovány náležitou finanční odměnou za vykonanou práci.

6. Rozhovory

6.1 Organizace rozhovorů

Rozhovory byly provedeny se 4 zástupci soudních tlumočnicků, 3 soudci a 3 vyšetřovateli. Dotazovaným ve všech třech skupinách byly kladeny stejné otázky, které se týkaly konkrétního průběhu vzájemné spolupráce počínaje výběrem a přihráním tlumočnicka k případu, dále procesu soudního tlumočení až po získávání zpětné vazby o spokojenosti se spoluprací, včetně přípravy na vzájemnou spolupráci, která výkonu profese předcházela.³¹

Rozhovory byly zaznamenávány na nahrávací zařízení a se souhlasem dotazovaných byl pořízen jejich přepis, který je součástí této práce.³² Dva policisté s nahráváním ani citováním rozhovorů nesouhlasili, zužitkujeme proto poznatky, které jsme během rozhovorů s nimi nabyli.

6.2 Výsledky rozhovorů

6.2.1 Profil respondentů

Soudní tlumočníci

Soudní tlumočníci, s nimiž jsme rozhovory prováděli, měli 8, 18, 19 a 20 let praxe v soudním tlumočení. Jmenováni byli pro jazyky německý, italský a slovenský, polský, ruský. Jejich cesty k profesi soudního tlumočnicka byly různé, ale třem z nich je společné, že vystudovali filologii daného jazyka, čtvrtý respondent pak grafiku a výtvarné umění. Tři z nich také mají více zkušeností s tlumočením u soudu než na policii. Pro státní orgány zajišťují úkony přinejmenším jednou do měsíce, pouze v jednom případě maximálně 5–10krát za rok. Jednalo se o tři ženy a jednoho muže.

Soudci

Oslovení soudci vykonávali soudcovskou praxi v délce 9 let, 12 let a necelý rok (9 měsíců). Všichni spravují nebo spravovali agendu trestního řízení (jeden z nich nyní působí jako civilní soudce) a se soudními tlumočnickými se v jednacích síních setkávají pravidelně, přibližně jednou za dva měsíce. Nejčastěji se jednalo o jazyky ruský,

---

³¹ Otázky kladené během rozhovorů jsou řazeny v této práci jako příloha 4–6.

³² Přepisy rozhovorů jsou řazeny jako příloha 7–14.

ukrajinský, bulharský, vietnamský, rumunský, německý nebo anglický. Mezi dotázanými soudci byli dva muži a jedna žena.

Policisté

Všichni dotázaní policisté vykonávají nebo v minulosti vykonávali práci vyšetřovatele, při níž se příslušníci policie setkávají se soudními tlumočníky nejčastěji. Praxe policistů v jednom případě dosahovala 10 let (6 let na pozici vyšetřovatele), ve druhém 20 let (1,5 roku jako vyšetřovatel) a ve třetím 21 let. Se soudními tlumočníky měli po dobu své vyšetřovatelské praxe četné zkušenosti. Obvykle byla tlumočeným jazykem ruština, ukrajinština, bulharština, maďarština, čínština, vietnamština, angličtina a němčina. Všichni oslovení policisté byli muži.

6.2.2 Přípravenost soudních tlumočnicků, soudců a policistů na vzájemnou spolupráci

V teoretické části jsme viděli, jak je důležité, aby spolupracující strany měly nezkreslenou představu o procesu tlumočení a z toho plynoucích nároků na soudního tlumočnicka. Na straně tlumočnicka je pak nutná nejen velmi dobrá všestranná jazyková vybavenost, ale také znalost procesu vyšetřování, resp. soudního řízení. Proto nás zajímalo, nakolik jsou jednotlivé profese na vzájemnou spolupráci připravovány v rámci přípravy na výkon své profese.

Soudní tlumočníci

Soudní tlumočníci, s nimiž jsme hovořili, měli většinou za sebou již delší soudně tlumočnickou praxi. Z toho vyplývá, že s profesí začínali v době (až na jeden případ), kdy ještě nebyly pořádány kurzy o jmenování soudním tlumočnickem nebo jiné specializované právní kurzy připravující uchazeče o jmenování na budoucí výkon této profese. Seznámení soudních tlumočnicků s faktickým průběhem soudního tlumočení u soudu či na policii vůbec neexistovalo a příprava se týkala jen administrativních aspektů práce.

„Při jmenování nám pouze vysvětlili, jak se sešívají dokumenty (tedy jak vypadá překlad). Ale co se týče tlumočení u soudu, žádnou instrukci jsme nedostali. Už si to přesně nepamatuji, ale zřejmě mě poučil první soudce, když jsem přišla k soudu.“ ST 1

„V té době právě žádná teoretická nebo praktická příprava nebyla a zkušenosti se předávaly mezi soudními tlumočníky, resp. od soudních tlumočnicků nováčkům. Takže jsem v podstatě nic nevěděl a učil jsem se to za pochodu.“ ST 2

Pouze tlumočnice s nejkratší praxí částečně měla možnost seznámit se s průběhem vyšetřování a soudním řízením, jelikož byla vícekrát jmenována jako tlumočnick *ad hoc*. Nicméně sama dále zmiňuje, že sbírání zkušeností v praxi vyžaduje delší čas a kurzy připravující na výkon soudního tlumočení jsou v tomto ohledu velkým přínosem.

„... stává [se], že soud nebo policie jmenuje někoho *ad hoc*, tak jsem se tomu nebránila i s výhledem, že to potom může být jakési plus při podání žádosti. Před jmenováním jsem byla ustanovena několikrát *ad hoc* pro tlumočení, a dokonce i pro překlady. Tudíž jsem věděla, jak to zhruba vypadá v soudní síni a na policii. (...) Myslím si, že člověk spoustu věcí získá praxí, ale díky kurzům Komory soudních tlumočnicků a Jednoty tlumočnicků a překladatelů se to urychlí.“ ST 3

Soudci

Soudci před svým jmenováním procházejí tříletým čekatelským obdobím, během něž pod vedením školitele soudce získávají zkušenosti s agendou této profese. Při násleších v soudní síni tak bývají svědky také tlumočeného řízení. V odpověď na otázku, zda byli proškoleni v tom, jakým způsobem vést řízení za účasti soudního tlumočnicka, poukazovali právě na náslechy, u kterých bývají přítomni. Z dalšího rozvinutí odpovědi ovšem vyplývalo, že soudci v problematice přípravy na spolupráci s tlumočnickem zdůrazňují spíše hledisko administrativní.

„Příprava spočívá v tom, že máte nějakého staršího soudce-školitele, mentora, který si vás bere do jednací síně a všechno by vám měl ukázat. Předtím, než jsem sama začala soudit, jsem opakovaně viděla soudní řízení civilní i trestní s tlumočnickem. Věděla jsem, jak se tlumočnick ustanoví, jakým vzorem se předvolává.“ S 1

„Žádné specifické školení jsem neabsolvoval. (...) Nabídka Justiční akademie o průběhu dokazování, resp. řízení jako takového za účasti tlumočnicka tu do jisté míry je, nicméně žádné specifické školení dle mého mínění neprobíhá, byť toho mnohdy mohlo být zapotřebí. Vše je přitom záležitostí logistiky, schopnosti věc dobře naplánovat. Soudce má oproti policii mnohdy situaci jednodušší, neboť všechny osoby již zpravidla byly vyslechnuty, takže pokud nastala potřeba zajistit tlumočnicka, neboť konkrétní osoba nerozuměla nebo nebyla schopna odpovídat na položené dotazy v českém jazyce, ve kterém je řízení před českými soudy vždy vedeno, přišlo se na to již v přípravném řízení, které vede policejní orgán.“ S 2

Pouze třetí soudce, služebně nejmladší, se do jisté míry seznámil také s problematikou výkonu soudního tlumočení v rámci nepovinného semináře, jenž měl možnost v rámci přípravy čekatelů absolvovat. Právě na tomto semináři se dozvěděl podněty pro vzájemnou spolupráci přímo od soudních tlumočnic.

„Jeden seminář byl se soudními tlumočníky, kde proběhla zpětná vazba. Tlumočnice nám sdělovaly, co by se od nás rády dozvěděly a jak si představují, abychom k nim přistupovali.“
S 3

Policisté

Pokud jde o přípravu na spolupráci s tlumočníky u policie, dva policisté uvedli, že v rámci vysokoškolského studia se setkali s technikou výslechu, kde se dozvěděli obecná pravidla pro vedení výslechu, v nichž byl mimo jiné zmíněn také tlumočnick. Vyšetřovatel s nejdelší praxí si nevybavoval konkrétní teoretickou či praktickou přípravu, která by se týkala spolupráce se soudním tlumočnickem. Všichni policisté byli spíše přesvědčeni, že příprava nemůže probíhat jinak než samotnou praxí.

„V rámci vysokoškolského vzdělání jsme měli taktiku výslechu, kde se člověk dozvěděl obecné zákonitosti, základní pravidla, ale největší část člověka učí praxe. Čím vícekrát policista úkon provádí, tím se stává mistrem. Nefunguje to tak, že lze postupovat podle příručky. To je teorie. Policista, který nastoupí, nejprve řeší přestupky, provádí základní úkony, pak začíná trestní řízení a poté operativu. Praxí získává zkušenosti, jak jednat s lidmi, i zkušenosti s prováděním úkonu za účasti tlumočnicka.“ P 1

Jak je zřejmé z výpovědí soudních tlumočnicků, soudců i policistů, každá strana (soudní tlumočnick, soudce, policista) vstupuje do spolupráce bez větší předchozí obeznámenosti, která se na straně tlumočnicků týká procesuality a zákonitostí úkonů policie či soudů a na straně státních orgánů procesu tlumočení a tlumočnickových potřeb. Soudci ani policisté navíc nevnímají spolupráci s tlumočnickem jako vyžadující specifické znalosti. Postupy, jakými lze nastolit efektivní spolupráci pro obě strany, nejsou nijak ošetřeny a každý aktér si je vytváří na základě svých předchozích zkušeností sám.

6.2.3 Přibrání soudního tlumočnicka státním orgánem

6.2.3.1 Výběr soudního tlumočnicka

Policie při prvním úkonu v dané věci může vybírat soudního tlumočnicka na základě veřejně přístupného seznamu nebo vlastních zkušeností, soudci pak mohou volit buď tlumočnicka, který zajišťoval tlumočení v předchozí fázi řízení, nebo tlumočnicka jiného dle svých zkušeností.

Téměř všichni policisté i soudci uvádějí, že při přibrání tlumočnicka se řídí svými předchozími zkušenostmi a referencemi od kolegů. Povětšinou přibírají spíše tlumočnicka, se kterým v minulosti již úspěšně spolupracovali, nehledě na to, který tlumočnick figuroval

v dřívější fázi řízení. Sami nicméně uvádějí, že je výhodné, pokud tlumočnick tlumočil již předchozí úkony v rámci vyšetřování nebo v návaznosti na vyšetřování také soudní jednání. V takovém případě je již tlumočnick dobře obeznámen s pozadím případu, a z tohoto důvodu má lepší znalost situace, aby mohl zajistit co nejvěrnější tlumočení.

„Každý soudce, jelikož není žádné pravidlo, koho může nebo nemůže zvat jako tlumočnicka, si postupem doby zpravidla vytvoří vlastní pomocný rejstřík tlumočnicků, se kterými má dobré zkušenosti, protože jsou vstřícní z hlediska času, svoji činnost vykonávají na vysoké profesionální úrovni, jsou s to zajistit rychlý překlad písemných dokumentů, a ty opakovaně volají k jednání“ S 2

„Buď využiju tlumočnicka, který byl v přípravném řízení, nebo se soudci obvykle řídí vlastními zkušenostmi. Když mají dobrého tlumočnicka na vietnamštinu, flexibilní osobu, volají ji.“ S 3

„Když jsem vykonávala praxi, kde jsem se často setkávala s tlumočením, měla jsem už okruh svých tlumočnicků, o kterých jsem vždy rozhodla, že je přibírám, a předvolávala je.“ S 1

V souvislosti s výběrem soudního tlumočnicka jak soudci, tak policisté zmiňovali, že pro jazyky, které jsou u nás málo zastoupené, především pak asijské jazyky, není dostatečné množství soudních tlumočnicků.

6.2.3.2 Způsob přibrání tlumočnicka

Policejní vyšetřování

Policie se obrací na soudní tlumočnicky výhradně telefonicky. Jakožto orgán vystupující v přípravné fázi trestního řízení shromažďuje potřebné důkazy k předání případu soudu a musí vykonávat některé úkony neodkladně, protože je povinna splnit 48hodinovou lhůtu pro předání případu soudu. Jiné pozdější úkony již může plánovat. V obou případech však kontaktuje tlumočnicky telefonicky.

Potřeba soudního tlumočení ve vyšetřování obvykle vzniká velmi akutně, proto musí být domluva velmi operativní. Z toho také vyplývají podmínky, za nichž se přibrání tlumočnicka odehrává, jak zmiňují soudní tlumočnicki.

„Povětšinou Vám zavolají a zeptají se, jestli můžete přijít hned. U delších vyšetřování se ozývají předem. Většinou telefonicky.“ ST 4

„Policie většinou volá. Většinou v nočních hodinách. Je to vždy otázka domluvy ze dne na den nebo během téhož dne.“ ST 3

„U policie lhůty v podstatě neexistují. Tam všechno chtějí hned, zavolají mi a chtějí mě do půlhodiny nebo do hodiny. Nebo potřebují někam jet po republice a je to na celý den, takže si vezmu spacák a nějaké oblečení.“ ST 2

Soudní řízení

Organizace práce u soudu je z toho pohledu zcela odlišná. Soudy v trestním řízení vystupují až poté, co jim byl případ policií, resp. státním zástupcem předán. Jak v trestním, tak i civilním řízení svůj rozvrh práce předem plánují. Dle výpovědí tlumočnicků soudy oznamují řízení v trestní věci přibližně s měsíčním předstihem, u civilních sporů pak může lhůta být až jeden rok. V principu tedy informují tlumočnicka o potřebě tlumočení v dostatečné časové lhůtě. Výjimku z tohoto pravidla nicméně představují zkrácená řízení, kdy se tlumočnick dostává do stejné situace jako na policii.

„(...) zejména v případech zkrácených řízení [se stává], že v devět hodin ze soudu volají, jestli ve dvanáct hodin můžu být někde na druhém konci Prahy.“ ST 3

Postupy při přibrání soudního tlumočnicka jsou mezi jednotlivými soudci značně odlišné. Procesní předpisy soudního řízení nařizují, aby byl tlumočnick k jednání písemně předvolán. Písemné předvolání může být zasláno bez předchozí domluvy se soudním tlumočnickem a tlumočnickovi se jím ukládá povinnost dostavit se v určitý den a hodinu na jednání k soudu. Pokud tlumočnick na své straně zjistí překážku k dostavení se, pak o tom musí daného soudce informovat.

Písemné předvolání představuje jednostrannou formu komunikace, v níž se mohou objevit nejrůznější komplikace, kdy se tlumočnick z nějakého důvodu nemůže na jednání dostavit. Popisuje je jeden z dotazovaných soudců, který navzdory nevýhodám písemného předvolání přibírá soudní tlumočnický především tímto způsobem.

„Povětšinou se řízení plánuje nejméně na dobu 3 týdnů dopředu, avšak vždy záleží na konkrétní vytíženosti daného soudce, takže to může být i v horizontu jednoho či dvou měsíců. (...) Občas se stává, že tlumočnick má kolizi s jiným jednáním, kde rovněž tlumočí, čerpá dovolenou, je nemocný nebo pobývá v zahraničí. Pokud máme předem k dispozici jeho omluvu, snažíme se opatřením přibrat jiného tlumočnicka, nicméně se již postupně zkracuje čas zbývající do hlavního líčení. Proto z opatrnosti můžeme volit telefonický kontakt, abychom se dotázali na časové možnosti nového tlumočnicka. (...) Primárně předvoláváme tlumočnicka, stejně jako jiné osoby, písemně. Pokud se čas krátí, potom saháme k telefonickému, výjimečně elektronickému kontaktu.“ S 2

Mnohem efektivnější a pružnější komunikaci mezi oběma stranami naopak umožňuje telefonický kontakt (policisté jej používají výhradně). Při něm je možná operativní domluva, kterou lze předejít komplikacím plynoucím z nutnosti najít náhradu za tlumočnicka, jenž nemůže vyhovět požadavku soudu. Právě tuto cestu volí jiný, teprve nedávno jmenovaný soudce, protože ji považuje za mnohem výhodnější pro obě strany. O této dobré praxi se dozvěděl pouze díky svému školiteli.

„(...) tlumočnickovi [se] zavolá dopředu, ještě než se ustanoví jako tlumočnick, protože většinou tlumočení (a platí to i pro překlady) potřebujete v nějaké lhůtě. Obzvláště v trestním řízení jsou lhůty kratší. Zavolám tedy tlumočnickovi, zeptám se ho na jeho časové možnosti. (...) Ze zkušeností jsou obě strany radši, když je domluva dřívější, než když dorazí opatření o ustanovení tlumočnicka, v němž se píše, že za týden se má tlumočnick dostavit k soudu. Tlumočnicki už pak nemohou vznést důvod pro změnu termínu. Není důvod si to dělat složitější.“ S 3

I dotazovaná soudkyně zmínila, že obvykle ověřuje, zdali je tlumočnick v daném termínu k dispozici.

Také zkušenosti samotných tlumočnicků ukazují, že způsob přibírání tlumočnicka se liší v závislosti na zvyklostech jednotlivých soudců. Každý tedy postupuje jinak. Telefonická komunikace, při níž je možné lépe nalézt shodu, není zdaleka ve všech případech soudci upřednostňována, ale objevuje se častěji než dříve.

„Drtivá většina předvolání přijde s rozumným předstihem. Stává se, že soudce zavolá předem, jestli tlumočnick vůbec v tom termínu může. Někdy kvůli tomu musí posouvat termín jednání, nebo se musím domluvit s jiným kolegou, aby mě nahradil.“ ST 3

„Situace se trochu zlepšila v tom, že dříve pouze poslali předvolání na určitý den k soudu a neptali se, zda tlumočnick může. Komora soudních tlumočnicků se proto ozvala, aby nás kontaktovali předem, protože to tak stojí ve vyhlášce. Z lidského hlediska i pro ně je to lepší. Při písemném předvolání nemohou vědět, zda se osoba nachází v ČR.“ ST 4

Komunikace policie se soudními tlumočnicky musí být velice operativní, protože si to vyžadují okolnosti vyšetřování, s čímž se rovněž pojí ztížené a nepředvídatelné podmínky pracovního úkonu (okamžitá dispozice k úkonu, práce v noci). Na druhé straně komunikace soudu se soudními tlumočnicky, která obvykle není zatížena časovým faktorem, ne vždy probíhá pro obě strany nejefektivnějším způsobem.

6.2.4 Příprava na úkon soudního tlumočení

Vzhledem k náročnosti a komplexnosti soudního tlumočení, které soudní tlumočnick zajišťuje, je přípravná fáze velmi důležitá a má podstatný vliv na kvalitu tlumočení. Příprava na tlumočnický úkon ovšem nezávisí pouze na soudním tlumočnickovi. Naopak je do značné míry závislá na představitelích orgánů, s nimiž soudní tlumočnick spolupracuje, a na podmínkách, za jakých má být tlumočení vykonáno.

Odlišnost prostředí a povahy práce obou státních orgánů je opět důležitým faktorem, který ovlivňuje možnosti přípravy na tlumočnický úkon. Tlumočení pro soud a tlumočení na policii může z tohoto pohledu být velmi rozdílné. Současně ale závisí na uvědomění

jednotlivých aktérů, kterým vzniká potřeba po soudním tlumočení, zda činí nutné kroky pro to, aby se tlumočnickovi mohl připravit a podat dobrý výkon. Z tohoto pohledu je zásadní, zda orgány sdělují tlumočnickovi dostupné informace o obsahu tlumočení.

Policejní vyšetřování

Pokud jde o informování soudního tlumočnicka ve věci sjednávaného tlumočení, dotazovaní policisté uváděli, že tlumočnickovi při telefonickém kontaktu sdělují pouze informace, které nejsou nijak citlivé: čas, místo, typ úkonu a trestného činu. Jiné informace z důvodu minimálního šíření informací dalším osobám nezmiňují. Jeden vyšetřovatel tuto opatrnost zdůvodňoval tím, že při telefonickém kontaktu nelze ověřit totožnost osoby, se kterou hovoří. Pouze jeden z vyšetřovatelů spontánně zmínil, že tlumočnicka již při telefonickém kontaktu upozorňuje, že bude zapotřebí znát určitý druh odborné terminologie.

„Musím tlumočnicka seznámit s důvodem, proč potřebuji jeho součinnost. Stručně zmíním, o jakou věc se jedná. Pokud by šlo o vysoce odborné záležitosti, musím ho na to upozornit (např. strojařská terminologie).“ P 1

Velmi omezenou možnost přípravy na tlumočení při úkonu vyšetřování potvrzují také soudní tlumočnicki. Uvádí, že informace týkající se případu, v němž bude tlumočeno, získávají obvykle vlastní iniciativou, aby si mohli udělat představu alespoň o druhu trestného činu. Informace získané při telefonickém kontaktu jsou velmi sporadické a mnoho přípravy neumožňují. Jak uvádí jedna soudní tlumočnice, příprava na tlumočení při policejním vyšetřování je možná, pouze pokud tlumočnick zajišťuje tlumočení několika navazujících úkonů v rámci jednoho případu.

„[Informace získám,] obvykle jen pokud se zeptám. A dozvím se např. „našli jsme mrtvé tělo“ nebo „je to autonehoda“ nebo „zatkli jsme zloděje.“ ST 4

„U policie se nedá nic připravit.“ ST 2

„O přípravě se dá hovořit u policejních vyšetřování pouze v případě, že se tlumočnick účastní celého procesu od zadržení a pak jednotlivých úkonů, které jsou v odstupech jednoho týdne nebo 14 dnů. Pak je možné se připravit. Např. rekonstrukce vraždy, poté seznámení se spisem. Člověk už víceméně ví, jaká terminologie se může vyskytnout. Ale jinak ne. Většinou se ptám, o jakou věc se jedná, jestli je to dopravní nehoda, krádež, loupežné přepadení. Snažím se vyzvědět, co mě tam může potkat z terminologického hlediska.“ ST 3

Tlumočení na policii se tedy vyznačuje tím, že tlumočnick nemá téměř žádné informace o případu, ale obvykle ani dostatek času, aby se na tlumočnický úkon připravil, jelikož reaguje na okamžité zavolání k věci.

Soudní řízení

Jak jsme viděli výše, při předvolání na tlumočení u soudu má tlumočnický výrazně delší čas na přípravu. Možnost připravit se na tlumočnický úkon však opět záleží na dostupnosti relevantních informací o případu. Z tohoto hlediska je velice výhodné, pokud tlumočnický ve věci již dříve tlumočil nebo překládal pro soud dokumenty v daném řízení. Ideální případ, kdy tomu tak je a soudní tlumočnický již případ zná, popisuje jeden dotázaný soudce.

„On [soudní tlumočnický] je zpravidla tím, kdo tlumočil v přípravném řízení na policii, než se věc dostala k soudu, a už tedy ví, kdo je obviněný nebo poškozený. Z tlumočení předchozích výpovědí již má představu, o jakou trestnou činnost se jedná. Obviněný cizinec má právo požadovat ústní tlumočení, ale také překlad některých klíčových dokumentů (např. obžaloby, usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, rozsudku, trestního příkazu apod.), které zpravidla zajišťuje tlumočnický, který v případě ústně tlumočí. Z těchto dokumentů pak tlumočnický nabývá základní informace o případu, tedy co je předmětem jednání, jaké důkazy budou provedeny, tudíž je s věcí dobře obeznámen. Pokud by to byl nový tlumočnický, není vyloučeno, aby mu soud poskytl písemné vyhotovení obžaloby.“ S 2

Tato situace ovšem nemusí být pravidlem, protože jak soudci uvedli již dříve, při výběru tlumočnický nemusí vždy postupovat podle údajů ve spisu, naopak převážně volí tlumočnický, se kterými mají dobré předchozí zkušenosti. Také soudní tlumočnický potvrzují, že není zcela obvyklé tlumočit obě fáze trestního řízení, počínaje vyšetřováním a dále při soudním řízení.

„...nedělá se to tak. Vůbec ne. Jenom v tomto jediném případě si mě sami vyžádali. Není zvykem, že bych byla u policie a pak pokračovala u soudu.“ ST 1

Pokud je tlumočnický k případu přibrán nově, jeho příprava zcela závisí na informacích a dokumentech, které jsou mu poskytnuty soudem. Všichni dotazovaní soudci ovšem uvedli, že automaticky dokumenty týkající se případu nezasílají.

Ze samotného usnesení o přibrání tlumočnický, jímž je tlumočnický předvolán k určitému soudnímu řízení, se nelze mnoho informací dozvědět. V předvolání je uvedeno pouze jméno obviněného, příslušný paragraf, datum a čas jednání, příslušný soud. Z tohoto hlediska je pro soudní tlumočnický mnohem zásadnější obžaloba, v níž se mohou podrobně seznámit s povahou trestného činu.

„Stává se, že jsem předvolána na soudní jednání ve věci, ve které jsem již překládala, což usnadňuje situaci, jinak nic o tom případě nevím. Znáám akorát jméno a příjmení „nezbedníka“ a paragraf, na základě kterého byl odsouzen nebo zadržen. Takže si vyhledám, o jaké paragrafy a trestné činy se jedná. (...) [Dokumenty předem dostanu] v nepatrném procentu případů.“ ST 3

„Většina soudců posílá obžalobu. Pokud jsem obžalobu nepřekládal, dostanu ji od soudce s předvoláním. Pak mám možnost se připravit alespoň terminologicky, abych věděl, o jaké paragrafy se jedná, mohl si pročíst obsah řízení. Někdy se stává, že dostanu jenom předvolání, kde jsou uvedené alespoň paragrafy, ale tam se toho nedá moc připravit. Většinou se snažím, pokud soudce znám nebo zavolají, je poprosit, aby mi obžalobu poslali. Někdy se ptají sami nebo to posílají automaticky, ale ne všichni.“ ST 2

Existuje tudíž značný rozdíl mezi přípravou, která se opírá o předchozí znalost případu nebo vychází z prostudování obsahu obžaloby, a přípravou pouze na základě kusé informace o typu trestné činnosti, jak ilustrují zkušenosti soudních tlumočnicků. Také jedna soudkyně potvrzuje, že soudní tlumočnick v předvolání nemá k dispozici mnoho informací, ale za úkol tlumočnicka považuje, aby o sdělení dalších skutečností sám požádal.

„Když je to složitá věc, někdy se tlumočnickovi pošle návrh žaloby, aby věděl, co je předmětem sporu. Ale žádná taková povinnost ze zákona nevyplývá a je to zájem tlumočnicka. Nebo se mu umožní, aby nahlédl do spisu a mohl se připravit. Zvláště když je to nějaká odborná terminologie, kterou musí ovládnout. Ale jinak prostě dostane předvolání a neví, o co se jedná.“ S 1

Soudci zároveň vyjadřovali ochotu, případně neviděli překážky pro to, aby tlumočnickovi např. žalobu nezaslali. Iniciativu však musí projevit tlumočnick. V některých případech může být vyžádání dalších materiálů pro tlumočnicka problematické, pokud se se soudcem ještě nezná a soudce s ním nenavázal telefonický kontakt při jeho přibrání. Tuto situaci uvádí soudní tlumočnice, která ale netlumočí pro soudy příliš často.

„Napíšou Vám o přibrání, ale nikdy tam není číslo telefonu ani mail. Někdy nevíte, kam máte jít. Je tam sice razítko soudu, ale soudy mají někdy více sídel. Ale není komu zavolat.“ ST 4

Soudní tlumočnicki shodně uváděli, že pro přípravu na tlumočení soudního procesu, je pro ně zcela klíčová obžaloba, která obsahuje všechny důležité skutečnosti. Prostudování celého spisu pak obvykle není zapotřebí. Jak uvádí jedna tlumočnice, příprava podle spisu navíc při současné výši odměn soudních tlumočnicků není časově ani ekonomicky možná.

„Většinou mě jako tlumočnickovi obžaloba stačí, abych věděl, o co se jedná, terminologicky se v tom zorientoval. A pokud tam jsou nějaká složitá jména, abych je potom dobře reprodukoval. Zajímají mě jména, terminologie, obsah. Ale nikdy jsem další dokumenty nepotřeboval. Nahlížení do spisu jsem nikdy nevyužil. Myslím si, že pro tlumočnicka to nemá význam, pokud se nejedná o nějakou komplikovanou věc, kdy je obžaloba nedostačující. Ale s tím jsem se zatím nesetkal“ ST 2

„Nevím, jestli bych to měla říkat do záznamu, ale ta profese je v současné době placena tak nízkými honoráři, že si nedovedu představit, že bych se uživila a ještě třeba strávila 2 hodiny ve spisovně, pak hodinu v soudní síni a hodinu jela k soudu.“ ST 3

Pokud soud tlumočnicka neupozorní na výskyt specializované terminologie, případně nezašle s předvoláním také obžalobu, z níž by projednávané oblasti činnosti měly být zřejmé, může to vést k velmi improvizovaným situacím, které nejsou v zájmu žádné ze zainteresovaných stran.

„Mám kolegyni, která jednou šla na tlumočení, a myslela si, že všechno bude probíhat bez problémů. Pak celé jednání tlumočila detaily zubní protézy. Na to se nepřipravíte, pokud to nevíte dopředu. Mně se jednou stalo, že jsem tlumočila něco s automobilem. Popisovala jsem vše úplně doslova (tlumočeno z němčiny, poznámka autorky) a vždy jsem se obrátila k divákům: „Pánové musíte mi poradit.“ Oni se zasmáli a řekli to správně.“ ST 1

Taková situace je snad v některých případech řešitelná, nicméně je překážkou pro hladký průběh soudního tlumočení. Zvyšuje se tím riziko chybného tlumočení s celou škálou důsledků pro strany zúčastněné na řízení, včetně porušení práva na spravedlivý proces pro nedostatečnou kvalitu tlumočení.

Z různých praktik soudců vyplývá, že poskytování informací a dokumentů souvisejících s případem, které jsou pro přípravu tlumočnicků zcela zásadní, se neřídí žádnými jasně danými pravidly. Ačkoli soudci vyjadřují ochotu tyto informace poskytovat, spíše předpokládají, že si je vyžádá sám tlumočnick. Pak záleží, jakým způsobem spolu obě strany komunikují, zda pouze písemně nebo také telefonicky. Zdá se, že zásadní role přípravy na tlumočení není soudy ani policisty dostatečně uvědomována.

6.2.5 Průběh soudního tlumočení

V přípravné fázi jsme konstatovali různé postupy policie a soudu při komunikaci s tlumočnickem. Protože jsou prostředí policie a soudu svou povahou značně odlišná, bude se nejspíše lišit také rámec, v němž se soudní tlumočení pro tyto dva orgány odehrává, a tudíž budou odlišné i podmínky tlumočení.

Policejní vyšetřování

V předchozím oddíle jsme viděli, že policisté při telefonickém kontaktu neposkytují soudním tlumočnickům mnoho informací, a příprava je tedy do značné míry omezená. O to důležitější je pro tlumočnicka uvedení do kontextu před započítím úkonu. Všichni dotazovaní vyšetřovatelé zmiňovali, že tlumočnicka ještě před samotným výsledkem v hrubých rysech s případem seznámí. Jeden vyšetřovatel uvedl, že vysvětluje vztahové

souvislosti mezi zainteresovanými osobami a pozadí případu, protože to zlepšuje kvalitu tlumočení.

Jak ukazují zkušenosti soudních tlumočnicků, uvedení do kontextu někdy nastává a v jiných případech ne v závislosti na tom, zda jde o podání vysvětlení, které provádí řadový policista, nebo jde o výslech vedený vyšetřovatelem.

„Obyčejně se jde rovnou na věc. Oni už tam jsou a čekají. Seznámení s případem obvykle neprobíhá. U těchto případů se policie dozvídá první informace současně s tlumočnickem.“ ST 4

„Pokud tlumočnick v té věci předtím netlumočil, tak si vyšetřovatel s tlumočnickem pohovoří a zkusí ho uvést do obrazu. Bez toho by tlumočnick těžko mohl tlumočit.“ ST 2

„Tam [=na policejní stanici] vysvětlují, o co se jedná, kdo byl zadržen, proč. Než přivedou toho dotyčného, komisař si většinou udělá čas a 5 minut věnuje tlumočnickovi. Teď jsem měla případ, kdy jsem byla poprvé u tlumočení ve věci zabití. Pan komisař vysvětloval, jak bude probíhat celý úkon. (...)Po této stránce jsem byla velice spokojena.“ ST 3

Jiný vyšetřovatel v této souvislosti podotýkal, že pokud tlumočnick není seznámen s problémem, může být zmatený, když osoba neodpovídá k věci. Pak může docházet ke zlogičťování odpovědi v tom smyslu, aby pronesené částečně korespondovalo položené otázce. Právě neznalost věci může vést k zamlžení faktů. Policisté se shodují, že do věci zasvěcený tlumočnick je schopný vyslýchaného směřovat. Sdělování strategie výslechu soudnímu tlumočnickovi ovšem nebývá běžné.

„Mohou nastat situace, kdy je třeba tlumočnickovi vysvětlit část obsahu úkonu. Smyslem úkonu je zjistit jednu konkrétní skutečnost. V průběhu výslechu dojde na tuto otázku. Je třeba, abyste se zaměřil na reakci. To jsou ale specifika náročných kauz. Není to častou praxí. Spíše se tlumočnick upozorní na čin, z něhož je osoba obviněná.“ P 1

Vyšetřovatelé se shodují, že tlumočený výslech je mnohem náročnější na provedení, kromě toho je výrazně delší. Jeden z nich zdůrazňuje, že je k tomu zapotřebí mnohem většího soustředění a trpělivosti, protože častěji dochází k objasňování toho, co je po vyslýchaném požadováno. Někdy může problém vzniknout v důsledku vzájemného nepochopení, ale vyslýchaný také může zcela záměrně nespolupracovat. V tomto smyslu druhý vyšetřovatel přirovnává tlumočený výslech k tiché poště, a proto zdůrazňuje nutnost větší psychické odolnosti.

Co se týče konkrétních problémů, které při tlumočení na policii nastávají, tlumočnicki ve dvou případech zmiňovali poučení, které reprodukuje příslušná zákonná ustanovení a jehož tlumočení je velmi obtížné. Jeden z vyšetřovatelů uvedl, že je dobré, pokud si tlumočnick připraví předem překlad poučení v písemné podobě.

„(...) poučení. Někdy policie ani soudy neberou zřetel na to, že u nás je to dvoustránkový elaborát, který čtou jako kulomet. Myslí si, že tlumočnick to bude lapat ze vzduchu. Já už si ve svém věku dovolím říct, aby mi něco zopakovali. Mladí tlumočníci si třeba netroufnou. To může být někdy nepříjemné. Oni to berou jako rutinu a začnou to na Vás chrlit.“ ST 1

Tlumočení vyšetřování na policii může také komplikovat přítomnost obhájce, který představuje pro tlumočnicka stresující faktor, jelikož z jeho strany se někdy může vyskytnout snaha zpochybnit tlumočení ve prospěch svého klienta. S touto situací měli zkušenosti jak vyšetřovatelé, tak jeden soudní tlumočnick.

„Znervózňovala mě přítomnost dalších osob (obhájci, atd.). Stalo se mi, že obhájce mě poté kontaktoval a nadávali mi, protože jejich klient řekl víc, než měl. Považoval to za moji chybu. To se může stát. Přítomnost dalších lidí, kteří jsou na tom zainteresovaní, znervózňuje.“ ST 2

Jeden z vyšetřovatelů kromě terminologické náročnosti tlumočení zmiňoval, že je nutné, aby byl tlumočnick připraven na konfliktní prostředí a v souvislosti s tím také na ztížené pracovní podmínky, které nemusí být dány jen délkou úkonu.

„Náročné budou situace, kdy vyslychaná osoba je pod určitým stresem (hrozba uvěznění, strach o blízké po dopravní nehodě) nebo pod vlivem léků, trpí duševní chorobou. Pro tlumočnicka je pak mnohem těžší se soustředit na to, jak osoba reaguje. Nebo může být zaujatá vůči tlumočnickovi, nepřeje si jeho přítomnost. Tlumočnick se nemusí cítit dobře. To je pak dost náročné z hlediska profesního zvládnutí úkonu.“ P 1

Zajímalo nás také, zda vyšetřovatelé mění při vedení výslechu své návyky, např. pokud jde o složitost použitých formulací. Zatímco jeden vyšetřovatel přiznal, že i u kolegů zaznamenal, že se vyjadřují velmi neobratně, používají velmi rozvité nebo nedokončené věty, druzí dva vyšetřovatelé uváděli, že složitost dotazu se snaží minimalizovat. Přesto jeden z nich uvádí, že své tempo řeči nemění.

„Pokud používám srozumitelnou češtinu, nemám důvod zpomalovat řeč. Není to simultánní překlad, proto to není nezbytně nutné.“ P 1

Tlumočení na policii probíhá obvykle v méně formální atmosféře, ale přesto mohou být úkony velmi namáhavé jak fyzicky, tak mentálně, jak dokládají zkušenosti soudních tlumočnicků.

„Já si myslím, že je to lidštější atmosféra, není natolik formální. Lidé na policii jsou přístupnější, berou větší ohled. Cítíte, že si Vás váží víc, než u soudu. Úkony na policii mohou být někdy namáhavé, zatěžující podle toho, o jaký případ se jedná.“ ST 4

„Vyšetřovatel se to snaží provést co nejrychleji a na tlumočnicka takový ohled nebere.“ ST 2

„Tlumočil jsem ve vazební věznici, kam jsme přišli v 8 hodin a skončilo to v 16 hodin. Nikam se nedalo odejít. Když si zapomenete pít, tak se nenapijete, a nemáte si kam odskočit. Výslech

vedený vyšetřovatelem je také náročnější. Nenahrává se, tlumočíte neustále. U výsledku vyšetřovatel přestávku neudělá, pokud si ji někdo nevynutí. Obhájci spěchají a někdy ani nepoloží otázku, nejvíce tam tedy mluví tlumočnick. Policejní výslech je asi nejhorší, ale tlumočnick se na tom docela vypracuje.“ ST 2

Do podmínek tlumočení se odráží připravenost státního orgánu na k provedení úkonu. Soudní tlumočnicki také uváděli, že i samotné vystupování policistů vůči vyslýchaným je někdy nekorektní.

„Pokud jde jen o podání vysvětlení nebo sepsání protokolu v okamžiku zadržení, policisté s tím velké zkušenosti nemají. Je to tam všechno pomalejší. Vyšetřovatel i soudce už mají vše připravené a všechno běží jako na pásu. Vše je dané a jasné. Na policejních stanicích všechno hrozně dlouho trvá. Tlumočnick se svědkem třeba dvě až tři hodiny jen čeká, než se najde protokol, někdo zjistí, co a jak je. Někdy se stává, že tam člověk stráví spoustu času úplně zbytečně. Nevyznají se tolik v právu a čekají na instrukce.“ ST 2

„Někdy mám podivný pocit z přístupu policistů k vyslýchaným. Nezdá se mi, že by byli vždy korektní. Jednou jsem zažila, že si dělali z vyslýchaného legraci.“ ST 3

Soudní řízení

Na rozdíl od vyšetřování na policii u soudu před začátkem soudního řízení již žádná komunikace soudce se soudním tlumočnickem neprobíhá. Pokud soudní tlumočnick neměl předem dostatek informací, na místě již zpravidla nemá možnost je od soudce získat.

„Já se potkávám nejčastěji s tím, že soudce přichází na poslední chvíli. Soudy jsou v podstatě zahlceny, takže se předchozí jednání protáhne a prostor tam není. Pokud je u toho rozumný advokát, snažím se s ním chvilku pobavit, o co se jedná, co to bude za záležitost, jaký je to trestný čin.“ ST 3

„Pokud má soudce snahu, aby to řízení proběhlo, jak má, rychle, atd., třeba si se mnou jako s tlumočnickem promluví a něco mi může sdělit. Ale většinou se to neděje.“ ST 2

Soudců jsme se rovněž ptali, zdali se s tlumočnickem domlouvají, jakým způsobem bude tlumočení probíhat (simultánně, konsekutivně, na délce úseků, na případném přerušení řízení) a všichni shodně odpovídali, že k domluvě o těchto záležitostech nedochází.

Průběh soudního tlumočení proto do značné míry závisí na tom, nakolik je soudce seznámen s potřebami soudního tlumočnicka a jak je k nim v řízení vnímavý. Někteří soudci uvádějí, že se snaží kontrolovat své tempo řeči a zároveň očním kontaktem sledovat, zda soudní tlumočnick v daném tempu stihá tlumočit. Jiní soudci ovšem postupují, jako by soudní tlumočnick v jednacím síni nebyl, a očekávají, že se tlumočnick rytmu řízení přizpůsobí.

„Snažím se tlumočnickovi vycházet vstříc. Jednak mluvím pomaleji, jednak vnímám jeho gesta. A pak je na něm, aby se ozval. Já osobně ho beru jako partnera, jeho osoba pomáhá zdárnému vyšetření trestné činnosti.“ S 3

„Tlumočnick při jednání vždycky tlumočí průběh výslechu, ať už účastníka řízení nebo obviněného nebo svědka. Každý soudce má jiný styl, jak klade otázky, jak protokoluje. Je důležité, aby tlumočnick byl schopen se tomu tempu přizpůsobit, nezdržoval a neznemožňoval protokolaci. Aby byl schopen se při tlumočení výpovědi zpátky do češtiny přizpůsobit tempu, jakým soudce diktuje protokol. To si myslím, že je nejdůležitější.“ S 1

Náročnost tlumočení u soudu vyplývá do značné míry z formální sevřenosti soudního řízení. Především některé části soudního řízení jsou velmi náročné na tlumočení, protože se jedná o procesní náležitosti, které musí být odcitovány. Často jde o velmi informačně hutné statě, které jsou současně protkané právními pojmy. Příkladem takového textu je například obžaloba, kterou mívá státní zástupce připravenou v písemné podobě a před soudem ji předčítá. Ovšem také soudce, který má před sebou spis, mnohdy hovoří velmi rychle. Právě rychlost projevu a složitost formulací bývají častými problémy, jež soudci opomínají, když spolupracují s tlumočnickem. Sami tlumočnicki na ně proto musí upozorňovat.

„Vždycky se obávám okamžiku, kdy je čtena obžaloba. Většinou je to oddrmlené, je citováno mnoho různých paragrafů, odstavců. A pak kvalifikace trestného činu, tam je spousta složitých pojmů. To považuju za trošku bezohledné. Ale tlumočnick si to může ukočirovat, zastavit, přerušit, poprosit o zopakování. Samozřejmě v případě tlumočení šeptem to tak ještě jde odtlumočit.“ ST 3

„Neberou na Vás ohled. Fungují tam určité formální praktiky, podle kterých se řídí, a na tlumočnicka se ohled nebere. Obyčejně ale přijdou na to, jestli tlumočnick stíhá, pak zpomalí nebo udělají pauzu. Někdy jim skočím do řeči tím, že začnu překládat nahlas, aby si to uvědomili.“ ST 4

Také při jednom veřejném trestním řízení, kterého jsme se osobně zúčastnili, soudkyně započala řízení ještě dřív, než se všechny osoby usadily, a vedla obsah řízení ve velmi rychlém tempu, aniž by v průběhu svého monologu sledovala tlumočnicka.

Soudci většinou uvádějí, že od tlumočnicků očekávají, že v případě nepochopení nebo příliš rychlého tempa na takovouto situaci sami upozorní. Prostředí, které se ovšem v rámci soudního řízení vytváří, k tomu příliš nevybízí. Naopak atmosféra v soudní síni spíše tlumočnicka odrazuje od zasahování do průběhu pravidly svázaného procesu a vyvíjí na tlumočnicki tlak, aby drželi krok s jeho tempem a formou.

„U soudu je to formalizované, tlumočnick se netroufá říct, že by se potřeboval napít, dojít na záchod. Ale myslím si, že je to v nás. Kdybychom se zeptali, tak by zareagovali vstřícně. Působí to tam jinak, jsou v talárech, je tam odstup. A člověku se nechce ozvat, protože má pocit, že naruší celou strukturu, což možná není pravda.“ ST 1

„(...)já se snažím tlumočit rychle, abych řízení nějak neprodlužoval. Myslím si, že na tom jsem si postavil svoje jméno. Většinou jsem se přizpůsobil způsobu daného soudce. (...) Když skutečně nerozumím, zeptám se a není to problém. Soudce většinou odpoví. Neváhám. Stává se to, nic špatného na tom není. Ale když se tlumočnické bude ptát každou půlhodinu, možná si ho soudce znovu nepozve.“ ST 2

„Jednou se mi stalo, že pan soudce hrozně kuňkal, mluvil hrozně potichu. To je taky nepříjemné, protože jste od něj daleko. Ale netroufala jsem si mu říct: „Buďte tak hodný, pane předsedo, mohl byste mluvit hlasitěji?“ Bála jsem se, aby se ho to nedotklo.“ ST 1

Právě proto je nadmíru důležité, aby soudce s tlumočnickem navázal dostatečnou komunikaci, která je především v zájmu zajištění práva na spravedlivý proces, a tím tuto neprostupnou atmosféru soudní síně částečně zmírnil. Také soudci uznávají, že je nutné, aby tlumočnické vzniklé nejasnosti soudu sděloval.

„Důležité je, aby měl soud zpětnou vazbu od tlumočnicka, aby se tlumočnické nestyděl říci, že něčemu neporozuměl a nesnažil se to napravit popaměti a vypomoci si něčím, co si myslí, že by bylo nejtrefnější, ačkoli se takto soud nedotazoval. To je špatná cesta a nutně se to dříve nebo později projeví. Není žádné faux pas z hlediska odbornosti tlumočnicka zastavit soudce v přívalu jeho slov. Je důležité, aby fungovala vzájemná komunikace, aby tlumočnické, který třeba není často u soudu, neměl strach či necítil před soudcem ostych.“ S 2

Soudní tlumočnické nicméně uvádějí, že jistá snaha o komunikaci v soudní síni existuje. V této souvislosti zmiňují, že se situace zlepšuje především s příchodem mladší generace soudců, která je ke komunikaci přístupnější.

„Chodím už k soudcům, kteří si mě ověřili jako spolehlivou osobu, takže mi volají stále oni. Zatím jsem s nikým neměla problémy. (...) Většinu mladých soudců jsem na fakultě učila, takže jsme se vždy nějak dohodli.“ ST 1

„V místě bydliště jsem chodil hodně k soudu a tam jsem byl svědkem toho, že čekatelé byli přítomni jednání s tlumočnickem. Proto si myslím, že když soudce začne soudit, už má za sebou docela dost takových jednání. A s novými soudci mám dobré zkušenosti. Jsou vstřícnější k tlumočnickům.“ ST 2

Tlumočení v soudní síni může být náročné i v dalších aspektech, jako je velmi dlouhé trvání jednání nebo tlumočení několika subjektům zároveň, protože zpravidla nenastává situace, kdy by soud přibral k jednání více soudních tlumočnicků jednoho jazyka.

„Při náročnějším jazykovém projevu, např. několikahodinové výpovědi, je nemyslitelné tlumočnickovi neumožnit, aby se v průběhu tlumočení osvěžil a napil. Obecně se snažíme, aby výpovědi byly kontinuální, aby se nepřerušil tok myšlenek. Je-li však tlumočnické vyčerpaný, lze se domluvit na pauze. Není ani vyloučeno, aby soud přizval od počátku dva tlumočnické současně. (...) Zpravidla však takovýto postup vázne na nedostatku finančních prostředků. (...)“ S 2

„Podmínky by se měly zlepšit v celkové délce tlumočení. Při dlouhém tlumočení by automaticky měly být zařazeny pauzy, aby se o ně tlumočník nemusel doprošovat. Dříve jsem si netroufala požádat, a je to stresující.“ ST 1

„(...) jednou se mi stalo, že byla svědkyně vyslýchána asi 4 hodiny ve stoje, a poprosila jsem soud, jestli by výjimečně neumožnil, abychom si mohly se svědkyní sednout, protože podle pravidel by člověk měl být ve stoje. Sice neochotně, ale bylo mi vyhověno.“ ST 3

Výkon tlumočení však může být do jisté míry znemožňován také nespoluprací osoby, pro kterou tlumočník tlumočí.

„Obžalovaný se občas upne na tlumočníka, protože je to jediná osoba, se kterou může nějak komunikovat. Vícekrát se stalo, že mi obžalovaný něco u soudu povídal, i když jsem mu měla překládat a upozorňovala jsem ho na to. On měl ale potřebu mi něco povídat.“ ST 4

Výkon profese soudního tlumočníka klade ovšem rovněž velké nároky na zachování nestrannosti a neutrality při zprostředkování komunikace. Zachovat si pozici „nezúčastněného pozorovatele“ může být někdy velmi náročné, jak potvrzuje jedna soudní tlumočnice.

„Tlumočila jsem kauzu rozvedených manželů, kteří se prali o dítě. Otec byl Ital a velice bojoval o to, aby dítě mohl mít u sebe. Před samotným jednáním mi povídal, jak se všechno stalo, co jeho manželka udělala, takže z jeho strany jsem byla podrobně informovaná. Pak v soudní síni měl nějakou zábranu a nebyl schopen mluvit. To, co chtěl říci, již řekl mě. Na dotaz soudkyně odpověděl dvě věty, které jsem doplnila tím, co mi řekl předtím. Což jsem neměla dělat. Ale mně ho bylo nějak líto. Předtím to všechno říkal tak jasně. Samozřejmě obhájkyň jeho manželky se ohradila s otázkou, kdo mě platí, když já takto překládám. (...) Poučila jsem se z toho, že tohle nesmím dělat. Člověk se musí vždy ovládat.“ ST 4

6.2.6 Spokojenost se vzájemnou spoluprací

Soudní tlumočníci

Soudní tlumočníci velmi často v odpověď na otázku, zdali jsou spokojeni se spoluprací se státními orgány, zmiňovali, že vlastní spolupráce je spíše dobrá, problémy jsou spojeny s finanční stránkou výkonu činnosti, kde nejcitlivějším problémem je výše a vyplácení odměn.

„Kromě výhrad, které mám k termínům a výši odměn, v postatě nemám negativní zkušenosti. Během své krátké kariéry jsem nenarazila na zásadní komunikační problém mezi tlumočnickem a soudcem nebo policistou.“ ST 3

„Negativní zkušenosti se týkají materiální stránky. Jsme velmi špatně ohodnocováni. Na policii je ve vyhlášce, že nám musí do třiceti dnů zaplatit, ale u soudu v občanských věcech to nikde stanovené není. Soudy třeba rok nebo dva neplatí.“ ST 4

Soudní tlumočníci konstatují v některých typech situací také nedostačující komunikaci s tlumočnickem ze strany soudu, zvláště pokud jde o informování tlumočnicka o zrušení jednání. V této věci se tlumočníci mnohdy setkávají s naprostou absencí komunikace.

„Myslím si, že spolupráce se soudy je skutečně dobrá. Až na to, že soudy nemají možnost nám proplatit jednání, která se nekonají. My bychom uvítali, kdyby nás o tomto informovali. Tlumočnick si na jednání blokuje až celý den, protože neví, jak dlouho bude trvat. Pokud to pak pokryjete písemným překladem, je to v pořádku. Pokud byste ale měla dobrou zakázku, kterou odmítnete kvůli jednání, které se nekoná, dostanete maximálně náhradu za jednu hodinu. U správného řízení (azyl) není možnost získat žádnou náhradu. (...) To by mělo být důslednější. Advokátovi například zavolají, ale tlumočnickovi ne.“ ST 2

„Stalo se mi také, že jsem přišla na soud, hledala soudní síň, až jsem se nakonec šla zeptat na sekretariát, kde jsem se dozvěděla, že jednání bylo odročeno. Ale mě nikdo neinformoval.“ ST 4

Jednotliví tlumočníci obvykle hodnotí spolupráci se soudy a policií odlišně. V závislosti na různých faktorech někteří upřednostňují práci pro soudy, jiní naopak pro policii. Mezi faktory vytvářející podmínky práce na policii zmiňují nepředvídatelnost situace, menší respekt k tlumočnickovi, na druhou stranu také větší neformálnost. U soudu naopak zdůrazňují větší organizovanost a řád práce, které se ovšem pojí s větší strnulostí systému.

„Mně se osobně pracuje lépe u soudu, ale to možná souvisí s tím, že na policii je to vždy takové stresující. Je to první kontakt s tím zadrženým člověkem, z jeho strany je to emotivní. Různé autonehody, spousta bezdomovců, takže je to spojeno s určitými emocemi. Člověk neví, do čeho jde. Je to třeba: „Za hodinu, nebo za chvíli pro vás přijedeme. (...) Práce s policií je složitější v tom, že se člověk musí někam odebrat v noci, nebo že je celou noc někde. Večer ho předvolají, dělají se nějaké úkony, na tři hodiny jede domů a ve dvě hodiny zase musí nastoupit, protože tam běží krátké lhůty.“ ST 3

„Na policii není taková úcta k člověku. Chybí mi tam nějaká pozitivní odezva. U soudu je to daleko příjemnější, dokážou tlumočnicka víc ocenit. U vyšetřovatele bych řekl, že je to někdy taková rasovina. Tlumočíte, nikdo vám nedá napít, potom skončíte a jdete domů. Není tam moc zpětné vazby. Ale nechci to příliš generalizovat.“ ST 2

Soudci

Soudci měli vesměs dobré zkušenosti se spoluprací se soudními tlumočníky. Přípomínky, které ke spolupráci soudy měly, se obvykle týkaly jednotlivých případů, které nastávaly zřídka. Jedna soudkyně upozornila na to, že tlumočnick by neměl vystupovat ze své role, ale pouze zprostředkovávat komunikaci soudu s cizincem, aniž by ji sám vedl.

„(...) není úplně ideální, když tlumočnick převeze iniciativu a na něco se sám zeptá. Od toho tam není. To se mi párkrát stalo. Někteří advokáti mají zároveň tlumočnické zkoušky a tlumočí. Na jednu stranu je to výhoda, protože dobře znají ten proces a právní terminologii, na druhou stranu se vžijí do role advokáta. Takže jsem musela konkrétně paní doktorku napomenout, aby jen překládala, na co se ptám, a nesnažila se formulovat otázky sama. Ale to bylo spíš výjimečně.“ S 1

Policisté

Policisté mají v celkovém pohledu spíše pozitivní zkušenosti se soudními tlumočníky, ačkoli, jak zmiňovali, spolupráce je zcela závislá na konkrétních osobách, se kterými se ve své praxi setkají. Za velmi důležitou podmínku pro dobrou spolupráci s tlumočníky považují profesionalitu tlumočnicka. Na základě profesionálního vystupování, k němuž patří mlčenlivost tlumočnicka, pak hodnotí vzájemnou spolupráci. Negativní zkušenosti ve spolupráci se soudním tlumočnickem představují spíše okrajovou záležitost, která se objevuje pouze zřídka. Nároky na tlumočnicka popisuje následující citace.

„V první řadě důvěra. Aby tlumočnick tlumočil, co osoba říká. Aby tlumočnick nikde neprezentoval, na čem spolupracoval. Pak vzájemný vztah, vstřícnost. Po provedení úkonu je třeba výpověď doplnit, zpřesnit. Tlumočnick musí být trpělivý, výpověď se musí vytisknout, tlumočnick to osobě musí přeložit. Tudiž kladný vztah k orgánům činným v trestním řízení. Zájem ze strany tlumočnicka, aby se úkon provedl co nejpřesněji. Mnohdy se úkony provádí v nočních hodinách, soustředěnost je nižší.“ P 1

6.2.7 Zpětná vazba

Ke zpětné vazbě mezi soudci a soudními tlumočníky dle odpovědí dotazovaných obvykle nedochází. Respondenti zmiňují, že pokud se odhlédne od vyúčtování tlumočnického úkonu, příp. zadání listin k překladu, skutečná zpětná vazba týkající se průběhu spolupráce neprobíhá. Jedná se o relativně krátký ohraničený akt spolupráce, v němž se jednotliví aktéři neustále střídají. Pouze pokud spolu strany spolupracují již dlouhodobě, dochází k určité zpětné vazbě, na čemž se shodují jak dotazovaní vyšetřovatelé, tak soudci i soudní tlumočnicki. Nezávisle na aktivitě státního orgánu v tomto směru může jistou zpětnou vazbu soudnímu tlumočnickovi dle jednoho vyšetřovatele poskytnout účast v jednotlivých částech řízení a sledování přínosu jednotlivých úkonů. Ke sdělení připomínek, jež by mohly spolupráci zlepšit, ovšem obvykle nedochází.

„Nevím, jak to dělají jiní kolegové, ale pokud bych s tlumočnickem neměla dobrou zkušenost a nevyhovovala mi jeho práce, měla pocit, že není odborně nebo jazykově tak zdatný, tak to vyřeším tím, že už ho příště nebudu ustanovovat a dál s ním nebudu spolupracovat.“ S 1

„Ne, pokud odhlédnu od vyúčtování úkonů. S vietnamskou tlumočnicí jsem komunikoval i dále, protože bylo třeba přeložit rozsudek a další opatření. Ale jinak ke sdělení zpětné vazby ve smyslu hodnocení, jak byly obě strany spokojeny, nedochází. Spíše se komunikuje předem.“
S 3

Pohledy na nutnost a přínos zpětné vazby mezi těmito profesemi jsou velmi různé. Soudci ani policisté spíše nepociťují potřebu předávání zpětné vazby nějak formalizovat a s podobou spolupráce jsou vesměs spokojeni. Především policisté pak nejsou přesvědčeni o přínosu organizované komunikace připomínek a zájmu o ni mezi soudními tlumočníky. Případně ji vnímají jednostranně a pouze optikou vlastních potřeb. V této souvislosti pak spíše zdůrazňují nutnost aktivního vzdělávání na straně soudních tlumočnicků.

„Uvítal bych u tlumočnicků větší zájem o činnost policejního orgánu, aby se v rámci profese soudního tlumočnicka zajímali o to, proč se určité úkony dělají, jaké to má právní náležitosti. Kdyby soudní tlumočníci věděli, jak má probíhat výslech, že má určité náležitosti, určitou formu, že do toho vstupují obhájci. Spíše z jejich strany zájem o smysl trestního řízení. Tím nechci říct, že by to nevěděli, že je to v současné době špatné.“ P 1

Také mezi soudci není zpětná vazba vnímána jako zásadně nutná a opět se objevuje jednostranný pohled na předávání připomínek, který uvažuje nedostatky pouze na straně soudních tlumočnicků a zdůrazňuje jejich povinnost dostatečně znát proces a náležitosti řízení. Narazili jsme ale také na opačný pohled, který je vzájemnému předávání zpětné vazby otevřený.

„Tu vazbu vidím spíše jednostranně. Nechci, aby to znělo nějak povýšeně, ale co si myslí tlumočníci o soudcích, je mi v podstatě úplně lhostejné, protože já to беру tak, že jsou tady pro mě, abych mohla vykonávat svoji práci. Zpětná vazba o tom, co se tlumočnickovi nelíbilo od soudu, pro mě může být určitý návod, ale rozhodně kvůli tomu nezměním svoji práci. Spíše by nebylo od věci, aby tlumočnick věděl, v čem je to odlišné, specifické. Tlumočnick, který sám má právní vzdělání je pro mě větším přínosem než tlumočnick, který to nezná. Já potřebuju, aby byl schopen se orientovat v právní problematice, termínech, a pokud je nezná nebo vystudoval jen jazyk a s právem nemá nic společného, tak je to problém pro něj, ale samozřejmě to také brzdí soudní řízení.“ S1

„Myslím si, že je určitě dobré, pokud spolu zástupci orgánů činných v trestním řízení a tlumočníci komunikují. Zmínil bych dobrou zkušenost s Komorou soudních tlumočnicků znakového jazyka, neboť do situace, kdy je zapotřebí tlumočnick do znakového jazyka, se soudce dostane skutečně výjimečně. Neslyšící obviněný nebo svědek se nevyskytuje příliš často. Je dobré od tlumočnicků vědět, jaké jsou jejich potřeby, a tomu přizpůsobit průběh jednání podle možností soudu, mimo jiné tak, aby tlumočnick dobře viděl na vyslychanou i vyslychající osobu a mohl dobře a srozumitelně tlumočit osobě s tímto handicapem. Domnívám se, že výměna poznatků na určitém formálním či neformálním fóru může být oboustranně přínosná.“ S 2

Soudní tlumočníci uvádějí, že komunikace a řešení problémů vzniklých při jejich profesní činnosti do jisté míry probíhá především díky činnosti Komory soudních tlumočnicků, která se v této oblasti velmi angažuje. Zpětnou vazbu považují za velmi přínosnou.

Jak soudci, tak soudní tlumočníci zdůrazňují nutnost obeznámenosti také s aspekty druhé ze zúčastněných stran.

„Rozhodně si myslím, že by jak policisté, tak soudci měli mít kurz věnovaný tomu, na co by měli dbát, aby mohli dobře spolupracovat s tlumočníky. Kurz, kde by se dozvěděli, že je nutné mluvit pomalu, dělat pauzy po kratších úsecích, kdy pak mohou mít záruku, že se přetlumočí všechno a správně.“ ST 4

„Ale pokud by se to mělo nějakým způsobem formalizovat, tak by stálo za to, pokud by se na to chtěl někdo specializovat v rámci studia jazyků, aby měl možnost nějakého semináře, kdy by docházel na soudy, na náslechy soudních jednání, seznamoval se s obsahem spisu.“ S 1

Z odpovědí respondentů na tuto otázku lze dovodit, že význam zpětné vazby a informovanosti všech aktérů o vzájemných potřebách není vždy zástupci soudních orgánů uvědomován a nezřídka může být spatřován jako jednostranná záležitost ležící na bedrech soudního tlumočnicka. Vedle tohoto způsobu uvažování lze ovšem nalézt také výjimky.

6.3 Závěry vyplývající z rozhovorů

Během rozhovorů provedených se zástupci soudních tlumočnicků, soudců a policistů jsme mapovali, jakým způsobem vzájemná spolupráce mezi stranami v jednotlivých fázích v praxi probíhá. Závěry, které níže uvádíme, sice vycházejí ze zkušeností relativně malého vzorku respondentů, nicméně korespondují s některými výsledky dotazníkového šetření.

Základním zjištěním vyplývajícím z rozhovorů je, že v soudním tlumočení neexistují pevně stanovená pravidla, kterými by se státní orgány při spolupráci se soudními tlumočníky řídily. Tím je dána značná diversita podob vzájemné spolupráce a uplatňovaných postupů, a tudíž i velmi rozličných pracovních podmínek.

Již na samém počátku vstupují všechny tři profese do vzájemné spolupráce pouze s kusými znalostmi na straně tlumočnicků o tom, jak samotná interakce organizačně i obsahově vypadá, a na straně státních orgánů o tom, jaké specifické potřeby se soudního tlumočení týkají a na jaké aspekty je proto nutné dohlížet. Seznámením s touto problematikou prošel pouze nejmladší respondent z řad soudců, což by mohlo poukazovat na to, že se situace zlepšuje.

Počáteční obeznámenost se pak odráží v podmínkách, které oba státní orgány vytvářejí pro přípravu, průběh i výstup tlumočení. Odhlédneme-li v otázce přípravné fáze od značně odlišné situace na policii, která je z podstaty úkonů více limitovaná v možnostech nastolit dobré podmínky pro tlumočení, jak u soudů, tak i u policie nicméně konstatujeme, že komunikace státních orgánů se soudními tlumočnickými je mnohdy nedostatečná, a tudíž jim neumožňuje náležitou přípravu na výkon tlumočení. Na straně soudců se jedná o poskytování dokumentů a materiálů k případu, které zdaleka není samozřejmostí, na policii je to pak rámcové vymezení povahy úkonu, které nebývá vždy automaticky sdělováno.

Z výpovědí o průběhu spolupráce pak lze konstatovat, že podmínky vytvořené pro soudní tlumočení jsou velmi různé v závislosti na vnímavosti představitelů státních orgánů k potřebám soudního tlumočnicka. V prostředí soudu hraje velkou roli rigidnost a formálnost procesu, které stávají určitou bariérou dobré spolupráci soudního tlumočnicka se soudcem, pokud lidským faktorem nejsou nastoleny podmínky jiné. Na policii pak není problematická formálnost, ale urgentní potřeba zajistit tlumočnický úkon, který může probíhat v konfliktním prostředí.

Otázka zpětné vazby nás částečně staví na počátek našeho zkoumání, kdy jsme konstatovali, že jednotliví zástupci tří profesí vstupují do spolupráce neobeznámeni. Jelikož zpětná vazba dle odpovědí respondentů povětšinou neprobíhá, standardy se formují izolovaně dle přístupu jednotlivých aktérů. Zájem o sdílení vzájemných připomínek se pak častěji objevuje u soudních tlumočnicků než na straně státních orgánů.

Z rozhovorů jsme nabyli dojem, že přestože podmínky pro výkon soudního tlumočení jsou mnohdy velice náročné a zdaleka ne ideální, soudní tlumočníci jsou na tyto situace již připraveni a do jisté míry se jim přizpůsobili. Podmínky pro výkon své činnosti příliš neproblematizují, ačkoli upozorňují na některé nedostatky ve spolupráci se státními orgány a mají jasné výhrady ekonomickému zázemí profese. V porovnání s předchozími lety dokonce v různých aspektech spolupráce se státními orgány konstatují jisté zlepšení v iniciativě orgánů.

Nicméně na základě překážek, se kterými se soudní tlumočníci nadále ze strany státních orgánů setkávají, můžeme hypotézu, že soudci a policisté si nejsou plně vědomi náročnosti soudního tlumočení, považovat za potvrzenou stejně jako druhou hypotézu, že odměny soudních tlumočnicků jsou vzhledem k náročnosti jejich činnosti velmi nízké.

7. Doporučení pro praxi

Na základě dotazníkového šetření a rozhovorů se ukazuje, že spolupráce stran zainteresovaných na soudním tlumočení není nijak standardizovaná. Naopak konstatujeme velmi rozdílné přístupy ke vzájemné spolupráci, z nichž některé ji usnadňují, jiné ztěžují. Proto jsme přesvědčeni, že vytvoření určitých standardních postupů ve spolupráci se soudními tlumočníky by bylo jen ku prospěchu spolupracujících stran.

V první řadě si myslíme, že jak soudy, tak policisté by měli být seznámeni s nutností informovat tlumočnicka o povaze tlumočeného aktu, ačkoli v případě policejních vyšetřování jsme si vědomi omezených možností sdělovat konkrétní informace. Přesto by oba státní orgány měly vždy tlumočnicka předem upozornit na výskyt určité odborně zaměřené problematiky vyžadující znalost specializované terminologie, příp. na další důležité skutečnosti.

Co se týče komunikace soudu se soudními tlumočníky, navrhujeme, aby písemnému oznámení o přiřazení soudního tlumočnicka k určitému soudnímu řízení by vždy předcházela telefonická komunikace, která je v zájmu obou spolupracujících stran. Tato komunikace umožní mnohem operativnější domluvu soudu se soudním tlumočnickem, zejména ve věci termínu jednání. Tato forma komunikace zároveň umožňuje, aby tlumočnick požádal o poskytnutí potřebných materiálů k přípravě na tlumočnický úkon, který by mu měly být zaslány.

Soudci i policisté by dále měli být seznámeni s tím, že úplného tlumočení, které je v zájmu zachování práva na spravedlivý proces, může být dosaženo, pouze pokud bude strana státního orgánu zohledňovat potřeby soudního tlumočnicka a sama do jisté míry korigovat tempo řeči, délku řízení bez přestávek, složitost volených formulací atd., ačkoli v některých případech své návyky částečně přizpůsobují. Soudní tlumočníci by měli státní orgány o vzniklých potížích informovat.

Velmi zásadní otázkou v tomto směru je, jakým způsobem by bylo možné tyto standardy rozšiřovat mezi jednotlivé představitele státních orgánů. Myslíme si, že zásadní je seznámení se specifiky tlumočnickovy činnosti již v rámci studií, které předcházejí výkonu profese soudce či policisty. Za další vhodnou formu zlepšování vzájemné komunikace považujeme pořádání seminářů specificky zaměřených na problematiku soudního tlumočení, jak se s ní setkal jeden z dotazovaných soudců.

ZÁVĚR

Cílem našeho výzkumu (dotazníkového šetření a rozhovorů) bylo zmapovat postavení soudních tlumočnicků v ČR ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, tj. soudy a policií, jež jsme studovali specificky na základě podmínek, které státní orgány soudním tlumočnickům pro výkon jejich profese vytvářejí.

V dotazníkovém šetření se ukázalo, že konkrétní problematické aspekty soudního tlumočení jako jsou nedostupnost materiálů k případu, velmi rychlé tempo řeči, nedostatek přestávek k osvěžení, nedostatek prostoru pro přerušení výpovědi tlumočnickem, používání jazyka zákonů, nevysvětlených zkratk, profesního žargonu nebo odborných termínů státní orgány v nadpoloviční většině hodnotí jako spíše nepravděpodobné, zatímco soudní tlumočníci se s nimi dle svých odpovědí v praxi naopak běžně setkávají. Za nejproblematictější soudní tlumočníci považují nedostatek informací při tlumočnickém úkonu pro policii a rychlé tempo řeči u soudu. Na základě rozdílného vnímání podmínek tlumočení se potvrdila hypotéza, že státní orgány si nejsou zcela vědomy, jaký dopad tyto aspekty na výsledek tlumočení mají.

V rozhovorech vedených se zástupci tří zainteresovaných profesí se ukázalo, že postupy spolupráce státních orgánů se soudním tlumočnickem nejsou nijak jednotné, a proto státní orgány vytvářejí velmi rozličné podmínky soudnímu tlumočení. Jedná se především o nedostatečné informování soudních tlumočnicků o obsahu a specifických daného řízení a celkový přístup ke komunikaci především na straně soudu, který v některých případech soudního tlumočnicka jako spolupracující subjekt opomíná. Přestože šlo o nepočetný vzorek respondentů, i v rozhovorech se potvrdila hypotéza, že státní orgány si plně neuvědomují náročnost tlumočnického úkonu.

Soudní tlumočníci jak v dotazníkovém šetření, tak v rozhovorech konstatují nejružnější potíže při výkonu své profese. Jako velmi zásadní problém zmiňovali nedostatečné finanční ohodnocení za provedený výkon a opožděné vyplácení odměn, příp. jejich krácení zejména policií. Právě vzhledem k náročnosti úkonů a podmínek, za jakých soudní tlumočníci tlumočení zajišťují, považujeme také druhou hypotézu, že výše odměn neodpovídá nárokům na výkon profese, za potvrzenou.

Na základě výsledků výzkumného šetření docházíme k závěru, že objektivně jsou podmínky pro soudní tlumočení značně náročné, ale nedostatečně finančně ohodnocené, a tudíž je postavení soudních tlumočnicků v ČR velmi problematické. Proto se ukazuje jako zásadní, aby zástupci státních orgánů byli obeznámeni s aspekty soudního tlumočení a

vytvářeli dobré podmínky pro efektivní spolupráci se soudními tlumočníky. Jsme přesvědčeni, že by se mělo pracovat na zvyšování povědomí státních orgánů o problematice soudního tlumočení formou vysokoškolských seminářů či pozdějších školení.

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá postavením soudních tlumočnicků v České republice jako strany spolupracující se státními orgány, tj. soudy a policií, převážně v trestním řízení.

Diplomová práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část se věnuje nejprve soudnímu tlumočení obecně – vymezení a definici soudního tlumočení, specifickým rysům komunikační situace v soudním tlumočení a roli soudního tlumočnicka. Soudní tlumočení je dále uvedeno do kontextu práva na spravedlivý proces a je popsána právní úprava soudního tlumočení v ČR včetně připravovaných legislativních změn. Nakonec jsou zachyceny situace soudního tlumočení v ČR, specificky pak trestní řízení, jeho jednotlivé strany a jejich práva a povinnosti.

Empirická část mapuje postavení soudních tlumočnicků v ČR prostřednictvím dotazníkového šetření mezi soudními tlumočnickými, zástupci soudů a policisty a také kvalitativními rozhovory s několika představiteli těchto profesí. Dotazníkové šetření se zaměřuje na vnímání role soudního tlumočnicka a podmínek, za nichž se soudní tlumočení odehrává. Rozhovory podrobněji sledují konkrétní podobu spolupráce soudních tlumočnicků se soudy a policií ve všech fázích řízení (příprava, průběh, zpětná vazba).

Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že zatímco zástupci státních orgánů spíše nepovažují ztěžující okolnosti tlumočení (velmi rychlé tempo řeči, používání právního nebo profesního žargonu, odborných výrazů, nevysvětlených zkratek, nedostatek prostoru pro to, aby tlumočnick přerušil tok řeči, nedostatek přestávek) za pravděpodobné, většina soudních tlumočnicků se s nimi při tlumočení pro státní orgány setkává. Zástupci soudu a policisté si jsou povětšinou vědomi nutnosti zachovávat různé prvky řečové produkce, které hrají roli při vytváření dojmu o vyslychané osobě, nicméně soudními tlumočnickům pro jejich zachování nevytvářejí vhodné podmínky. Z toho lze usuzovat, že si nejsou zcela vědomi nároků na soudní tlumočení.

Z rozhovorů vyplynulo, že podmínky přípravy na tlumočnický úkon a jeho průběh vytvářené jednotlivými soudci a policisty se velmi různí. Soudní tlumočnicki mnohdy čelí nedostatečnému předběžnému informování o obsahu případu státním orgánem, nepřizpůsobeným vedením řízení (např. tempo řeči, předčítání dokumentů). Ke zpětné vazbě, při níž by obě strany mohly na různé nedostatky upozornit, obvykle nedochází. Také při rozhovorech se ukázalo, že soudci a policisté nemají dostatečné povědomí o složitosti procesu tlumočení.

Obě výzkumná šetření potvrdila hypotézu, že zástupci soudů ani policisté si plně neuvědomují náročnost procesu soudního tlumočení a podmínky, které soudním tlumočnickům pro provedení úkonu vytvářejí, dostatečně nereflektují potřeby soudních tlumočnicků. Potvrdila se také druhá hypotéza, že vzhledem k náročnosti soudního tlumočení a podmínkám pro jeho výkon jsou odměny soudních tlumočnicků velmi nízké. Poukazovali na to soudní tlumočníci jak v dotazníkovém šetření, tak v rozhovorech. Oba aspekty (forma spolupráce státního orgánu a finanční ohodnocení) se odráží do postavení soudních tlumočnicků v České republice, které je tudíž problematické. Závěrečné doporučení proto zdůrazňuje nutnost zvyšování povědomí státních orgánů o aspektech soudního tlumočení formou seminářů a školení.

Summary

The thesis focuses on the status of court interpreters in the Czech Republic as a party cooperating with state authorities (courts and police) mainly in criminal proceedings.

The thesis consists of two parts. The first part deals with court interpreting in general, gives its definition, depicts specific features of a communication setting in court interpreting and defines the role of a court interpreter. Then, court interpreting is placed in the context of the right to a fair trial, the legal framework of court interpreting in the Czech Republic and the forthcoming legislative changes are described. Finally, settings of court interpreting are looked into, with focus on criminal proceedings and on the rights and responsibilities of its different parties.

The second part examines the status of court interpreters in the Czech Republic through a questionnaire-based survey among court interpreters, judges and police officers and through interviews with several representatives of these categories. The questionnaire-based survey focuses on the perception of the role of the court interpreter and on the circumstances under which court interpreting takes place. Interviews concentrate in more detail on the form of cooperation between court interpreters and courts and court interpreters and police at all stages of criminal proceedings (preparation, the interpretation, feedback).

The survey showed that while the representatives of state authorities consider adverse circumstances of interpreting (e.g. very fast speech rate, use of legal or professional jargon, use of technical terms or unexplained abbreviations, lack of chance for the interpreter to interrupt the flow of speech, lack of breaks) rather improbable, most court interpreters do encounter them when cooperating with state authorities. Representatives of courts and police are, too, mostly aware of the need to transfer different elements of speech production that play an important role in forming an impression of the interviewee, however, they do not create suitable conditions for court interpreters to do so. Thus, it can be concluded that state authorities are not fully aware of the demands on court interpreting.

The interviews revealed that conditions for the preparation of court interpreters and for the process of court interpreting itself depend to a high degree on the judge or police officer. Court interpreters often face a lack of preliminary information about the content of the case and the conduct of criminal proceedings is not adjusted to interpreting (e.g. rate of speech, reading of documents). Feedback, which could enable both sides to point out various imperfections, is usually not assured. In interviews, also, it became clear that the

judges and the police lack sufficient awareness of the complexity of the process of interpreting.

The conducted survey and interviews confirmed the hypothesis that court and police representatives are not fully aware of the difficulty of the interpretation process. The conditions they create for court interpreting do not adequately reflect the needs of court interpreters. The second hypothesis of this research was confirmed, too: considering the demands on court interpreting and the conditions for it, the compensation is very low. This was stated by court interpreters themselves in the questionnaire-based survey as well as in the interviews. Both aspects (a form of cooperation with state authorities, compensation) influence the status of court interpreters in the Czech Republic, which is therefore problematic. With regard to this, the final recommendation stresses the need to raise awareness of state authorities on aspects of court interpreting through seminars and training.

Bibliografie

- ANGELELLI, Claudia. 2000. Interpretation as a communicative event: a look through Hymes' lenses. *Meta*. Vol. 45, no. 4. p. 580–592.
- ANGELELLI, Claudia. 2004. *Revisiting the interpreter's role: a study of conference, court, and medical interpreters in Canada, Mexico and the United States*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- BENMAMAN, Virginia. 1997. Legal interpreting by any other name is still legal interpreting. *The critical link: interpreters in the community*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 179–190.
- ČEŇKOVÁ, Ivana. 2008. *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.
- DÖRFL, Luboš. 2009. *Zákon o znalcích a tlumočnících. Komentář*. Praha: C. H. Beck.
- EDWARDS, Alicia Betsy. 1995. *The practice of court interpreting*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- ETRYCH, Richard. 2011. *Znalci pod drobnohledem aneb co přináší novela zákona o znalcích a tlumočnících*. [cit. 2011-12-10]. Dostupný z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/znalci-pod-drobnohledem-aneb-co-prinasi-novela-zakona-o-znalcich-a-tlumocnicich-76836.html>.
- FENTON, Sabine. 1997. The role of the interpreter in the adversarial courtroom. *The critical link: interpreters in the community*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 29–34.
- FOWLER, Yvonne. 1997. The courtroom interpreter: paragon and intruder? *The critical link: interpreters in the community*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 191–200.
- GENTILE, Adolfo. 1997. Community interpreting or not? Practices, Standards and Accreditation. *The critical link: interpreters in the community*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 109–118.
- GORGOLOVÁ, Eva, ŠPRCOVÁ, Ilona. 2010. Vývoj právní úpravy týkající se soudních tlumočnicků, resp. překladatelů. *Soudní tlumočnick* [online]. 2010, č. 2 [cit. 2011-12-01]. Dostupný z: <http://www.kstcr.cz/attachments/prilohy-obecne/priloha/st-0210-13-web2.pdf>.
- HALE, Sandra Beatriz. 1997. The interpreter on trial: pragmatics in court interpreting. *The critical link: interpreters in the community*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 201–211.

- HALE, Sandra Beatriz. 2004. *The discourse of court interpreting: discourse practices of the law, the witness and the interpreter*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- HALE, Sandra Beatriz. 2008. Controversies over the role of the court interpreter. *Crossing borders in community interpreting*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 99–121.
- JELÍNEK, Jiří, a kol. 2011. *Trestní právo procesní: 2. aktualizované vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 9. 2011*. Praha: Leges.
- JURÁKOVÁ, Karolína. 2007. *Soudní tlumočení v České republice v kombinaci čeština – ruština – ukrajinština s poukazem na vybrané problematické aspekty*. Ročníková práce EMCI 2007/2008.
- KROUGLOV, Alexander. 1999. Police interpreting: politeness and sociocultural context. *The Translator*. Vol. 5, no. 2. p. 285–302.
- LEE, Jieun. 2009. Conflicting views on court interpreting examined through surveys of legal professional and court interpreters. *Interpreting*. Vol. 2, no. 1. p. 35–56.
- MIKKELSON, Holy. 1998. Towards a redefinition of the role of the court interpreter. *Interpreting*. Vol. 3, no. 1. p. 21–46.
- MIKKELSON, Holy. 2008. Evolving views of the court interpreter's role: Between Scylla and Charybdis. *Crossing borders in community interpreting*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 81–97.
- MIKKELSON, Holy. 2010. Interpreting is interpreting – or is it? *Communicate*. Winter 2010. Dostupný z: http://aiic.net/ViewPage.cfm?page_id=3356.
- PÖCHHACKER, Franz. 2010. Interpreting. *Handbook of translation studies*. Vol. 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 153–157.
- ROBERTS, Roda. 1997. Community interpreting today and tomorrow. *The critical link: interpreters in the community*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 7–26.
- ROBERTS, Roda. 2002. Community interpreting: a profession in search of its identity. *Teaching translation and interpreting 4*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. p. 157–176.
- ROZSYPAL, Karel. 2009. Za vyšší úroveň tlumočení u soudů a veřejných orgánů. *Soudní tlumočník* [online]. Č. 1 [cit. 2011-12-10]. Dostupný z: <http://www.kstcr.cz/attachments/prilohy-obecne/priloha/soudni-tlumocnik-1-09.pdf>.
- SCHOVANCOVÁ, Jana. 2011. *Výkon profese soudního tlumočnicka v České republice*. Seminář Role tlumočnicka při soudním řízení. 19. 2. 2011. [nepublikováno].
- SCHWEDA-NICHOLSON, Nancy. 2005. Proactive efforts to educate attorneys and judges on the role of the court interpreter in the United States (US), at the International Criminal

Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY) and the International Criminal Court (ICC). *FORUM*. Vol. 3, 2, p. 167–192.

ŠPRCOVÁ, Ilona. 2010. KST ČR v mezinárodní federaci překladatelů „FIT“ a bruselské fórum „FIT EUROPE“. *Soudní tlumočník* [online]. č. 2 [cit. 2011-11-2]. Dostupný z: <http://www.kstcr.cz/attachments/prilohy-obecne/priloha/st-0210-13-web2.pdf>.

ŠTEFČÍK, Jozef. 2010. *Súdne tlmočenie*. Nitra: Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa.

TELEC, Ivo. 2009. *Právní postavení znalců a tlumočnicků* [online]. Last modif. 21 October 2009 [cit. 2011-11-23]. Dostupný z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-38730880-pravni-postaveni-znalcu-a-tlumocniku>.

ULLRICH, Ladislav. 2011. *Měla by se ČR inspirovat slovenskou právní úpravou znalecké, tlumočnické a překladatelské činnosti?* [online]. Last modif. 26 October 2011 [cit. 2011-11-02]. Dostupný z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-53404040-mela-by-se-cr-inspirovat-slovenskou-pravni-upravou-znalecke-tlumocnicke-a-preklatatelske-cinnosti>.

VYKOUPILOVÁ, Helena. 2001. Soudní tlumočníci v ČR – kdo jsme a kam směřujeme. *TOP*. č. XII, 60. s. 6.

WADENSJÖ, Cecilia. 1998. *Interpreting as interaction*. London/New York: Longman.

Právní normy:

Listina základních práv a svobod České republiky, ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Listina základních práv Evropské unie

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU, o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení

Ústava České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Všeobecná deklaráce lidských práv

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

<http://www.psp.cz/docs/status.html>

<http://portal.justice.cz/>

www.kstcr.cz

<http://pravniradce.ihned.cz/>

<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>

http://www.echr.coe.int/ECHR/Homepage_FR

<http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>